

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ

ČTVRTLETNÍK PRO VĚZEŇSTVÍ A KRIMINÁLNÍ PREVENCI

4/2017

25 LET

VĚZEŇSKÉ SLUŽBY
ČESKÉ REPUBLIKY
1993 - 2018

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR SLAVÍ V ROCE 2018

25. VÝROČÍ SVÉHO VZNIKU

Z OBSAHU

**NA CELOREPUBLIKVÉ PORADĚ
ŘEDITELŮ V ZÁVĚRU ROKU
2017 BYL PŘEDSTAVEN NOVÝ
OBOROVÝ ODZNAK VĚZEŇSKÉ
SLUŽBY ČR V TÉTO PODOBĚ:**

Jde o odznak, který byl vyvzorován v roce 2014 a kodifikován ve vyhlášce ministerstva spravedlnosti č. 166/2014 Sb., kterou se stanoví vnější označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, prokazování příslušnosti k Vězeňské službě České republiky a zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel jako „Rezortní oborový znak v kovovém provedení“ určený k nošení na kapse saka reprezentační uniformy. Nejde tedy o „nový znak“ či logo Vězeňské služby ČR k všeobecnému použití. Pro takové účely nadále zůstává a je stejnou vyhláškou stanovena podoba rezortního oborového znaku „v tištěné podobě“:

České vězeňství bude počínaje příštím číslem vycházet jako občasník.

STR. 2

ROZHOVOR

STR. 6

KRÁTCE

STR. 10

TÉMA

STR. 12

RESOCIALIZACE

STR. 13

**VĚZEŇSKÁ
SLUŽBA**

STR. 20

VĚZNICE ČR

STR. 29

HISTORIE

STR. 42

NEKROLOG

STR. 44

**DUCHOVNÍ
SLUŽBA**

LINKA POMOCI

STR. 7

VĚZNICE ČR

STR. 20

MECHANIKA VALDICE

STR. 29

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ Č. 4/2017.

Časopis vychází čtyřikrát ročně.

Vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, IČ 00212423

Editor: Robert Blanda

Grafická úprava: Karel Neuvirt

Foto: Vězeňská služba České republiky, archiv redakce

Adresa redakce: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, poštovní příhrádka 3, PSČ 140 67 Praha 4

<http://www.vscr.cz>; redakce-cv@grvs.justice.cz

telefon 244 024 111 (ústředna), 244 024 412, 244 024 415, fax: 241 409 072

Distribuce časopisu, objednávky a předplatné:

e-mail: to@grvs.justice.cz

Výroba: tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác

© Vězeňská služba České republiky, Praha 2017, Registrační značka MK ČR 6334, ISSN 1213-9297.

Vážení čtenáři,

v jubilejním roce československé a české státnosti je třeba připomenout významná výročí související se vznikem a vývojem československého a českého vězeňství. Historicky příznačná jsou právě osmičková léta, v jejichž průběhu došlo k významným změnám s pozitivními i negativními následky.

Krátce po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 byl vydán text služebního slibu pro dozorce a dozorkyně vězňů a postupně byly ujednčovány vězeňské předpisy platné v Čechách a na Slovensku.

Členy Mezinárodní komise pro vězeňství se v roce 1928 stali JUDr. Emerich Polák a JUDr. Emil Lány z ministerstva spravedlnosti a prof. JUDr. Augustin Miříčka z Právnické fakulty UK v Praze, kteří se podíleli na přípravě mezinárodních vězeňských pravidel a odborných konferencí.

K plnění tzv. mnichovské dohody byly v roce 1938 předány do správy německé nacistické říše okresní a krajské soudní věznice a trestnice Mírov, které se nacházely na odstoupeném pohraničním území. O rok později byly zbývající české věznice a trestní ústavy využívány pro potřeby německé justice a gestapa.

Po uchopení politické moci komunistickou stranou v roce 1948 a zejména na přijetí a provedení zákonů č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví a č. 321/1948 Sb., o uniformovaném Sboru vězeňské stráže došlo k odtržení vězeňství od justice, ke zpolitizování a militarizaci vězeňského personálu a zanikla mezinárodní spolupráce ve vězeňství.

I když v roce 1958 vyzvala Hospodářská a sociální rada OSN, aby členské státy upravily vězeňskou legislativu podle publikovaných Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, v Československu k tomu došlo až vydáním zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Teprve v roce 1968 vznikly příznivé politické podmínky k reformě vězeňství podle požadavků OSN. Jejich postupnou realizaci zastavila tzv. normalizace politického a společenského života, která následovala po okupaci Československa armádami Varšavské smlouvy. Přijetí zákona o československé federaci vedlo k rozdělení vězeňství na české a slovenské.

Výzkumný ústav penologický Sboru nápravné výchovy ČSR po jedenáctileté výzkumné činnosti prosadil v roce 1978 vydání nového statutu k vytvoření potřebných organizačních a personálních podmínek. Avšak v důsledku postupující normalizace byl ústav za dva roky zrušen.

Narůstající kritika západních zahraničních sdělovacích prostředků a některých politiků vedla poslance České národní rady v roce 1988 na výjezdním zasedání v Nápravně výchovném ústavu Nové Sedlo k projednávání problematiky vězeňství a podmínek věznění. V té době se nacházelo ve výkonu trestu odnětí svobody celkem 246 odsouzených za trestné činy proti republice.

Na III. mezinárodní konferenci v Kroměříži, kterou pořádala Vězeňská služba ČR ve spolupráci s Radou Evropy v roce 1998, bylo předmětem jednání zacházení se specifickými skupinami odsouzených. Výsledek této konference opětovně potvrdil úspěšné naplňování nové koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a humanistických tradic.

V roce 2008 byl vydán zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, na jehož základě byly zřízeny ústavy pro výkon zabezpečovací detence ve věznicích v Brně a Opavě. Tímto opatřením bylo vyřešeno umístění nebezpečných osob s duševní poruchou, které odmítaly soudně nařízenou psychiatrickou léčbu.

V průběhu roku 2018 si připomeneme 160. výročí Věznice Mírov (1858), 140. výročí Věznice Plzeň (1878), 130. výročí Věznice Opava (1888), 60. výročí Věznice Bělušice, Věznice Horní Slavkov (1958) a 50. výročí Věznice Rýnovice (1968). Jejich činnost v minulosti se promítla do historických zkušeností českého vězeňství, které nás poučují, inspirují, ale i varují.

PhDr. Aleš Kýr

vedoucí Kabinetu dokumentace a historie VS ČR

SOŇA HALUZOVÁ
VŠECHNO JE V LIDECH

Takové je životní krédo Stanislava Hájka, který celý svůj život zasvětil práci psychologa v bezpečnostních sborech. V roce 1980 začínal ve Sboru nápravné výchovy ve Věznici Ostrov a jedním dechem dodává: „Nikdy jsem svého rozhodnutí nelitoval.“ Já jsem byl z té práce doslova nadšený, zejména pak z toho, že to má nějaký řád a psycholog zde má svůj prostor. S tím jsem se předtím absolutně nesetkal. V kanceláři jsem ve skříni našel bulletiny a další materiály z Výzkumného ústavu penologického a nosil jsem si je na víkend domů a byl jsem z toho úplně nadšený. Samozřejmě, že ve věznici byl i vojenský dril, ale to jsem bral tehdy jako nutné zlo, které musí vyvažovat pozitivita. Absolvoval jsem například dvouletou důstojnickou školu, chodil na střelby a učil se takové věci, kterým jsem se jako psycholog smál. Musel jsem se třeba učit nazpaměť, jaké existují druhy min, ale bral jsem to s humorem. Ta práce s vězni a příslušníky mi tohle všechno vykompenzovala bohatě.

CESTA KE STUDIU PSYCHOLOGIE VE VAŠEM PŘÍPADĚ NEBYLA ÚPLNĚ PŘÍMÁ. JAK JSTE SE OCITL NA PŮDĚ FILOZOFICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE?

Vždycky jsem chtěl něco umět dělat rukama, a tak jsem se šel učit řemeslu. Měl jsem ale celý život štěstí na skvělé pedagogy. Vyučil jsem se nejprve frézařem ve strojírenství, ale nedělal jsem tuto práci ani jeden den. Na učilišti jsem měl třídního učitele a ten mi říkal: „Musíš jít na střední školu“, a vlastně mě motivoval ještě více než moji rodiče,

protože tam jsem tak trochu vzdoroval. Po vyučení jsem tak nastoupil na Střední průmyslovou školu strojní do Plzně a zde se to tak trochu opakovalo. Třídní profesor mě přesvědčil, že když budu maturovat se samými jedničkami, tak budu moci jít na vysokou školu bez přijímacích zkoušek, což bylo docela přitažlivé. No a tak jsem odmaturoval s jedničkami a nastoupil jsem do 1. ročníku dnešního VUT (tehdy to byla Vysoká škola strojní a elektrotechnická v Plzni). Na střední škole jsme měli ve 3. ročníku psychologii a spole-

čenské vědy a to mě velmi zaujalo. Začal jsem se o to zajímat, nad rámec předmětu si půjčovat knížky a naivně jsem si myslel, že bych mohl jít studovat nějakou školu, která by vychovávala konstruktéry se zaměřením na vytváření pracovního prostředí (ergonomii), organizaci práce, kteří třeba navrhnou velíny ve smyslu, kde má být umístěn který přístroj, aby jej člověk registroval nejrychleji, nebo třeba navrhnou z tohoto hlediska kokpity aut. Dnes si tak pamatuji, že nejsledovanější přístroj by měl být v levém horním kvadrantu, což někteří výrobci dodržují, a někteří ne. Když jsem záhy zjistil, že se nic takového na VUT nestuduje a jediná designérská vysoká škola v tehdejší Gottwaldově byla zaměřena spíše umělecky, tak jsem studium na VUT po prvním semestru ukončil, přihlásil se na jednooborovou psychologii na UK v Praze, kam jsem se i poté dostal, a studium v roce 1979 úspěšně ukončil.

JEŠTĚ PŘED UKONČENÍM STUDIA PSYCHOLOGIE A NÁSTUPEM KE SBORU NÁPRavné VÝCHOVY JSTE PRACOVAL V LETECH 1973 - 1980 JAKO PODNIKOVÝ PSYCHOLOG V PRŮMYSLové PRAXI. DNES SI ASI UŽ MÁLOKDO DOKÁŽE PŘEDSTAVIT, O ČEM VLASTNĚ MOHLA BÝT TATO PRÁCE...

Šel jsem na místo psychologa průmyslové praxe, byť jsem na něj tehdy ještě nesplňoval vzdělání, nicméně to nebylo v pravém slova smyslu místo psychologa. Byl to spíše takový referent sociální práce nebo referent pro sociální oblast. Pracoval jsem v textilním průmyslu ve firmě TOSTA (továrna stávkového zboží) a počítal jsem třeba, kolik připadá sociálních zařízení na určitý počet zaměstnanců, a zjištěné počty porovnával s československou státní normou.... Diplomovou práci, kterou mi vedli renomovaní učitelé z fakulty, např. docentka Hermochová, doktor Sládr, docent Bureš a další, jsem zpracovával na téma: „Pracovní spokojenost a vliv monotonie“. Mimo jiné jsem tam měl třeba kapitulu s názvem Makrospolečenské a mikrospolečenské vlivy, což jsem považoval za důležité. Práci jsem

totiž psal v době energetické krize a ženám u strojů například ubírali nebo vypínali zářivkové trubice. Cítil jsem se progresivní a neohrožený, a ačkoliv mi bylo doporučeno, abych tuto pasáž dal z diplomové práce pryč, tak jsem neuposlechl. Jednalo se o aplikovanou práci s využitím pro zaměstnavatele. Zaměstnavatelé se to hrubě nelíbilo, a tak mě poté elegantně vyhodili, tedy zrušili mé tabulkové místo, a aby toho nebylo málo, tak jsem dostal soudní výpověď z podnikového bytu. V té době jsem už byl ženatý, měl malého syna a musel jsem si hledat takového zaměstnavatele, který by mi poskytl i bydlení. A vězeňství mi toto všechno nabídlo.

V ROCE 1980 JSTE NASTOUPIL JAKO PSYCHOLOG VE VĚZNICI OSTROV A PŮSOBIL ZDE TĚMĚŘ OSM LET. NA CO VZPOMÍNÁTE NEJVÍCE Z TĚTO DOBY?

Dobu strávenou ve vězeňství, a především v přímé práci s vězni, považuji za svou druhou univerzitu. Jako psycholog jsem byl zejména součástí procesu nástupu vězňů, kdy jsem ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci zpracovával pedagogicko-psychologickou charakteristiku. Ta se dělala jednak na základě studia osobního spisu vězně, jednak na základě rozhovoru, případně použití diagnostických metod. Těch jsme mnoho v té době neměli, ale hlavně byl přínosný a důležitý rozhovor. Dával odpovědi na otázky, jak se vězeň staví ke své trestné činnosti a k trestu, který dostal, a také k celkové prognóze své resocializace. Samozřejmě, že když bylo eskort hodně, tak se toho naválilo najednou moc. Pohovory jsem dělal také s hladovkáři či s vězni, kteří se pokusili o sebevraždu nebo se jinak sebepoškozovali. Psycholog byl již v té době členem různých komisí, včetně zařazovací a podobně. V Ostrově, jak jsem záhy zjistil, vykonávala trest odnětí svobody také řada vrahů manželek či partnerek. To v řadě případů nebyli typičtí kriminálníci, a tak jsem po poradě s nadřízeným začal s nimi vést skupinové poradenství, jak jsme tomu v té době říkali. Hrozně mě to zajímalo a odborně i lidsky obohacovalo, celý ten mechanismus, struktura osobnosti těchto lidí a zejména toho, jak vlastně dozrají k tomu, že zabijí někoho, koho mají na začátku nejvíce rádi. Dal jsem tehdy dohromady 12 vrahů manželek či partnerek a skupinu vedl po dobu asi čtyř let. Bylo to pro mě nesmírně přínosné a zajímavé, protože oni mi byli schopni říkat věci, které nikomu do té doby neřekli. Neřekli je vyšetřovatelům, neřekli je u soudu, neřekli je ani svým blízkým, a protože teď už byli v pozici, že o nic nešlo, šlo jim jen o to dosedět trest, tak se mi svěřovali. V rámci postgraduální-

ho studia jsem pak zpracoval práci, která se jmenovala „Vražedná jednání mezi partnery“. Takže to mě velmi, velmi zaujalo a v podstatě tyto zkušenosti využívám dodnes, například v rámci poskytování krizové intervence pro oběti násilných trestných činů nebo při profilování pachatelů trestné činnosti, ale i v různých osvětových a vzdělávacích aktivitách.

S ČÍM SE TŘEBA VĚZNI NEJČASTĚJI OBRACELI NA VÁS JAKO NA PSYCHOLOGA? NA CO SE VÁS PTALI ZEJMÉNA?

To spektrum bylo hodně pestré. Většinou ale šlo o kontakty s rodinou, s partnery, o jejich vztahy mezi vězni. Velmi často ale také přicházeli s požadavky, které realizovatelné nebyly, například přemístění do jiného zařízení nebo přemístění na psychopatické oddělení v Plzni, protože tam byly pro výkon trestu relativně lepší podmínky. V Plzni byli totiž na psychopatickém oddělení umístěni na celách po dvou, maximálně po čtyřech, v Ostrově jich bylo ve společných prostorách ubytováno podstatně více. To pochopitelně vedlo k nekontrolovatelnému vnitřnímu životu, a když tam byl člověk, který byl relativně ještě psychicky komponovaný, nechci říct slušný, ale byli i slušní vězni, tak byli nešťastní. V Ostrově byli vězni s převážně dlouhými tresty.

NA SKLONKU ROKU 1988 JSTE ODEŠEL Z OSTROVA DO PRAHY, NA SPRÁVU SBORU NÁPRÁVNÉ VÝCHOVY. CO BYLO IMPULZEM KE ZMĚNĚ PRACOVISTĚ?

Dospěl jsem po osmi letech k pocitu, že se psycholog ve věznici hodně věnuje vězňům a vůbec se nevěnuje personálu. A tak jsem postupně s nabývajícím praxí zjišťoval, že personál by psychologickou péči potřeboval minimálně stejně jako vězni, ne-li více. Samozřejmě, že psycholog ve věznici dělal i psychologická vyšetření uchazečů, ale současně jsem zjišťoval, jak moc se lidé vlivem vězeňského prostředí a práce s odsouzenými mění. Někteří více, někteří méně, ale mění. Že stigma náročné práce je tak silné, že se to na všech nějak podepíše. Tak jsem si představoval ideálně, že by v každé věznici bylo psychologické pracoviště a tam třeba jeden psycholog, který se bude věnovat vězňům, a jeden psycholog, který se bude věnovat uchazečům a zaměstnancům. A tak jsem se domluvil na tom s lidmi na personálním odboru a v podstatě mi realizaci záměru přislíbili, ale potřebovali, abych na správu, na personální odbor, nastoupil rychle. To byl konec roku 1988. Doba však už příznivá na změny nebyla. Služební a politický establishment byl již v agónii a pomalu začínal balit.

Po revoluci došlo k výrazným personálním změnám a ti kompetenti, kteří přislíbili navrhovanou změnu, odešli... Já jsem nastoupil na Odbor nápravně-výchovné činnosti (dnes Odbor výkonu vazby a trestu), kde již působila Míla Urbanová (PhDr. Miluše Urbanová, forenzní psychologka, pracovnice Výzkumného ústavu penologického v letech 1967 – 1981, 1939 – 2015). Zde jsme založili zárodek psychologické výzkumné činnosti ve vězeňství a tuto skupinu se povedlo relativně kvalitně obsadit i personálně, např. sem nastoupila nebo externě spolupracovala řada odborníků jak z bývalého Výzkumného ústavu kriminologického, například Karel Netík (PhDr. Karel Netík, psycholog a soudní znalec, nar. 1948), tak i z oblastí mimo vězeňství jako třeba docent Kožnar (doc. PhDr. Jan Kožnar, CSc., nar. 1944). Byla to doba svým způsobem problematická, ale i nadějná. Pak se začaly ale čím dál tím více projevovat politické vlivy. Míla Urbanová odešla na vnitro, já jsem pracoval asi dva měsíce jako psycholog na Pankráci a potom ještě další dva roky ve Věznici Říčany u Prahy. Vrátil jsem se tak k normální psychologické práci a byl jsem spokojený. Když se na ministerstvu vnitřně vybudovalo pracoviště, které metodicky řídilo policejní psychologie v ČR, tak jsem dostal nabídku tam jít pracovat. A protože jsem vždy chtěl pracovat s příslušníky, a také už jsem byl trochu unavený z vězňů, protože při práci s nimi toho za sebou člověk moc nevidí, tak jsem nabídku Míly Urbanové přijal.

VÍM, ŽE JSTE SE OSOBNĚ ZNAL S DOCENTEM ČEPELÁKEM, VÝZNAMNOU OSOBNOSTÍ ČESKÉ PENITENCIARISTIKY. JAK NA TATO OSOBNÍ SETKÁNÍ VZPOMÍNÁTE?

Vzpomínám na ně s velkou nostalgií a úctou, protože pan docent Čepelák byl nesmírně laskavý člověk a pedagog, který se nebál předávat svoje zkušenosti a konzultovat je. Já jsem byl v tu dobu naprosto začínajícím psychologem, byl jsem nula, a on byl přesto schopen si se mnou povídat o konkrétním problému a poslouchat moje hloupé a nezavěšené názory. Dalším takovým člověkem, který mi ho velmi připomíná, byl profesor Václav Břicháček (prof. PhDr. Václav Břicháček byl český psycholog, 1930 – 2010) a brněnský profesor Vladimír Smékal (prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc., je český psycholog, který působí jako emeritní profesor Masarykovy univerzity, nar. 1935). To jsou velké osobnosti, nejen odborně, ale hlavně lidsky. Tak by měl podle mne vypadat psycholog. Zejména proto má uctivá nostalgie.

ZA SVŮJ ŽIVOT JSTE SE SETKAL KROMĚ DOCENTA ČEPELÁKA S MNOHA DALŠÍMI VÝZNAMNÝMI OSOBNOSTMI PENITENCIÁRNÍ PSYCHOLOGIE.

NA KOHO ČASTO VZPOMÍNÁTE?

V mnohém byla nedostižná Míla Urbanová. Teď nemyslím odborně, odborně jsme dostižní všichni, ale myslím třeba jako vedoucí pracovník. V době, kdy se nám o nějakém home office ani nezdálo, tak ona třeba řekla: Teď potřebuji tohle udělat, já vím, že to se tady v tom blázinci udělat nedá, tak buď doma, na telefonu a udělej to...“ A jako vedoucí uměla práci i ocenit. Vážím si také Karla Netíka, který je veliký svéráz, ale jak se říká, že jsou lidi, kteří jsou osobnostmi alfa a osobnostmi beta, tak on je jednoznačně osobností alfa, tedy tvůrčí s originálními nápady. Vážím si Jirky Mezníka (PhDr. Jiří Mezník, psycholog a bývalý ředitel Věznice Kuřim, nar. 1942), který byl ve vězeňství ještě dříve než já a dokázal o problémech mluvit normálně, lidsky. A takhle bych mohl jmenovat další a další...

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR BYLA ZŘÍZENÁ S ÚČINNOSTÍ OD 1. LEDNA 1993 A VZNIKLA TRANSFORMACÍ DOSAVIDNÍHO SBORU NÁPRAVNÉ VÝCHOVY, KTERÝ NAHRADILA. VY JSTE TU DOBU OSOBNĚ VE VĚZNICI ZAŽIL. JAK VNÍMALI TYTO ZMĚNY V TÉ DOBĚ VĚZNI A ZAMĚSTNANCÍ?

Osobně jsme tuto změnu podporovali a dodnes jsem přesvědčen, že ve výkonu trestu nedochází k nápravě. Někomu napravit je totiž taková iluzorní představa, která přišla z nějakého nemístného optimismu, snad dle Makarenka, že převychovat lze každého. Já si to osobně nemyslím, zvláště pak u psychopatické populace platí, že se takový člověk maximálně přizpůsobí, ale jádro zůstane stejné. Myslím si proto, že přejmenování sboru bylo namístě. A jak to v té době vnímala společnost, vězni a personál? Personál to vnímal špatně, protože celá společnost, a zase jsme u toho makrospolečenského rámce, byla naruby. Zejména média se na situaci podepisovala velmi negativně tím, že ze všech vězňů dělala nevinné oběti. Dnes a denně byly v televizi záběry ze vzpour a sdělovacími prostředky to bylo prezentováno tak, že vězni jsou chudáci a personál jsou ti, kteří je utlačují. To zaměstnanci nesli špatně. A do toho přišly někdy v roce 1993 prověrky občanské bezúhonnosti a spousta lidí musela odejít, přičemž v řadě případů došlo k vyřizování osobních účtů, zejména pak na úrovni věznic. A to je prostě vždycky špatně. Byla tím poznamenána celá atmosféra, takže možná v mnoha lidech přetrvává pocit,

že transformace byla špatně... Já osobně to nechci posuzovat a vidět jen černobíle, řada věcí se možná nepovedla, ale řada věcí se naopak povedla.

DNEM 1. ŘÍJNA 2017 NABYLA ÚČINNOSTI NOVELA TRESTNÍHO ZÁKONÍKU, KTERÝM SE REDUKOVALY DOSAVIDNÍ ČTYŘI TYPY VĚZNIC NA DVA, A TO NA VĚZNICI S OSTRAHOU A NA VĚZNICI SE ZVÝŠENOU OSTRAHOU. VY OSOBNĚ JSTE ZAŽIL ROZDĚLENÍ VĚZNIC NA TŘI TYPY JEŠTĚ DLE NÁPRAVNÉ-VÝCHOVNÝCH SKUPIN (NVS), ALE I NA DOSAVIDNÍ ČTYŘI TYPY S DOHLEDEM, DOZOREM, OSTRAHOU A ZVÝŠENOU OSTRAHOU.

JAK VNÍMÁTE JAKO PSYCHOLOG NOVÝ SYSTÉM VNĚJŠÍ DIFERENCIACE VĚZNĚNÝCH OSOB?

Já jsem již opravdu ten muzejní typ, který hodně pamatuje... Je to teď aktuálně nová věc, ale historicky to až tak úplně nové není. V době ještě před rozpadem federace, když jsem byl na pozici ředitele odboru výkonu trestu, tak jsem se podílel jednak na koncipování, jednak i na prosazování a přijímání zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Dnes už si přesně nevzpomenu, ve kterém to bylo roce, ale podařilo se v tehdejší České národní radě prosadit do návrhu zákona formulaci, ve které byla obsažena i diferenciaci a profilace. To byl úkol, který jsme měli uložený ministerstvem a také generálním ředitelem – udělat novou profilaci věznic. A tak vznikl návrh transformace nápravně-výchovných skupin na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Byla tam ale již v té době současně podmínka, že o přemístění v rámci věznic bude rozhodovat vězeňský personál. V návrhu však tato podmínka nevy-

držela dlouho. Po rozpadu federace se zasloužili poslanci jedné nejmenované politické strany po interpellaci na ministra o to, že se návrh vrátil do původní podoby, že o tom bude rozhodovat soud. A to zůstalo vlastně až do této novely. Myslím si, že skutečnost, že o přemístění bude rozhodovat odborný vězeňský personál, je krok správným směrem. Jak o tom může něco vědět soud? On o tom přečte jenom papíry a papír snese ledacos, to už víme ze života i z praxe. Redukce typů věznic ze čtyř na dva plus vnitřní diferenciaci si myslím má také svou logiku. A i když už nejsem v této věci úplně zasvěcený, tak si myslím, že ta logika má grunt i v ekonomice...

ZA SVŮJ ŽIVOT JSTE PRACOVAL ZEJMÉNA JAKO PSYCHOLOG V BEZPEČNOSTNÍCH SBORECH.

V ČEM JE PRÁCE PSYCHOLOGA V JEDNOTLIVÝCH BEZPEČNOSTNÍCH SBORECH STEJNÁ

A V ČEM SE LIŠÍ?

Já začnu tím, čím se liší. Především se liší v předmětu práce. Ve vězeňství se pracuje převážně s vězni, u policie psycholog pracuje převážně s policisty, u celníků, kde jsem byl posledních 12 let, pracuje psycholog také hlavně s personálem, tak v tom se liší. V čem se shoduje, je, že ta práce má řád, a já si myslím, že všechno v lidském životě by mělo mít řád. V bezpečnostních sborech kromě řádu existuje možnost dalšího vzdělávání a sebevzdělávání. Je zde určitá sociální jistota, protože když jako osoba samostatně výdělečně činná onemocníte, tak prostě ležíte v posteli zadarmo. Já jsem taky patřil mezi lidi, kteří si z toho dělali srandu, a občas říkal: „Jasný, to je taková navoněná bída,“ ale

pak když člověk vyzkouší všechno, tak může objektivně srovnávat. A jestli je zapotřebí být pro tuto práci srdcařem? Jistě, i když ne všichni takhle uvažují.

VĚZEŇSTVÍ SE POTÝKÁ AKTUÁLNĚ NEJEN S VYSOKÝM POČTEM VĚZNĚNÝCH OSOB, ALE TAKÉ S VÝRAZNĚ MENŠÍM ZÁJMEM O PRÁCI VE VS ČR, NAPŘÍKLAD CHYBÍ NEJEN PŘÍSLUŠNÍCI, ALE TAKÉ VYCHOVATELÉ, PSYCHOLOGOVÉ, ZKRÁTKA ODBORNÍ ZAMĚSTNANCI. PROBLÉMEM JE I FLUKTUACE ZAMĚSTNANCŮ. MÁTE NĚJAKÝ RECEPT NA TO, JAK TYTO PROBLÉMY ŘEŠIT?

Recept asi ne, a pokud bych ho vyslovil, tak by to bylo trochu sci-fi. Ale když já jsem nastupoval k Vězeňské službě ČR, tehdy SNV, tak mi sbor byl schopen nabídnout práci i bydlení, tedy střechu nad hlavou. Nabídl mi tehdy také plat, který odpovídal v té době asi trojnásobku průměru. Jednoduše řečeno, pokud by měli větší plat nastupující příslušníci do všech bezpečnostních sborů - teď se to sice trochu zlepšilo, ale stále je to málo - problém by nemusel být až tak palčivý. Samozřejmě, úzus jednoho funkcionáře řady z tohoto domu byl (budova GR): maximum po nich chtít, maximum jim dát. A později jsem pochopil, že ten názor byl správný. Co vězeňství může člověku nabídnout za tuto těžkou práci? Je to totiž opravdu těžká práce, hlavně psychicky, především pro ty, kteří s vězni pracují, seznamují se s jejich spisy, s jejich kauzami, s jejich kriminální minulostí, jsou s nimi v přímé komunikaci, prostě to nejde, aby se to všechno na člověku nepodepsalo. Když potkám po třech letech příslušníka, u kterého jsem posuzoval jeho osobnostní způsobilost, a on mluví vězeňským argotem a má takové ná-

zory, že mám chuť mu dát pár facek a vlastně sobě taky... Ale prostředí lidí deformuje. A také by to chtělo něco navíc kromě toho, že ty lidi zaplatíte. Například systém vedení a vzdělávání, nenechat to jen na sebevzdělávání, ale zavést vzdělávání povinné, cílené například do oblasti sociálních kompetencí. Jinak vést lidi, kteří pracují ve výkonu vazby, jinak lidi, kteří působí ve výkonu trestu, to si myslím, že stále chybí.

JAK HODNOTÍTE VÝVOJ ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ ZA UPLYNULÝCH ČTYŘICET LET Z POHLEDU PSYCHOLOGA? NASTUPOVAL JSTE S NĚJAKOU VIZÍ, SOUČASNOST MŮŽETE HODNOTIT NA ZÁKLADĚ BOHATÝCH ZKUŠENOSTÍ...

Jsem přesvědčen, že se vězeňství posunulo. Nacházím zde spoustu věcí, které jsou dobré. Například specializovaná oddělení pro odsouzené, vznik útavů pro výkon zabezpečovací detence, o tom jsme si mohli v té době nechat jen zdát. Líbí se mi také zcela nový projekt Otevřené věznice. A v době, kdy já jsem ve vězeňství již končil, tak jsme byli na stáži ve Vídni se podívat na výkon trestu matek s dětmi do tří let a dnes již úspěšně funguje i v ČR. To všechno si myslím, že se skutečně povedlo. A také se začalo v souvislosti s abolicí trestu smrti budovat oddělení pro výkon odsouzených na doživotí. V té době jsme začínali se čtyřmi či šesti na doživotí odsouzenými vězni, dnes se již vězeňství i v této oblasti pohybuje ve

PUBLIKAČNÍ ČINNOST

PhDr. Stanislav Hájek se za dobu svého dlouholetého působení účastnil řady mezinárodních konferencí a publikoval množství odborných statí. Z vydaných publikací je možné uvést např.: Netík, Karel – Netíková, Daria – Hájek, Stanislav: Psychologie v právu, Nakladatelství C.H. Beck, Praha 1997, 140 s., ISBN 80-7179-177-6.

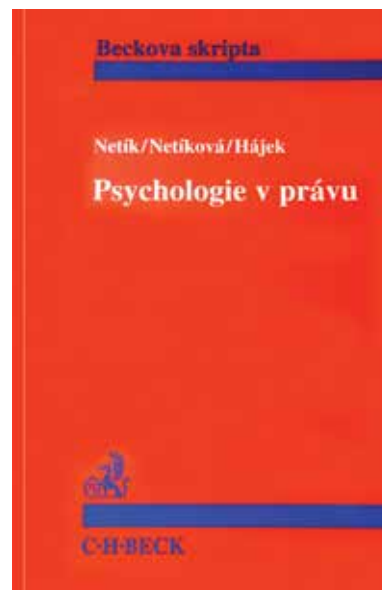
zcela jiných číslech...Je ale také nutno říci, že stále je co dohánět a co zlepšovat nejen v oblasti pro vězně, ale zejména pro personál.

2. DÍL SERIÁLU STÁLI U ZRODU PENITENCIÁRNÍ PSYCHOLOGIE

PhDr. Stanislav Hájek se narodil 3. února 1950 v západních Čechách. V roce 1979 zakončil studium jednooborové psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde také v letech 1983-1984 absolvoval i postgraduální studium v oboru penitenciární psychologie.

U Vězeňské služby ČR (dříve Sboru nápravné výchovy) pracoval jako psycholog v letech 1980 – 1994. Nejprve 8 let ve Věznici Ostrov, poté na Správě Sboru nápravné výchovy (dnes GR VS ČR), ve Věznici Pankrác a Věznici Říčany. Po odchodu od VS ČR působil jako psycholog oddělení Psychologie a sociologie MV ČR (1994 – 1998), psycholog MF ČR, Generální ředitelství cel (1999 – 2013). Předtím působil krátce jako podnikový psycholog v průmyslové praxi. Do povědomí veřejnosti se zapsal také díky svým vystoupením v roli psychologa v pořadu televize Nova TABU. (pozn. Tabu byl televizní pořad vysílaný v letech 1994 - 2001 a zabíral se choulostivými společenskými tématy.)

Kromě jiného působil také jako člen prezidia Asociace forenzních psychologů ČMS (1994 – 2013), je externím psychologickým krizovým interventem a lektorem.

SPOLEČNÉ CVIČENÍ SE SLOŽKAMI IZS

MARTINA KRUTINOVÁ

Dne 24. října v odpoledních hodinách se ve Věznici Stráž pod Ralskem uskutečnilo cvičení, jehož cílem bylo prověřit spolupráci jednotlivých složek integrovaného záchranného systému a Vězeňské služby ČR při řešení mimořádné události mimo věznici i v ní. Navozena byla modelová situace, kdy se stala dopravní nehoda eskortního vozidla Vězeňské služby ČR, a při ní se zranili všichni příslušníci VS ČR a toho využil převážený vězeň k útěku. Situace byla navíc zkomplikována tím, že další odsouzený se zabarikádoval v kulturní místnosti na jedné z ubytoven a nebylo jas-

né, zda u sebe nemá rukojmí z řad vězňů či zaměstnanců věznice. Při cvičení byly reakce příslušníků VS ČR náležitě prověřeny a současně byla nacvičována i schopnost svolat krizový štáb věznice a prověřena dosažitelnost jeho členů. V průběhu cvičení byla sledována vzájemná komunikace mezi jednotlivými složkami a jejich koordinace. V rámci cvičení byl vyhlášen Plán vyznamení a svozu, který byl splněn. Získané poznatky budou sloužit ke zkvalitnění výkonu služby ve věznici a k dalšímu prohlubování spolupráce s jednotlivými složkami IZS.

LINKA POMOCI V KRIZI

POSKYTUJE POMOC JIŽ 15 LET

Dne 28. listopadu 2017 se na Policejním prezidiu ČR uskutečnilo přátelské setkání při příležitosti 15. výročí vzniku linky pomoci v krizi. Policejní prezident Tomáš Tuhý vyzdvihl význam linky pro příslušníky a zaměstnance bezpečnostních sborů a v závěru setkání poděkoval všem pracovníkům, kteří se o provoz linky starají.

SOŇA HALUZOVÁ

„Žijeme v uspěchané době, ve které čelíme stresu a běžným každodenním problémům, a když se k nim pak přidají ještě problémy psychické, může hrozit nebezpečné lidské vyhoření a ztráta smyslu života. Proto je velmi důležitý tento profesionální servis a péče o psychickou odolnost,“ uvedl policejní prezident. „Anonymní linka pomoci v krizi je tu nejen pro policisty, ale také pro ostatní příslušníky ozbrojených sil, bezpečnostních sborů a pro jejich nejbližší již 15 let. A za tu dobu mnohokrát prokázala svoji užitečnost,“ dodal.

Anonymní nonstop linka poskytu-

je jak tzv. krizovou intervenci, tak službu preventivní primárně všem příslušníkům a zaměstnancům bezpečnostních sborů a ozbrojených složek. Pracovníci linky se řídí heslem: „Nenařizujeme, neradíme, nepátráme“, ale „Podporujeme, poradíme, provázíme“.

Linka zahájila svou činnost 14. listopadu 2002 a za dobu své činnosti řešili pracovníci linky více jak 10 000 kontaktů. V roce 2005 se rozšířila působnost linky na pracovníky Hasičského záchranného sboru ČR. V roce 2011 bylo podepsáno součinnostní prohlášení o využívání linky mezi Policií ČR a Armádou ČR.

V roce 2013 se spolupráce rozšířila i na Vězeňskou službu ČR, Celní správu ČR a Generální inspekci bezpečnostních sborů.

OSOBNÍ POTÍŽE PŘEVAŽUJÍ

Nejčastěji volající tíží osobní, partnerské a rodinné problémy, jako je například rozvod, nevěra, úmrtí blízké osoby či osamělost, finanční potíže, strach a smutek, pocit nespravedlnosti, zdravotní potíže či závislosti. Obracejí se také na linku s pracovními problémy, které se týkají třeba i problémů mezi kolegy, s nadřízenými, ztráty smyslu své práce či traumatických událostí, přičemž tým konzultantů na lince je složený z psychologů, bývalých policistů či příslušníků z jiných sborů, především však odborníků na krizovou intervenci.

„Linka pomoci v krizi je v mezinárodním měřítku ojedinělou službou v rámci bezpečnostních sborů, a to mimo jiné i nabízenou zárukou diskrétnosti a anonymity,“ uvedla na setkání vedoucí linky pomoci v krizi Aneta Haramijová a dodala: „Lince přeji mnoho dalších let a telefonátů, po kterých si společně můžeme říci: Ano, jsme tu správně, má to smysl.“

DEN ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ

ZA ÚČASTI MANŽELKY PREZIDENTA REPUBLIKY

Vězeňská služba ČR si připomněla svůj významný svátek – Den českého vězeňství, konaný každoročně 14. prosince, v den výročí vydání prvního služebníku vězeňských dozorců v roce 1918. Letošních oslav, spojených s vyznamenáváním zasloužilých pracovníků sboru se zúčastnila i manželka prezidenta republiky Ivana Zemanová, která spolu s generálním ředitelem Vězeňské služby ČR Petrem Dohnalem ocenění předávala. Na závěr slavnostního shromáždění obdržela i ona Čestnou medaili Vězeňské služby ČR.

U příležitosti Dne českého vězeňství se v českých věznicích a vazebních věznicích konají služební shromáždění k připomenutí historických tradic, reformních úspěchů a výsledků dosažených v českém vězeňství. Den českého vězeňství je spojen rovněž s oceněním služebních a pracovních úspěchů příslušníků a občanských zaměstnanců a udělením resortních vyznamenání.

red

VĚZNI VYROBILI ÚLY PRO DĚTI

Vězni z Věznice Stráž pod Ralskem vyrábějí pro potřeby věznice dřevěné zateplené nástavkové včelí úly. Nedávno ale vyrobili dva nástavkové úly i pro děti ze včelařského kroužku provozovaného pod základní školou v nedalekých Zákupích. Dne 6. října 2017 proto navštívilo prostory, kde vězni včelaři, 12 dětí spolu se svou vedoucí a místopředsedou Základní organizace včelařů v Mimoně Alexandrem Brandou. Včelí úly jim zde byly slavnostně předány. Předání byl přítomen 1. zástupce ředitele věznice Luděk Oláh a další funkcionáři věznice, včetně speciálního pedagoga, který vede program zacházení zaměřený

PETRA BĚLÍKOVÁ

S VYPRÁVĚNÍM CESTOVATELE ZIBURY SE ODSOUZENÍ DOSTALI NA KONEC SVĚTA

Cestovatel a spisovatel Ladislav Zibura besedoval s odsouzenými o svých cestách po světě. Na devadesát vybraných odsouzených mužů mohlo naslouchat vtipnému, svěžímu i poučnému vyprávění o cestě do Santiaga de Compostela, do Říma a Jeruzaléma, k Balt-skému moři a hlavně o cestování z Nepálu do Číny.

Českobudějovického rodáka nevede k poutnictví žádná víra, ale zvědavost a touha po dobrodružství a poznávání lidí. „Do vězení jsem se chtěl podívat proto, že svoboda je velké téma mých cest a vždy mě zajímal také opačný extrém, tedy její ztráta. Na vězení mě nejvíc zaujala jeho civilnost. Ne že by tam snad nepanoval řád, pevný režim nebo že by to tam bylo nějak hezké,“ svěřil se host se svými pocity. „Byli tam ale lidé, se kterými jsem

se mohl normálně bavit, a to na straně vězňů i dozorců. Dostal jsem pár tipů na knížky a na výlet, dozvěděl se, jak to ve vězení chodí. Dva vězni mi dokonce vyprávěli o tom, že se na svobodě chystají cestovat, a měli zajímavé dotazy. Pokud chceme fungovat jako společnost, musíme se podle mě navzájem znát. Právě proto se rád vydávám za lidmi z různých částí společnosti a rád se vrátím i do Kynšperku nad Ohří,“ uvedl cestovatel.

Své cesty chce Ladislav Zibura zprostředkovávat lidem, dělat během putování projekce, psát blog, natáčet videa, sdílet fotky.... Prostě nadšení a radost z poutí předávat dál a umožnit všem, kteří se z všelijakých důvodů na cestu nemohou vydat, aby ji prožili s ním. „Lidé milují vyprávění příběhů. Vždyť na něm je založená celá lidská civilizace, to, jak se učíme, jak píšeme, naše komunikace, předávání zkušeností, sdílení radosti i starostí,“ dodal.

Odsouzení se shodli na tom, že nic podobného zatím neviděli. Téměř dvouhodinové vyprávění doprovázené vlastní projekcí mělo takřikajíc šťávu a opravdu zvláštní atmosféru, kterou si vězni spolu se zážitky odnášeli s sebou. Dvaatřicetiletý odsouzený Pavel byl nadšený a s ostatními vězni ocenil také to, že „se snažil vcítit do jejich role, zajímal se o jejich život ve vězení a věnoval jim do knihovny několik svých knížek,“ pověděl.

Celou akci iniciovala a organizovala sestra místního zdravotnického střediska Alexandra Pokorná, která se s Ladislavem Ziburou setkala v minulosti a správně odhadla, že bude mít co sdílet nejenom odsouzeným, ale i zaměstnancům.

na včelaření vězňů. Děti si mohly v rámci své návštěvy prohlédnout včelařské vybavení, které je zde odsouzeným mužům k dispozici. Měly také možnost vyzkoušet si stlučení dřevěných rámečků či prohlédnout včelstva umístěná ve včelnici vedle věznice. Vzhledem k tomu, že děti o daru předem nevěděly, byla jejich radost pro přítomné vybrané odsouzené velmi pěkným poděkováním za jejich práci. Včelařský kroužek obdržel od věznice kompletně vybavené dva včelí úly, včetně tří nástavků, plechového víka, varoa dna a dřevěných rámečků na mezistěny.
mak

ÚTĚK VĚZŇŮ A HISTORICKÝ I SOUČASNÝ VOZOVÝ PARK VS ČR NA DNECH NATO

PETRA KUČEROVÁ

Vězeňská služba České republiky se letos opět představila na Dnech NATO v Ostravě. Nechyběla atraktivní dynamická ukázka, ale také v rámci statické prezentace mnoho zajímavostí z činnosti této bezpečnostní složky.

Dynamické ukázky, které předvádějí příslušníci Vězeňské služby České republiky, jsou u návštěvníků již tradičně vyhledávanou podívanou. Ani letos ukázka vězeňské služby neklamala.

„Předvedli jsme ukázkou, která je založena na skutečné události z minulosti. Jednalo se o útěk vězněných osob z výrobní zóny věznice za využití zásobovacího vozidla a jejich následné zneškodnění naším zásahovým týmem,“ prozradil generální ředitel Vězeňské služby České republiky Petr Dohnal.

Vězeňská služba také samozřejmě představila statickou expozici, která návštěvníkům nabídla možnost prohlédnout si dvě cely, jednu standardní a jednu renovovanou i s vybavením, donucovací prostředky používané vězeňskou ostrahou nebo figuríny oblečené do uniform příslušníků VS ČR a oděvy vězňů. Mezi vystavenými předměty byly k vidění nedovolené předměty, které byly zabaveny u vězňů: úkryty na mobil, tetovací prostředky, drogy či zbraně. Stánek rovněž nabídl průřez vývojem a posláním české vězeňské služby a nechyběla ani prezentace Střediska hospodářské činnosti, které zaměstnává vězněné osoby a nabízí tak své produkty z oblasti nábytku a kovovýroby a poskytuje služby v oblasti prádelnictví a tiskařství. „Novinkou v rámci statické ukázky bylo představení vozového parku vězeňské služby, a to nejen v současné verzi, ale také ve verzi retro. Návštěvníci tak měli jedinečnou možnost vidět naše vozidla, která nyní běžně jezdí, ale také vozidla, která nám sloužila v minulosti. Na naší expozici tedy parkovalo 12 vězeňských vozidel včetně autobusu,“ doplnil Petr Dohnal.

Statická ukázka jako již tradičně předvedla výrobky vězňů. Vězeňská služba také seznámila návštěvníky s projekty, které se týkají zaměstnávání odsouzených.

NOVÁ PRACOVISTĚ

Věznice Nové Sedlo otevřela dvě nová pracoviště pro odsouzené ženy v Drahonicích.

přivedlo firmu, aby oslovilo věznicí? Jak sdělil majitel firmy Miroslav Pátek, byl to nedostatek pracovníků na trhu práce, který již nebyl schopen pokrýt poptávku. Pracovní síla se stala nedostatkovým zbožím. Firma sází na šikovnost žen a věří, že se brzy zařadí svým výkonem mezi kmenové zaměstnance. Majitel firmy se netají, že by mohl nabídnout práci přibližně dvaceti odsouzeným ženám. V krátké době několika dní bude otevírat nové střežené pracoviště přímo ve Věznici Nové Sedlo pro patnáct mužů s výhledem za-

městnat až dvě desítky odsouzených. Dalším pracovištěm v objektu Drahonice je střežené pracoviště Firmy ROTO Pramic s. r. o., kde pracuje jedenáct žen. Jejich pracovní náplní je potisk porcelánových víček, šálků a podšálků. Majitel firmy se rovněž netají, že v konečné fázi by rád rozšířil pracovní kolektiv na dvacet žen. Zaměstnanost odsouzených žen v Drahonicích se stala jednou z priorit Věznice Nové Sedlo a je v souladu s Konceptí Vězeňské služby České republiky do roku 2025. O odsouzené ženy projevil

Zaměstnanost odsouzených žen se již lehce přehoupla přes padesát procent, a to zásluhou otevření nestřeženého pracoviště ve Žluticích a střeženého pracoviště uvnitř objektu Drahonice. Odsouzené jsou zaměstnávány ve dvou formách, a to ve vnitřní režii, kdy se podílejí na provozu kuchyně, výstrojního skladu, ošetrovny, knihovny a zajišťují úklidové práce jednotlivých oddělení. Druhou formou jsou pracoviště v rámci provozoven samostatné hospodářské činnosti jak u cizích podnikatelských subjektů, tak vně objektu Drahonice. Na nestřeženém pracovišti firmy Tenebris s. r. o. ve Žluticích se zapracovává třináct odsouzených žen, kdy pod odborným vedením mistrové ženy obšívají volanty osobních vozů. Co

zájem nejen stávající subjekty, ale i další firmy. Věznice připravuje nové pracoviště například ve spolupráci s prádelnou v Rakovníku. Objekt v Drahonicích přijal první odsouzené ženy v červenci letošního roku a je připraven nabídnout všem praceschopným ženám smysluplné zaměstnání.

eko

Na dvoudenní poradě tiskových mluvčích, která se konala koncem listopadu 2017 v Zotavovně Přední Labská, absolvovali tiskoví mluvčí českých věznic kromě dalšího odborného programu i výuku angličtiny. Výuka se realizovala ve třech pracovních skupinách, rozdělených podle úrovně angličtiny.

Účastníci s minimální či žádnou znalostí angličtiny se naučili několik frází, které mohou zejména asistentky ihned využít ve své praxi při příjezdu zahraničních delegací. Současně se seznámili se správnou výslovností hlásek, které se v češtině nevyskytují. Navíc se konala i motivační část, během níž účastníci pochopili, že mnoho slov znají, že jim jejich stávající znalost pomůže pracovat se slovníkem a že pro základní asistenci zahraničním delegacím nepotřebují absolvovat výuku angličtiny, ale mohou si pomoci sami.

ANGLIČTINA

PRO TISKOVÉ MLUVČÍ

Další skupinu tvořili účastníci porady, kteří již mají s angličtinou nějaké zkušenosti. Obsahem tohoto dvouhodinového setkání bylo interaktivní metodou zvládnout nejdůležitější a nejfrekventovanější fráze užitečné pro organizátory mezinárodních akcí v organizačních jednotkách a zároveň porovnat situaci v českých věznicích týkající se mezinárodních vztahů. Poté byli účastníci seznámeni s možnostmi jazykového vzdělávání realizovaného v Akademii VS ČR.

Osmičlenná skupina tiskových mluvčích, kteří hovoří anglicky, sdílela informace o prezentacích organizačních jednotek připravovaných pro zahraniční návštěvy a vzájemně si poskytla poradenství.

ipa

INOVATIVNÍ MODUL

ANGLIČTINY

IVA PRUDLOVÁ

PRO PENITENCIÁRNÍ PRAXI

V AKADEMII VS ČR

Akademie VS ČR do své nabídky specializačních kurzů na II. pololetí roku 2017 zařadila další inovativní formu vzdělávání v jazykové oblasti. Tentokrát se jednalo o udržovací seminář angličtiny s mezinárodní účastí. Setkání se uskutečnilo v termínu od 3. do 6. října 2017 a české účastníky doplnili specialisté na vzdělávání vězeňského personálu z Dolního Saska a Rumunska. Předkládáme čtenářům časopisu České vězeňství zpětnou vazbu, která byla několika účastníky zaslána řediteli Akademie VS ČR.

Velmi jsem uvítal možnost účastnit se semináře zaměřeného na prezentaci věznic v anglickém jazyce. Seminář byl precizně připravený, organizace a příprava materiálů takového semináře byla nepochybně velmi náročná. Celková atmosféra semináře byla úžasná a zejména jeho zaměření bylo naprosto unikátní. Po celou dobu semináře jsem cítil naprostou otevřenost a velmi srdečný přístup, který mně osobně velmi pomohl zbavit se nervozity a vyzkoušet si vůbec poprvé prezentaci v anglickém jazyce. Téma mi pomohlo nejen z hlediska jazykových kompetencí, ale i ke korekci náhledu na prezentaci v českém jazyce (zpracování prezentace, délka, systém sdělování informací ve vztahu k cílové skupině apod.). Značným přínosem byla i praktická stránka semináře, neboť zahraniční návštěva ve věznici může zahrnovat i mimopracovní aktivity po pracovní době. Se zahraničními hosty jsme

tedy trávili volný čas i mimo seminář. V případě zařazení dalších programů na podporu „Public relations“ bych se těchto seminářů rád opět účastnil.

*Dušan Raab,
Brno*

Byl to pro mě nezapomenutelný týden. Úžasná atmosféra, perfektní parta lidí, mnoho velmi užitečných informací. Vrátila jsem se domů plná energie a elánu do další práce.

*Zuzana Rosendorfová,
Rapotice*

Pro mne osobně byl seminář velkým přínosem, a to nejen z pohledu profesního, ale i lidského. Atmosféra na semináři byla díky skvělé lektorce, zapáleným kolegům i přítomnosti zahraničních hostů velmi uvolněná, přátelská a inspirativní. Vedle posílení dovedností představit Vězeňskou službu ČR a naši vězňici ve Světlé nad Sázavou jsem měla možnost zdokonalit anglický jazyk i v neformálních chvílích mimo oficiální část semináře. Neméně důležité a zajímavé pro mne byly i informace, které nám ve svých prezentacích sdělovali ostatní účastníci. Domnívám se, že tato forma jazykového vzdělávání zaměstnanců vězeňské služby je velice efektivní a prospěšná pro všechny zúčastněné. Přála bych všem svým kolegům, aby se mohli takovýchto kurzů zúčastnit.

*Iva Kohoutová,
Světlá nad Sázavou*

Myslím si, že podobné kurzy a semináře jsou pro zaměstnance Vězeňské služby ČR smysluplné, užitečné a velice důležité. Snížený počet účastníků, který se mohl na první pohled zdát nevýhodou, se ukázal naopak pro práci ve skupině jako velice prospěšný. K nesmírně intenzivní práci (takřka od rána do večera) a efektivitě semináře přispěla účast dvou zahraničních kolegů. Bez jejich vlivu by zcela jistě nedošlo k tomu, že jsme vzájemně komunikovali pouze v angličtině. Tato přirozená cesta posílení jazykových dovedností je samozřejmě unikátní a bez cizojazyčných účastníků nedosažitelná.

Bylo pro mě velice inspirativní dozvědět se ať v rámci prezentací nebo při neformálních rozhovorech o mnoha příkladech dobré praxe ze zahraničí. Například mne zaujalo využívání assessment metod při výběru a testování uchazečů v Dolním Sasku nebo motivační systémy při práci s lidskými zdroji v Rumunsku, které jsou velmi podnětné.

Uvědomuji si, že pořádání seminářů, setkání či kurzů s účastí odborníků ze zahraničí je náročné. Jsem ale přesvědčená o tom, že bez přesahu ze/do zahraničí se moderní firma neobejde, stejně jako bez efektivního povzbuzování k rozšíření základny pracovníků, kteří jsou

ochotni a schopni se zahraničními kolegy spolupracovat. Věřím, že se budu moci těšit na podobné smysluplné vzdělávací moduly také v budoucnu.

*Gabriela Šafářová,
Odolov*

PREZENTACE RUMUNSKÉ EXPERTKY

V rámci semináře vystoupila se svou prezentací rumunská expertka na vzdělávání vězeňského personálu Raluca Stuparuová. Účastníci reprezentující české a dolnosaské vězeňství měli možnost seznámit se s rumunským systémem personalistiky a vzdělávání. Zajímal je například o motivační program pro zaměstnance, zahrnující až 50% navýšení platu za mimořádné výsledky, pět placených dnů ročně využitelných především ke studiu a až deset dnů pro osobní záležitosti, jako je například svatba. Vyslechli si informace o funkčním a moderním karierním řádu a s tím souvisejících možnostech rychlejšího karierního postupu, které byly doplněny konkrétními příklady z praxe. Účastníky zaujala také volba nejlepších pracovníků v dané oblasti či oceňování medailemi za službu trvající 15, 20 až 25 let, jež se následně projeví finančním navýšením důchodu.

Hovořilo se rovněž o širokém a intenzivním zapojení rumunského vězeňského personálu do aktivit mezinárodní spolupráce. Rumunská vězeňská služba v posledních několika letech participovala na mnoha mezinárodních projektech pokrývajících oblasti, jako je například management lidských zdrojů, zefektivnění systému vzdělávání personálu, reintegrace vězňů do společnosti či zlepšení infrastruktury. Mezinárodní projekty jsou převážně organizovány samotnými věznicemi, nikoli generálním ředitelstvím, které však tyto aktivity jednoznačně a účinně podporuje.

Bohatá diskuse týkající se odlišností českého, dolnosaského a rumunského systému podpory a vzdělávání vězeňského personálu svědčila o tom, že toto téma je velmi nosné a že rumunský systém je oprávněně považován za jeden z nejlepších v Evropě.

PROBLEMATIKA TRANSSEXUÁLNÍCH OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

MILAN SVOBODA

Autor JUDr. Milan Svoboda je právníkem Kanceláře veřejného ochránce práv. Článek vyjadřuje názory autora, nikoliv instituce. Případné komentáře můžete adresovat na: svobodam@ochrance.cz

1. listopadu 2017 nabyla účinnosti novela zákona o specifických zdravotních službách (zákon č. 373/2011 Sb.), která ruší dosavadní zákaz změny pohlaví pro osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, výkonu zabezpečovací detence stejně jako v ochranném léčení. Vězeňská služba by již v současné době měla být připravena na to, že v jejích zařízeních mohou být umístovány osoby s prodělanou změnou pohlaví, a umět eliminovat rizika s tím související.

ZÁKONNÉ PODMÍNKY ZMĚNY POHLAVÍ

Zjednodušeně lze říci, že změnit pohlaví lze zneplodněním podle § 21 zákona o specifických zdravotních službách. Jinými slovy, provede se chirurgický zákrok, při kterém se odstraní reprodukční funkce, což jsou zákonné podmínky pro to, aby se v průkazech totožnosti změnilo pohlaví (právní uznání změny pohlaví).

Občanský zákoník (§ 29 zákona č. 89/2012 Sb.) změnu pohlaví člověka definuje chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Tato definice, upravená do této podoby až při přijímání zákona v poslanecké sněmovně, však podle odborné veřejnosti odporuje dosavadní praxi, evropským trendům a také základním právům člověka (srov. např. komentář Wolters Kluwer).

Ponechávám v současné době stranou fakt, že podmínka zneplodnění pro právní uznání změny pohlaví je dle Evropského soudu pro lidská práva porušením Evropské úmluvy (srov. např. A. P., Garçon a Nicot proti Francii, č. 79885/12 a další, rozsudek ze dne 6. dubna 2017). V současné době však platí, že podmínkou právního uznání změny pohlaví je zneplodnění a že jde o dlouhodobý proces, podmíněný mimo zneplodnění také diagnostikou, odbornými posudky, věkem apod.

ZAČLENĚNÍ TRANSSEXUÁLNÍCH OSOB VE VĚZENÍ OBECE

V praxi tedy mohou nastat situace, kdy do výkonu trestu, vazby či detence nastoupí osoba například s mužským pohlavím (formálně uvedeným v občanském průkazu), ale se ženskými pohlavními orgány. Bude se nepochybně jednat o osoby, u nichž je zvýšené riziko možného napadení či šikany ve všech formách. V českém právním řádu ani ve vnitřních předpisech Vězeňské služby ČR není obsažena úprava podmínek výkonu trestu transsexuálních osob (obdobně ani vazebně stíhaných). Relevantní mezinárodní soft law však existuje a poskytuje nezávazná doporučení jak v těchto případech postupovat. Jde především o tzv. Yogyakarta principles. Zejména princip č. 9 se věnuje postavení transsexuálních lidí v místech omezení osobní svobody a stanoví, že v případě zranitelných osob je na místě přijmout ochranná či preventivní opatření. Ta by však neměla představovat větší omezení práv než je běžné u obecné vězeňské populace (v originále: States shall put protective measures in place for all prisoners vulnerable to violence or abuse on the basis of their sexual orientation, gender identity or gender expression and ensure, so far as is reasonably practicable, that such protective measures involve no greater restriction of their rights than is experienced by the general prison population).

V tomtož smyslu lze odkázat na zprávu zvláštního zpravodaje OSN Juana E. Méndeze, která se zabývá přímo možným špatným zacházením s transsexuálními lidmi omezenými na osobní svobodě.

Obdobná vodítka pak lze najít např. v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. V případě X proti Turecku, stížnost č. 24626/09, rozsudek ze dne 9. 10. 2012 soud konstatoval porušení čl. 3 Evropské úmluvy, které spočívalo v tom, že stěžovatel neměl příležitost chodit pravidelně ven a nebylo mu umožněno, alespoň v omezeném rozsahu, být v kontaktu s ostatními vězňenými osobami, to vše z důvodu jeho homosexuální orientace. Soud konstatoval, že při posouzení rozporu opatření, jež znamenalo izolaci stěžovatele v samostatné cele, s čl. 3 Evropské úmluvy, je nutné přihlídnout k tvrdosti tohoto opatření, jeho délce trvání, sledovanému cíli, k následkům pro stěžovatele a dalším okolnostem (srov. Rohde proti Dánsku, č. 69332/01, rozsudek ze dne 21. července 2005). Délka izolace stěžovatele vyžaduje důkladné posouzení z hlediska její nezbytnosti, proporcionality a vztahu k jiným možným postupům (srov. Ramirez Sanchez proti Francii, č. 59450/00, rozsudek velkého senátu ze dne 4. července 2006).

KAZUISTIKA Z ČESKÉHO PROSTŘEDÍ

Veřejná ochránkyně práv se během systematických návštěv věznic setkala s případem transsexuální osoby, která byla ve výkonu trestu od konce roku 2016, se zařazením do věznice s dozorem (dále jen „A.B.“). Od roku 2000 byl A.B. v péči sexuologa pro transsexualismus. V roce 2003 (tedy ještě předtím než nastoupil výkon trestu) prošel změnou pohlaví (z ženy na muže). V té souvislosti podstoupil zneplodnění. Nyní zvažuje, zda podstoupí i falo-plastiku (chirurgická změna pohlavního orgánu).

Formálně byl A.B. v době systematické návštěvy zařazen na oddělení pro kmenové odsouzené, nicméně fakticky se jeho cela nacházela na vedlejším oddělení primárně určeném vazebně stíhaným. A.B. byl umístěn samostatně na cele, neprováděl aktivity či vycházky s jinými odsouzenými, sám se stravoval na cele, sám se sprchoval. Jediný pravidel-

ný kontakt měl s vychovatelkou, která ho brala na aktivity (včelín, ping pong). A.B. chodil jako možný objekt násilí (dle NGR 12/2012) na pravidelné měsíční lékařské prohlídky. A.B. byl cca 23 hodin sám na cele, čas trávil četbou, výrobou úlů, sledováním TV. Nadto mívával rozhovory s psychologem a s kaplanem. Sociální izolace mu vadila, chtěl se účastnit aktivit s dalšími odsouzenými (nebo být umístěn na standardním oddělení po část dne) za přítomnosti personálu. Chtěl být i pracovně zařazen, ačkoliv si byl vědom možného ohrožení své osoby ze strany ostatních odsouzených (posměšky apod.).

Odborní zaměstnanci (vychovatelka, psycholog) postupně zařazovali A.B. do kolektivu podporovali. Po systematické návštěvě byl A.B. postupně začleněn do skupinových aktivit mezi kmenovými odsouzenými pod dohledem zaměstnance věznice. Také byl pracovně zařazen. Nejsou mně známy žádné problematické incidenty, které by provázely začleňování A.B. do kolektivu odsouzených.

Vězeňská služba ČR má povinnost zajistit bezpečí zranitelných skupin odsouzených (v rámci prevenční povinnosti ve vztahu k násilí a porušování práv; srov. např. § 35 řádu výkonu trestu nebo § 61 řádu výkonu vazby). To však nemůže znamenat, že potencionálně zranitelného odsouzeného bude držet v izolaci. Při postupném začleňování do kolektivu je nutné, aby personál sledoval interakce transsexuálních lidí s ostatními odsouzenými a aby začleňování vyhodnocoval a přijímal případná opatření, např. při zjištění šikany či jiného nevhodného chování ze strany ostatních odsouzených. Proces změny pohlaví je poměrně komplikovaný a časově náročný. Podle veřejně dostupných dat jej v České republice podstoupí ročně desítky osob. Přesto by vězeňská služba měla být na rizika spojená s umísťováním trans lidí do kolektivu připravena.

MONOTÓNIA

RÓBERT TIMKO

AKO NEGATÍVNY FAKTOR

VPLÝVAJÚCI NA SLUŽBU

V PODMIENKACH VÄZENSTVA

Každý deň ľudia v spoločnosti vykonávajú nejakú prácu. Ich príchod na pracovisko je spojený s cieľom splniť stanovené pracovné úlohy. Pracovný proces sa netýka len splnenia pracovných úloh, ale v podstatnej časti sa týka tých, ktorí ju vykonávajú, tzn. ľudí. Prácu môžeme zadefinovať ako hlavnú činnosť, na ktorú sa ľudia určitý časový interval pripravovali, osobne do nej investovali energiu, úsilie. Každá práca má rôzny charakter vzťahujúci sa k jej samotnému výkonu. Špecifickou prácou v spoločnosti, ktorá má dôležitý význam, je práca – služba v podmienkach väzenstva.

Autor, PhDr. Róbert Timko je príslušníkom ZVJS SR v Ústavu výkonu trestu odňatia slobody Ružomberok

Stráženie väznených osôb je činnosťou tak starou, ako staré sú samotné väznice. Od dávnych čias sa strážili osoby, ktoré boli zadržované pre podozrenie z trestnej činnosti, pričom tu pretrvávali oprávnené predpoklady, že sa budú snažiť vyhnúť ujme, ktorá bola založená na bití, mrzačení. Po výkone exekúcie boli potrestané osoby vo väčšine

případov prepustené. S rozvojom väzenstva, kedy trest odňatia slobody nahradil tresty spojené s mrzačením previnilcov, bolo postupne zavádzané aj strázenie odsúdených k trestu na odňatí slobody. Služba v podmienkach väzenstva je postavená na báze vysokých nárokov (fyzické, duševné danosti) a prináša aj určité negatívne faktory, kto-

ré majú dopad na službu samotnú. Medzi tieto negatívne faktory patrí jednoznačne monotónia.

Je žiaduce, aby sa takéto vyskytujúce javy eliminovali. V dôsledku ich pretrvávania môže byť znížený pracovný výkon, v horšom prípade môže dôjsť aj k rôznym iným nepredvídateľným udalostiam. Určité špecifiká služby je možné vidieť

v dvoch rôznych pohľadoch, a to: v službe cez deň – monotónia nedosahuje výraznejší vplyv, v službe v noci – kedy nastáva tzv. fyziologická noc. Tu je vo väčšej miere predpoklad výskytu monotónie, nakoľko dochádza k vplyvom fyziologicky vplývajúcich. Samozrejme, že je potrebné brať do úvahy ako cez deň tak aj v noci rôzne iné faktory, ktoré majú vplyv na službu a na monotóniu. Monotónia a jej vplyv na službu: monotóniu môžeme vnímať z hľadiska subjektívneho stavu zníženej psychickej aktivity. Na jej vznik majú vplyv spravidla dlhšie trvajúce, opakujúce sa jednostranné činnosti chudobné na podnety.

SYMPTÓMY MONOTÓNIE SA ROZDEĽUJÚ NA:

- 1) psychologické (únava, saturácia),
- 2) zážitkové (pocit ospalosti),
- 3) výkonové (pokles výkonu, kolísanie výkonu),
- 4) fyziologické (pokles krvného tlaku, zníženie svalového napätia).

Nášim cieľovým zameraním budú psychologické a zážitkové symptómy monotónie.

1) **Únava** – je definovaná na základe psychofyziologického stavu ľudského organizmu vznikajúceho ako následok jeho úsilia, ktorý v procese intenzívnych alebo dlhotrvajúcich činností človeka vyčerpáva. Únavu je možné rozdeliť na: únavu nutnú, prirodzenú (jej prejavy do ďalšieho dňa vymiznú), únavu zbytočnú (býva následkom nie najvhodnejšou organizáciou práce), únavu škodlivú (keď sa jej prejavy neodstránia do nasledujúceho dňa, môže sa hromadiť, prejavíť sa naráz).

2) **Saturácia** (nasýtenosť, presýtenosť) – je založená na averzii, nechuti, odpore proti istej činnosti. Dá sa povedať, že pracovník je nasýtený danou prácou. Nadobúda dojem zotrávania na jednom mieste, má vidinu v tom, že sa nič nové neudeje, nestane. Pričom práca samotná nemusí osobitne vykazovať jednotvárnosť. Monotónna práca prispieva k negatívnemu ovplyvňovaniu výkonu, ale má aj nepriaznivé vplyvy na subjektívny stav pracovníkov a ovplyvňuje aj ich vzťah k práci.

3) **Pocit ospalosti** – pociťovanie ospalosti patrí k jedným z negatívnych faktorov, symptómov monotónie majúci vplyv na pracovníka. U každého sa tento pocit – stav prejavuje inak (na základe veku, absencie spánku, resp. iných vplyv-

vajúcich faktorov). Ospalosť sa môže prejavovať u pracovníka v dennej, ale aj v nočnej službe. Preto je na meste analyzovať otázku únavy, pocitu ospalosti pracovníka v súvislosti s organizáciou režimu práce v pracovnom čase. Existujú určité dôkazné ukazovatele, ktoré potvrdzujú, že nočné zmeny zapríčiňujú únavu a súvisia s výkonnostnými problémami. Znižovanie výkonnosti sa ukazuje v rôznych intervaloch počas trvania zmeny, čo môže byť odzrkadlením klesajúcej fyziologickej aktivity organizmu postupom noci.

2) K druhému opatreniu vedúcemu k odstraňovaniu symptómov monotónie je možné zaradiť intenzívnejšie, častejšie realizovanie kontrolnej činnosti pracovných aktivít.

3) Tretím opatrením, ktoré môže mať vplyv na znižovanie monotónie, je vykonávanie jednoduchých cvikov s možnosťou ich vykonávania napr. aj v sede. Ide o jednoduché cviky: výkyvy hlavy do strán, predpaženie, upaženie horných končatín, napnutie a uvoľnenie dolných končatín v úrovni kolien. Uvedené jednoduché cviky uvoľňujú svalstvo a vedú k zaháňaniu jednotvárnosti – monotónie.

Cieľovým zameraním uvedeného príspevku bolo bližšie oboznámenie s monotóniou a jej negatívnymi faktormi vplývajúcimi na službu. Prezentované opatrenia smerujúce k možnej eliminácii symptómov monotónie vplývajúci na službu majú odporúčajúci rozmer. Túto problematiku je potrebné prehodnocovať a hľadať vždy čo najoptimálnejšie možnosti vedúce k samotnému odstraňovaniu, znižovaniu monotónie. Ide tu o vytvorenie optimálnych podmienok znižovania monotónie, namáhavosti, náročnosti a obťažnosti služby.

Odstraňovanie monotónie majúcej vplyv na službu je dynamickým aspektom kvalitného pracovného výkonu a zároveň smerodajným ukazovateľom plnenia spoločenských úloh súvzťažných s touto oblasťou stránkou.

Opatrenia smerujúce k eliminácii symptómov monotónie vplývajúci na službu:

1) Prvým opatrením smerujúcim k eliminácii symptómov monotónie patrí tzv. rotácia práce. Rotácia práce je v podstate periodickým obmeňovaním vykonávanej pracovnej činnosti. Môže sa jednať o obmenu pracovných, operačných činností, pracovných úloh, pracovných miest a pod.

Zoznam použitej literatúry sa nachádza u autora príspevku.

**PHDR. ALEŠ KÝR
ALENA KAFKOVÁ**

Dnem 1. 1. 2018 uplynulo 25 let od zřízení Vězeňské služby ČR na základě nové koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a humanistických tradic Československé republiky. Již krátce po jejím vyhlášení dne 28. 10. 1918 vydal ministr spravedlnosti JUDr. František Soukup výnos s textem služebního slibu pro dozorce a dozorkyně vězňů. Nový služební slib je zavazoval k zachování věrnosti Československé republice a respektování jejích zákonů, k důslednému dodržování služebních předpisů a nařízení, profesionálnímu jednání, bezúhonnému chování a ochraně služebního tajemství.

Československé vězeňství převzalo justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla počínaje rokem 1919 postupně zdokonalována. Zejména byl rozvíjen progresivní systém výkonu trestu, založený na zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do tří disciplinárních tříd. Dozorčí a strážní službu zajišťovali příslušníci Sboru stráže vězeňské a ke správnímu personálu náležel též duchovní správce, učitel a lékař.

Po rozpadu Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava byla každá norma vydávaná protektorátní vládou schvalována říšským protektorem. V jednotlivých soudních věznicích a trestnicích často existovalo jednak protektorátní vedení (české), které zpravidla zajišťovalo provozní činnost, jednak říšské vedení (německé), které zajišťovalo jejich

využívání pro vazební účely nacistických soudů a vyšetřovací účely gestapa. I když vězeňský personál byl nucen složit slib věrnosti vůdci Velkoněmecké říše, řada zaměstnanců se zapojila do protinacistického odboje.

Bezprostředně po osvobození od německé nacistické okupace rozhodly o umísťování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Teprve koncem roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. Mimořádné lidové soudy odsuzovaly nacistické zločince, zrádce a kolaboranty, kteří byli ve výkonu trestu nazýváni retribučními vězni. V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Zákonem č. 321/1948 Sb., o uniformovaném sboru vězeňské stráže došlo k reorganizaci vězeňského personálu podle vzoru Sboru národní bezpečnosti (SNB).

V letech 1953 – 1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující nejtvrdší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. Dnem 1. 1. 1953 bylo vězeňství jako celek převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo, a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V této souvislosti byl výkon strážní, dozorčí a správní služby svěřen příslušníkům SNB. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení, který novým způsobem a podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu tzv. nápravných zařízení, která byla členěna na šest typů podle stupně střežení.

K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do tří nápravně výchovných skupin, kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (NVÚ). Podle nového zákona vykonávali strážní, dozorčí a správní službu příslušníci Sboru nápravné výchovy (SNV). Ve vězeňství mohli působit středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence českého a slovenského ministerstva spravedlnosti. Svoji činnost začal rozvíjet Výzkumný ústav penologický SNV se sídlem v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnostmi jeho nápravy. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením ústavu a úpadkem odbornosti.

Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězněných osob. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž, který zásadním způsobem reformoval organizaci, řízení a výkon českého vězeňství. Vznikly tři skupiny zaměstnanců: vězeňská stráž a justiční stráž (k ochraně výkonu justice), jejichž služební poměr se řídil zákonem č. 186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR, a dále správní služba s civilními zaměstnanci v pracovním poměru podle zákoníku práce.

V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobeni jen těm omezením, která jsou nutná pro trestní řízení. K prohloubení humanizace a odborného zacházení s odsouzenými byl vydán zákon č. 294/1994 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy došlo k novému pojmenování a členění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.

O umísťování odsouzených do jednotlivých typů a přerazování roz-

hodoval soud. Odsouzení mladiství byli umísťováni do Věznice Všehrdy a odsouzené ženy soustřeďovány do Věznice Pardubice. Menší část mladistvých a odsouzených žen byla ve Věznici Opava. V důsledku privatizace státních hospodářských organizací zanikla většina pracovišť odsouzených uvnitř věznic. Vedle problémů se zaměstnáváním odsouzených se ukázala naléhavá potřeba řešit aktuální i koncepční úkoly, související s ubytovací kapacitou a další investiční výstavbou. Z majetkoprávních důvodů zanikla vězeňská zařízení v Minkovicích, Mladé Boleslavi a Říčanech. Z důvodu postupující těžby uhlí zanikla též v Libkovicích a Žacléři. V neposlední řadě byly hledány a uplatňovány efektivní činnosti v mimopracovní době odsouzených.

V prostorách bývalého nacistického popraviště pankrácké věznice byl v roce 1995 nově upraven Památník Pankrác s historickou a pietní částí. Další pietní místo bylo zřízeno na bývalém popravišti z 50. let minulého století. Tato místa začala být využívána nejen k pietním účelům, ale též k seznamování odborné i laické veřejnosti s minulostí českého vězeňství. Památník byl svěřen do správy Kabinetu dokumentace a historie VS ČR, který byl zřízen při sekretariátu GR VS v roce 1992.

V rámci projektu spolupráce VS ČR a Milosrdných sester Kongregace sv. Karla Boromejského bylo v roce 1996 zprovozněno oddělení pro vybrané odsouzené ženy v objektu Domova sv. Karla Boromejského v Řepích. K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, avšak základní typy věznic se nezměnily.

Základem mezinárodní spolupráce ve vězeňství se stalo pořádání odborných konferencí v Kroměříži v letech 1994, 1996, 1998, 2000 a 2002. Vnitřní kontrolní činnost ve vězeňství se stala jedním z důležitých úkolů generálního ředitelství VS ČR a odboru generální inspekce ministerstva spravedlnosti. Dohled nad výkonem vazby a trestu začali vykonávat příslušní státní zástupci, poslanci a inspekční instituce při Radě Evropy (CPT) a při OSN (CAT). V letech 1998 – 2000 byl vybudován ve Stráži pod Ralskem nový školský areál Institutu vzdělávání VS ČR (IV VS) a rozhodnutím ministra spravedlnosti se zároveň stal sídlem Justiční akademie. K využívání historických zkušeností v odborné přípravě přispěla badatelská a pedagogická činnost Kabinetu dokumentace a historie VS ČR, který se stal součástí IV VS v roce 2000.

Vydáním zákona č. 436/2003 Sb., o ozbrojených bezpečnostních sborech se stala Vězeňská služba ČR opět ozbrojeným sborem.

V roce 2007 byly zahájeny služební zkoušky příslušníků VS ve smyslu zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a nařízení vlády č. 506/2004 Sb., kterým se stanoví způsob přípravy, obsah, průběh, ukončení a hodnocení služební zkoušky. Do roku 2009 se v IV VS stabilizoval systém vzdělávání zahrnující základní odbornou přípravu pro příslušníky VS a občanské zaměstnance, specializační a rozšiřující kurzy podle požadavků kariérního řádu a jazykovou přípravu managementu. Vedle pedagogické činnosti byla v IV VS rozvíjena vědeckovýzkumná činnost ve spolupráci s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci ministerstva spravedlnosti a některými vysokými školami. V roce 2013 byl IV VS povýšen na Akademii VS ČR. Ve spolupráci s generálním ředitelstvím VS ČR se uskutečňuje úzká spolupráce s dalšími vzdělávacími institucemi bezpečnostních sborů ČR.

*Připravovaná publikace
k 25. výročí
zřízení Vězeňské služby ČR*

V roce 2016 schválila vláda ČR Koncepti českého vězeňství do roku 2025. Tento dlouhodobý strategický dokument vymezil rozvoj resortu na příští desetiletí a stanovil základní cíle, zejména zvýšení zaměstnanosti vězňů, větší ekonomickou samostatnost věznic, řešení problematiky vězeňského zdravotnictví, intenzivnější vzdělávání vězňů i odbornou přípravu vězeňského personálu a účinnější opatření proti recidivě.

Do roku 2018 vstupuje Vězeňská služba ČR jako respektovaný ozbrojený sbor, disponující účelnou organizací, zkušeným vězeňským personálem a náležitým materiálním a technickým zázemím. Upevnila své vazby v rámci justice jako důležitý organizační článek vykonávacího řízení a rozvinula spolupráci s Probační a mediační službou. Vytvořila podmínky pro výkon ochranné detence zřízením dvou detenčních středisek ve vybraných věznicích. K naplňování požadav-

ku na využívání výsledků penologických výzkumů navázala úzkou spoluprací s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, zejména prostřednictvím Akademie VS ČR. V rámci resortu ministerstva spravedlnosti došlo ke koordinaci činnosti na úseku legislativy, ekonomiky a informatiky. Aktuálním úkolem je prosazení diferenciace odsouzených podle nové legislativní úpravy. Vězeňská služba ČR se stala rovnocenným partnerem evropských vězeňských správ a své bohaté zkušenosti, zvláště v oblasti vzdělávání a zaměstnávání odsouzených, může předávat k využití. Se zájmem v zahraničí se setkala i Vězeňská duchovní služba v ekumenickém pojetí a součinnosti s externími aktivisty v občanském sdružení Vězeňská duchovenská péče. Zvýšené nároky na odbornou přípravu vězeňského personálu umožnily též účast vybraných příslušníků VS ČR v mezinárodních misích. Na vyšší úroveň se posunula spolupráce s Policií ČR k plnění úkolů bezpečnostní politiky státu. Získala si své nezastupitelné místo i při cvi-

čeních požární a záchranné služby v rámci Integrovaného záchranného systému. U příležitosti Dnů NATO každoročně představuje veřejnosti svou činnost prostřednictvím statické a dynamické prezentace.

Úspěšnost při zacházení s odsouzenými je bezprostředně závislá na péči, která je věnována výběru, přípravě, motivaci a stabilizaci vězeňského personálu. K tomu je zapotřebí systematicky a cílevědomě využívat všech dostupných možností nejen k finančnímu, ale též pravidelnému morálnímu oceňování těch nejlepších příslušníků a občanských zaměstnanců. Vhodnou příležitostí je Den českého vězeňství, který připadá na 14. prosince, neboť v tento den v roce 1918 byl vydán nový služební slib pro vězeňské dozorce a dozorkyně Československé republiky, jehož obsah je stále aktuální. Za úspěšné plnění svěřených úkolů a jako symbol důvěry byl udělen Vězeňské službě ČR Čestný prapor ministra spravedlnosti.

VĚZNICE PŘÍBRAM

ZDENKA EHRENBGEROVÁ

Vznik Věznice Příbram je ve svém důsledku úzce spjat s poválečnou dobou a následným obdobím politicko-společenských změn, kdy těžba uranové rudy nacházející se v okolí Příbrami hrála vlivem studené války strategickou úlohu. V 50. letech minulého století se prudce zvyšovala potřeba uranové rudy, a z tohoto důvodu se cílený průzkum přesunul i do okolí Příbrami.

První TPT (Trestanecký pracovní tábor) v tomto regionu byla Vojna, kde pracovali němečtí váleční zajatci až do roku 1949, kdy byli nahrazeni protiprávně bez rozsudku internovanými vězni označenými za třídní nepřátele. Od roku 1951 v souvislosti s postupným rušením TPT se stává Vojna vězeňským zařízením - NPT (Nápravně pracovní tábor) se zachováním její funkce, a to až do roku 1961, kdy byla zrušena. V roce 1953 byl v regionu nově zřízen TPT Bytíz, jehož ubytovací kapacita činila až 2000 osob. Většina odsouzených pracovala na hlubinné těžbě v nedalekých uranových dolech, ale útlumem těžby se pracovní činnost odsouzených v počátku 80. let přesouvá do oblasti stavebních a strojírenských prací.

V polovině šedesátých let byla tehdejšími socialistickým Československem závazně přijata řada mezinárodních pravidel, která určovala způsob zacházení s odsouzenými osobami. V NVÚ (Nápravně výchovný ústav) Příbram bylo započato s reedukační činností, která se však především soustředila na oblast kolektivní převýchovy, kde základním pilířem bylo pracovní zaměstnávání jakožto forma ekonomického využití odsouzených. Přestože má vězni-

ce smutnou historii spojenou s vězněním politických vězňů pracujících při těžbě uranové rudy především v 50. letech, nelze se na existenci zařízení dívat jednostranně. Základní pracovní cíl byl jednoznačný, a to dosažení vysokých výkonů při důlní těžbě. Jednoduché, až primitivní podmínky i metody těžby konce 40. let a průběhu 50 let, které zanechaly zdravotní následky zejména na pracujících v podzemí, se postupem času modifikovaly a

modernizovaly. V následujících letech využívání moderní techniky i nových odpovídajících pracovních postupů přineslo mimo jiné i nutnost rozšíření profesního vzdělávání odsouzených na úrovni učňovského školství (hornické a strojírenské profese) a rovněž i odpovídající především osobní materiální zajištění (stravování, ubytování a finanční ohodnocení). Převážná většina odsouzených byla sice zařazena na práci v uranových dolech, ale v dů-

sledku postupného útlumu těžby v druhé polovině 80. let již pracovali ve stavebnictví, kde se svojí činností podíleli na výstavbě celé řady objektů ve městě Příbram i jejího okolí. Odsouzené rovněž zaměstnávaly v dělnických profesích dnes již zaniklé podniky ZKG Praga Příbram, ČZM Blatná, Kovohutě Příbram, Sublima Březnice a další. Za vykonávanou práci vězni dostávali plat a částečně i kapesné, které bylo vypláceno v táborových poukázkách obdobné hodnoty jako platné peníze.

Po dílčí reformě československého vězeňství z poloviny 60. let tehdejší NVÚ zajišťoval až do roku 1989 výkon trestu pro odsouzené muže, zařazené do II. nápravně výchovné skupiny. Po rozsáhlé amnestii prezidenta republiky zůstalo na počátku roku 1990 ve věznici pouze několik desítek odsouzených, kteří byli poté přemístěni k dalšímu výkonu trestu do jiných věznic. Poprvé v historii věznice zde po dobu přibližně více než dva měsíce nebyla umístěna žádná vězněná osoba. Následně byla větší část věznice z důvodu značného nárůstu kriminality využívána k zajištění výkonu vazby obviněných mužů dodaných z Věznice Praha-Pankrác a Praha-Ružyně. S přijetím nového zákona ČNR č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky nastává jiná etapa českého vězeňství, která se výrazně dotkla i Věznice Příbram.

NEZAPOMENUTELNÉ UDÁLOSTI

Propad kuchyně

Brzy ráno dne 1. 4. 1962 se vlivem důlní činnosti v prostoru NVÚ Bytíz propadla zemina, po níž zůstal kráter o průměru asi 50 m a hloubce okolo 20 m. Propad zasáhl ústavní kuchyni i kulturní dům. Tato tragická událost si vyžádala dva lidské

životy z řad odsouzených kuchařů, kteří zde připravovali snídani. Ani komplikované záchranné práce v propadlišti nevedly k žádnému úspěchu a pohřešovaní kuchaři nebyli nalezeni. Po pečlivém a důkladném zkoumání dospěla vyšetřovací havarijní komise k závěru, že není možné, aby odsouzení propad přežili.

Vězeňská vzpoura

Politicko-společenská nestabilita roku 1968 se výraznou měrou odrazila i ve věznici, kde se nacházeli již jen odsouzení za kriminální činy, nikoliv političtí vězni. Nepřehledné situace spojené s příchodem okupačních vojsk Varšavské smlouvy se dne 21. srpna 1968 dav čítající až 300 odsouzených, vyzbrojený železnými tyčemi, noži, sečnými zbraněmi a řetězy, shromáždil u vnitřního oplocení kulturního domu. Na výzvy příslušníků dav nereagoval a někteří odsouzení se snažili napadnout příslušníky či překonat oplocení věznice. Tomu se podařilo zabránit pomocí výzev a varovných výstřelů. V areálu věznice však vzbouřenci podpálili

budovu, kde byly dislokovány kanceláře příslušníků, a tento objekt zcela vyhořel. Odsouzení také pronikli do nedaleké šachty a vyrabovali jídelnu, prodejnu, ošetřovnu i osobní skříňky občanských pracovníků šachty. Také zde se vzbouřenci pokoušeli překonat oplocení, a to i s pomocí motorového vozidla. Menší část odsouzených se pak ukryla v areálu a v podzemí šachty. Příslušníci SNV a povolané posily československých vojáků, příslušníků SNB a lidových milic následující den vzpouru potlačili. Hrozilo ale, že vzpoura bude ze strany okupačních sovětských vojsk považována za projev odporu vůči jejich přítomnosti nestability a bude sloužit a bude využita jako záminka k zásahu. Vzpoura vězňů v roce 1968 byla impulsem pro urychlení stavebních úprav věznice. V následujících letech byly vystavěny tři budovy (dvě dvoupatrové panelové a jedna cihlová), které nahradily zastaralé a svému účelu nevyhovující dřevostavby z padesátých let.

Sebevražedný útok

Dne 17. května 1979 došlo k další tragické události. Po vyfárání odpolední směny z podzemí odsouzený v prostoru chodby šatny odpálil při sebevražedném útoku prostřednictvím svítilny důlní trhavinu, kterou měl uschovánu v chlebníku. Při této explozi zahynul příslušník sboru a otec tří malých dětí.

Držení rukojmí

V podniku Praga Příbram zajali dne 19. září 1989 tři odsouzení tři ženy, které byly zaměstnankyněmi podniku, a drželi je jako rukojmí. Zabarikádovávali se s nimi v kanceláři a požadovali zbraně, vozidlo a volný průjezd do zahraničí. Hrozili zabitím rukojmí. Po mnoha hodinách vyjednávání s příslušníky SNB odsouzení rukojmí propustili a vzdali se.

SOUČASNOST

Věznice Příbram leží dva kilometry východně od města Příbram. Ubytovací kapacita věznice je 868 odsouzených. V poslední době je průměrná naplněnost věznice kolem 117 %. Od roku 2000 byl ve věznici ustálen typ věznice s ostrahou a byla zde zřízena oddělení pro odsouzené vykonávající trest odnětí svobody ve věznici s dozorem a s dohledem. Od 1. října 2017 je na základě změny vnější diferenciaci Věznice Příbram v kategorii věznice s ostrahou se všemi třemi stupni zabezpečení: nízkým, středním a vysokým.

Oddělení vězeňské stráže

Strážní služba zajišťuje ostrahu objektů nebo vězněných osob. Velmi výrazným prvkem ovlivňujícím podmínky výkonu strážní služby je stav a úroveň stavebně technických prostředků. Z tohoto důvodu bylo ve věznici v roce 2003 rekonstruováno oplocení zakázaného pásma a v roce 2006 byly vybudovány rozvody slaboproudého a kamerového systému. V první polovině roku 2017 se ve věznici uskutečnily tři velké kontrolní akce zaměřené na distribuci a užívání návykových látek. Vzhledem k tomu, že ve věznici stoupá počet drogově závislých odsouzených, je tato problematika velmi aktuální a naší snahou nadále je průnikům nepovolených látek do věznice zabránit.

Věznice Příbram má k dispozici i služební psy, kteří jsou využíváni především ke zvýšení bezpečnosti eskort a rovněž jsou zařazeni do strážních a zásahových hlídek. Využití služebních psů má obecně výrazný preventivní účinek a široké využití od pronásledování či zadržení prchajících vězněných osob, odhalování výroby, distribuce i pronikání omamných a psychotropních látek do prostorů věznice až po působení ve vyhrocených případech jako velmi účinného zákonného donucovacího prostředku.

Oddělení výkonu trestu

Oddělení výkonu trestu realizuje reedukační programy pro odsouzené, kde se podporují takové postoje a dovednosti, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem ve smyslu snižování nebezpečí recidivy jejich kriminálního chování. Reedukace se uskutečňuje prostřednictvím programů zacházení. Při tvorbě

programů zacházení se vychází z komplexního odborného posouzení odsouzeného, pohovorů s ním a charakteru jeho trestné činnosti. Oblast programu zacházení zajišťují odborní zaměstnanci a příslušníci, kteří na odsouzené mimo jiné působí především prostřednictvím pracovních, vzdělávacích, speciálně-výchovných a zájmových aktivit. V rámci věznice se uplatňuje diferencované zacházení s jednotlivými specifickými kategoriemi odsouzených, kde je cíleně zaměřená reedukační péče směřována především na činnost vzdělávací a speciálně výchovnou.

Aktuálně realizované specializované projekty a způsoby zacházení:

Specializovaný oddíl výkonu trestu

V roce 2002 byl ve Věznici Příbram zřízen specializovaný oddíl výkonu trestu pro odsouzené muže dnes zařazené do typu věznice s ostrahou

s vysokým stupněm zabezpečení a s poruchou chování a osobnosti způsobenou užíváním psychotropních látek. Hlavním cílem tohoto oddílu je omezovat a snižovat nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy trestné činnosti u drogově závislých odsouzených a v podmínkách věznice jim nabídnout možnost změnit své chování. Na základě dobrovolnosti jsou přijatí odsouzení zařazeni do terapeuticko-vzdělávacího programu v minimálním rozsahu 21 hodin týdně po dobu až 16 měsíců, zaměřeného především na motivaci k bezdrogovému životu.

Bezdrogové zóny

Od roku 2004 jsou ve Věznici Příbram zřízeny dvě stavebně oddělené bezdrogové zóny se standardním a terapeutickým režimem. Cílem bezdrogových zón je minimalizovat možnosti kontaktu odsouzených s drogou, aplikovat bezdrogový režim a realizovat u uživatelů drog programy v zájmu snižování zdra-

votních a sociálních rizik. Odsouzení zde plní specifický program zacházení zaměřený na drogovou primární i sekundární prevenci. Činnost bezdrogové zóny a specializovaného oddílu je v rámci věznice úzce propojená z důvodu zvýšení efektivity při ovlivňování odsouzeného formou terapeuticko-výchovné činnosti, realizované kvalifikovaným personálem.

Substituční léčba

V roce 2006 byl ve věznici zahájen pilotní ověřovací projekt substituční léčby závislosti na opiátech a na základě získaných zkušeností v roce 2007 uveden do praxe. Substituční léčba je určena pro drogově závislé odsouzené, kteří nejsou schopni přijmout terapeutické metody, jejichž primárním cílem je abstinence od návykových látek. Nástrojem této léčby je podávání substituční látky (Metadon) za striktně stanovených podmínek. Cílem substituční léčby je všestranně zlepšit kvalitu života drogově závislého odsouzeného. Po

medicínské stránce je substituční léčba zajišťována zdravotnickým střediskem věznice a v oblasti re-educací zde působí pracovníci oddělení výkonu trestu.

Poradna drogové prevence

Hlavním úkolem poradny ve věznici je řešit problematiku v oblasti prevence zneužívání drog včetně zacházení s uživateli i neuživateli psychotropních látek. V konkrétní podobě se jedná o odsouzené, kteří se rozhodli žít bez drog, dále odsouzené drogou ohrožené, ale dosud nepropadli závislosti a rovněž i o odsouzené, kteří jsou na droze závislí. V rámci činnosti poradny je ze strany odborných pracovníků poskytována psychologická, sociální a pedagogická pomoc, při níž jsou využívány individuální i skupinové terapeutické formy práce.

Program:

Zastav se, zamysli se a změn se
Ve Věznici Příbram je od roku 2009 nepřetržitě realizován program Za-

stav se, zamysli se, změn se, zatím jej úspěšně absolvovalo téměř 200 zařazených odsouzených. Program realizují školené trenérky, které absolvovaly i následnou supervizi programu ve Stráži pod Ralskem. Program Zastav se, zamysli se, změn se je projektem Transition Facility Twinning Project – ředitelství Probační a mediační služby ČR a Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, převzatým z Velké Británie, který byl zpracován na naše podmínky týmem pracovníků PMS ČR, pracovníky VS ČR a externím odborným pracovníkem. Cílem programu je motivace odsouzených pachatelů ve výkonu trestu ke změně postojů a stylů myšlení, je prevencí opětovného odsouzení – recidivy trestné činnosti. Je vhodný především pro pachatele opakovaných trestných činů. Výlučností programu je přesah získaných dovedností do života na svobodě. Program je zaměřen na trénink sociálních dovedností a znalostí, rozvoj kritického myšlení, schopnost řešení problémů s dlouhodobější perspektivou, rozvoj sociálních kompetencí a komunikačních dovedností, učení sebeovládání, přijímání pravidel, předcházení pocitů frustrace a zklamání z neúspěšného zařazení do společnosti, posilování sebedůvěry a sociálních vazeb a také posilování pozitivních sociálních norem. Realizuje se skupinovou formou (11 dvouhodinových setkání) a využívá metody modifikace chování, metody behaviorální terapie, nácvik pomocí auto-instrukcí, nácvik řešení problémů a kognitivní terapie.

Vzdělávací projekty zaměřené na profesní oblast (projekt „21“, rek. kurzy apod.)

V rámci profesního vzdělávání odsouzených se ve Věznici Příbram realizují střednědobé i dlouhodobé rekvalifikační a kvalifikační kurzy (rekvalifikační kurzy: Rekvalifikační kurz základů obsluhy PC, Kurz jednoduché obsluhy a kuchařské práce pro zařazení restauračního typu) s cílem možného uplatnění v běžném životě.

Kromě vzdělávacích a speciálně výchovných aktivit programu zacházení mají odsouzení možnost účastnit se i zájmových aktivit. Mezi zájmové aktivity patří i Kroužek rukodělných činností, při kterém mohou umělecky nadaní odsouzení rozvíjet svůj talent. Na začátku roku 2017 se o talentu některých odsouzených mohla přesvědčit i široká veřejnost, která měla možnost díla odsouzených zhlédnout v Příbrami v Galerii Františka Drtikola, kde byla v lednu zahájena vernisáž výstava Za bytízkou zdí s podtitulem: Výtvarné práce vězňů.

V příbramské expozici byly k vidění obrazy, kresby, výrobky ze dřeva, papíru a keramiky odsouzených z Věznice Příbram.

Věznice se otvírá veřejnosti i prostřednictvím různých exkurzí a stáží. V rámci prevence kriminality spolupracujeme s Výchovným ústavem a Střední školou Obořiště, SOŠ Dubno – bezpečnostní služby, VOŠ a SOŠ Březnice, PVŠPS Praha (pro studenty psychologie), Gymnáziem Příbram a o. s. PRAK. V rámci této spolupráce seznamují odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu studenty těchto škol se systémem vězeňství a způsoby zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody.

ODDĚLENÍ LOGISTIKY

Oddělení zabezpečuje veškerou investiční činnost věznice, správu a opravy nemovitého a movitého majetku, zabezpečovací a komunikační činnost, službu výzbrojní,

materiálně technické zásobování, výstrojní službu, stravování a ubytovací činnost. Rovněž zajišťuje zásobování energiemi (teplo, elektrická energie, voda) a ochranu životního prostředí včetně manipulace s odpady. Pracovníci logistiky spolupracují na úkolech spojených se zaměstnáváním vězňů, kde řídí odsouzené zařazené na pracovištích vnitřní režie.

V roce 2014 Věznice Příbram začala s modernizací v rámci energetického hospodářství. Zateplily se pláště budov, postavila se nová kotelna na štěpku, čímž se snížila energetická náročnost celé věznice. Během roku 2017 byla ve Věznici Příbram dokončena výstavba víceúčelové haly, která byla financována z Norských fondů. Slavnostního otevření haly, které se konalo dne 3. října 2017 ve Věznici Příbram, se zúčastnil ministr spravedlnosti Robert Pelikán, generální ředitel VS ČR Petr Dohnal, starosta města Příbram Jindřich Vařeka a další. Víceúčelová hala byla zřízena s cílem zvýšit efektivitu

a přípravu odsouzených na jejich propuštění z výkonu trestu a snížit tak rizika opakování trestné činnosti a dalšího návratu do vězeňských zařízení. Jedním z kroků k dosažení tohoto cíle bylo právě vytvoření nových prostor pro vzdělávání, pracovní činnosti a další aktivity programu zacházení, což se nám povedlo. V nové víceúčelové hale se konají rekvalifikační kurzy na PC, kurzy jednoduché obsluhy pro zařízení restauračního typu a kurzy kuchařských prací pro zařízení restauračního typu. Vzděláváním by mělo projít 110 odsouzených během jednoho roku. Ti získají kvalifikaci a posílí si pracovní dovednosti. Hala poskytuje také prostory pro zaměstnávání odsouzených.

ODDĚLENÍ ZAMĚSTNÁVÁNÍ VĚZNĚNÝCH OSOB

Věznice je povinna vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, vlastní výroby nebo podnikatelské činnosti anebo smluvně u jiných subjektů. Oddělení zaměstnávání vězňů zejména zabezpečuje zařazování odsouzených do práce, rozmístění pracovních sil na jednotlivá pracoviště na základě stanoveného plánu a řídí činnost odsouzených na pracovištích. V posledních letech je cílem Koncepce vězeňství ČR do roku 2025 zvyšování skutečné zaměstnanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody, což je i cílem Věznice Příbram. Věznice se snaží zvyšovat počet pracovně zařazených odsouzených

a dalo by se říci, že se to daří. V roce 2016 bylo zařazeno do práce 230 odsouzených, v tomto roce je pracovně zařazeno 350 odsouzených. Dlouhodobým problémem je nedostatek vlastních výrobních hal (dílén), ve kterých by bylo možné odsouzené zaměstnávat.

VĚZEŇSKÁ DUCHOVENSKÁ PÉČE

Ve Věznici Příbram jsou zájemcům poskytovány duchovní služby dle platných předpisů. Duchovenskou péči zajišťuje jednak vězeňská kaplanka, která je zaměstnancem věznice, ale i další dobrovolní duchovní. Letos podruhé se Věznice Příbram v rámci své duchovní péče připojila k mezinárodní akci Noc kostelů. Po

ZDRAVOTNICKÉ STŘEDISKO

Zdravotní středisko se podílí na plnění úkolů v péči o vytváření a ochranu zdravých životních a pracovních podmínek ve věznici a na zabezpečení plné dostupnosti zdravotnických služeb, včetně hygienických a protiepidemických opatření. Poskytuje zdravotní péči zaměstnancům věznice a zajišťuje primární zdravotní péči u odsouzených. Ve věznici pracuje praktický lékař a stomatolog. Dále jako externisté docházejí lékaři specialisté – psychiatr, plicní lékař, neurolog a ortoped. Ve Věznici Příbram je odsouzeným, kterým byl diagnostikován virus hepatitidy C, poskytována interferonová léčba. V průměru na léčbu dochází 15 až 20 odsouzených.

Na chodu věznice se samozřejmě podílí i další oddělení, která jsou pro její fungování též velice důležitá a jsou její nedílnou součástí. Jsou to oddělení prevence a stížností, per-

sonální oddělení, správní oddělení, oddělení informatiky a v neposlední řadě oddělení ekonomické.

SPOLUPRÁCE S PARTNERSKÝMI VĚZNICEMI

Věznice Příbram na partnerské úrovni spolupracuje s polskou Věznicí Nysa a slovenskou Věznicí Ružomberok. Spolupráce se odehrává především na úrovni vzájemného předávání zkušeností formou výměnných stáží zaměstnanců věznic. V tomto roce Věznice Příbram rozšířila mezinárodní spolupráci a 14. září 2017 podepsala Dohodu o spolupráci s věznicí litevské republiky, přesněji s nápravným zařízením – otevřeně vězeňské kolonie v Pravieniškės.

loňském úspěchu byl program rozšířen i mimo vězeňskou kapli, jejíž kapacita (20 míst k sezení) nemohla pojmut objem zájemců z řad odsouzených o celodenní kulturní program. Ten se letos konal současně na několika místech ve věznici, a to jako open-air koncert vězeňské hudební skupiny na vycházkovém dvoře, projekce filmu Skokan a příspěvek Pavla Gregora na učebně krizového oddělení, výstava fotografií Člověk a víra a přednáška psychologa Martina Kalouse v kapli na téma Spiritualita jako most k životu. Letošní symbolická Noc kostelů tak dostala již spíše podobu malého kulturního festivalu uvnitř věznice. Jednotčím motivem či sdělením všech vystoupení byla možnost kvalitního života bez drog na základě vnitřně odhalené a žité spirituality a vlastní tvůrčí činnosti.

Psycholog Věznice Příbram PhDr. Jan Jirásek, říká:

PSYCHOLOG VE VĚZNICI NENÍ JEN FARÁŘEM PRO BEZVĚRCE

ZDENKA EHRENBERGEROVÁ

JAK DLOUHO PRACUJETE VE VĚZNICI PŘÍBRAM?

Nastoupil jsem k VS ČR do Věznice Příbram před 19 lety, přesně 4. 8. 1998.

PROČ JSTE SI PRO VÝKON SVÉHO POVOLÁNÍ

VYBRAL PRÁVĚ PROSTŘEDÍ VĚZNICE?

CO VÁS K TOMU VEDLO?

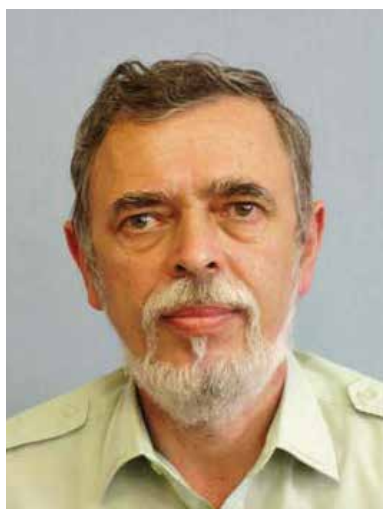
Při studiu psychologie jsem měl štěstí, že na univerzitě nám přednášel penitenciární psychologii doc. Jiří Čepelák, ředitel tehdejšího Výzkumného ústavu penologického, člověk velmi vzdělaný, s přehledem o vězeňských systémech v historii i ve světě, znalostmi o vztazích mezi politikou, ekonomikou a právem a tím i podobách vězeňství v konkrétních obdobích konkrétních států. Měl velmi podrobnou představu o možnostech a úkolech psychologa ve věznici i o směru, kterým by se měla psychologova práce ubírat nejen s odsouzenými, ale i s příslušníky. Tehdy zde v přímé práci s odsouzenými snad až na některé lékaře občanští zaměstnanci nebyli. Velmi aktivně se snažil práci psychologa prosazovat do praxe. Svoji diplomovou práci jsem zpracovával právě pod jeho vedením.

TAKŽE TEHDY JSTE SE POPRVÉ DOSTAL

DO VĚZNICE JAKO PSYCHOLOG?

Ano, při práci na diplomové práci věnované životním perspektivám mladých dospělých delikventů umožnil docent Čepelák mně a jednomu dalšímu kolegovi zpracovat si výzkumnou část ve Věznici Praha-Pankrác. Ubytování jsme byli ve Věznici Praha-Ruzyně. Prostředí věznic jsem tedy znal; pravda, do mého nástupu se ledacos změnilo, ovšem základy – hromadné ubytování pachatelů trestných činů a organizování jejich činnosti doznaly jen takových změn, které nemohly dospělého člověka zaskočit.

Když jsem koncem devadesátých let hledal nové uplatnění, dostal se mi do ruky inzerát Věznice Příbram v oborovém časopisu Českomoravské psychologické společnosti, který až na vzdálenost od místa mého bydliště zněl lákavě. Po telefonickém rozhovoru s personalistou věznice a v průběhu přijímacího řízení mi byly nabídnuty a vytvořeny takové podmínky, že z původně zamýšlených pěti let služby se stalo téměř dvacet.

JAK BYSTE SVOU DOSAVADNÍ PRAXI

S ODSOUZENÝMI STRUČNĚ CHARAKTERIZOVAL?

Tato otázka je pro mne dosti složitá, a proto nejprve uvedu, jak se k ní stavím: postavení psychologa ve věznici se od ostatních profesí zde dost liší. Psycholog není jen farářem pro bezvěrce, který jim odborně poťouká případná bebička, a není ani převodovou pákou mezi vedením a podřízenými. Je, byl a bude vždy součástí týmu nejen konkrétní věznice, ale celé VS ČR. Měl by být připraven a ochoten na jedné straně nalézat překážky způsobované tzv. provozní slepotou – tj. že se něco dělá jen proto, že

se to tak dělalo vždycky, aniž by to přinášelo nějaký efekt.

Na druhé straně má bezprostřední konkrétní poznatky z rozhovorů s odsouzenými i zaměstnanci a příslušníky, jak se reálně projevují a jaké dopady na ně (i nechtěné a nezamýšlené) mají nově přijímaná nařízení a pokyny. Měl by pak být připraven jít i do sporů s nadřízenými a požadovat nápravu věcí tak, aby byly funkční a jen zbytečně nezatěžovaly personál a neomezovaly nad míru nutnou odsouzené. Zužovat práci psychologa ve věznici pouze na práci s odsouzenými považuji proto na základě své odborné přípravy i praktických zkušeností za nešvar, sice pochopitelný, avšak nepřijatelný.

Odsouzení nejsou pacienti omezenými v důsledku své choroby, kterou je možné nějakým způsobem léčit. Jsou zbaveni osobní svobody jako zákonného následku svých předchozích činů. Za své úspěchy a neúspěchy proto považují pozitivní posuny v práci VS ČR jako celku – například změnu pohledu veřejného mínění na odsouzené a věznici poté, co se výrazně rozvinulo zařazování odsouzených na civilní pracoviště mimo věznici. To totiž může ovlivnit ve prospěch dalšího prostorového, materiálního, finančního i personálního rozvoje VS ČR prostřednictvím úprav trestní politiky státu, ekonomických podmínek práce VS ČR právě prostřednictvím příslušných změn zákonů, jak se nedávno stalo u změny Trestního zákoníku. Zařazování odsouzených do jednotlivých stupňů zabezpečení nikoliv soudem, ale věznicí umožní vycházet nikoliv jen ze společenské nebezpečnosti aktuálního trestného činu, ale z nebezpečnosti osoby pachatele.

ENGLISH CORNER – III

The European Organisation of Prison and Correctional Services (EuroPris) is a non-political, non-governmental organisation that was founded in 2011. Its main goal is to improve cooperation among European Prison Services and to enhance Public Safety and Security. This edition of the Czech Penitentiary Magazine brings an interview with EuroPris Executive Director Kirsten Hawlitschek.

INTERVIEW

The Prison Service of the Czech Republic is one of the twenty nine members of EuroPris in 2017. Members of EuroPris benefit in a variety of ways through your supportive network which facilitates communication between national prison agencies and encourages collaboration and information sharing to address the many practical issues. They can take part in EuroPris related activities such as workshops and expert groups and access your internal resources and systems for information sharing. What is your opinion on the Czech involvement in the international penitentiary field. Is there something particular you find important or interesting in this connection?

Kirsten Hawlitschek:

Can I maybe start with a personal note? My name will sound familiar to many of your Czech colleagues. Still, I am not Czech myself, but originally German. My father grew up as a child in Trutnov – that explains also the German diction of my name. And of course, this background connects me in a special way to the Czech Republic and in my current job to the Czech Prison Service.

Let me start by saying that we very much appreciate the active involvement and commitment of the Czech Prison Service in Europe. The Czech Prison Service has been a member of EuroPris for almost all the six years that the organisation exists. And since 2015 your Director General has been a member of the Board of EuroPris.

But membership alone is not what EuroPris is about. It is about Promoting Professional Prison Practice and this is amongst others achieved through the joint work of European prison experts in meetings and workshops.

The very first workshop organized by EuroPris on Public Private Participation took place in Prague. Since then experts from the Czech Prison Service have been active in a number of expert groups: ICT in prisons, Real estate & logistics and Family relations. Gabriela Slovakova was an excellent chair of the Family relations group and recently the group published an extensive report with recommendations. This year in May we had valuable support from the Prison Service in the organisation of the Technology in Corrections conference. This is an international conference attended by over 200 experts from all over the world and is organized in cooperation with ICPA (International Corrections and Prisons Association) and CEP (Confederation of European Probation). And just to mention one more thing to underline how active the Czech Prison Service participates in the European exchange. In October 2017 EuroPris organizes a workshop on Risk and Needs assessments and your expert Vaclav Jiricka will give a presentation about the risk assessment tool that was developed in the Czech Prison Service. I hope and trust that this positive trend continues and we will be able to see more of the good practices that are developed by your experts being shared in European fora.

You have been in the Czech Republic several times. How many Czech prisons have you visited? What do you think about Czech prisons?

Kirsten Hawlitschek:

It is absolutely true that I have been in the Czech Republic many times and most of the times actually just as a tourist. Especially during the time when I was visiting the Tatra and Krkonoše with my parents and later as a student in Leipzig I enjoyed coming to beautiful Prague.

Also, since my work for EuroPris I have been several times in Prague and very often the time was limited to participation at a meeting or a conference and then immediately travelling back home. The only prison I visited was the one in Prague. This was of course interesting, but I think it is a too limited experience to say something about Czech prisons in general. Through my involvement in the Family relations group I have seen many pictures and heard much about the Women prison. And I have to say that I am very impressed by the approach that has been taken there and the possibilities that have been created for the employment of women, but also for the relations of mothers with their children and how much has been achieved by building good personal relations and a positive atmosphere.

As always, much depends on the personal engagement of the governor and/or the staff and the relations they are able to built with the prisoners on a general and on an individual level. It is of course important to create good prison facilities, but this always depends on financial possibilities. Attitudes of staff and building personal relations does not need money and can have a much bigger impact to my opinion.

You are very active in the international field. What would you recommend Czech prison staff members to do to get involved in international professional activities?

Kirsten Hawlitschek:

I strongly believe that being involved in international exchanges can be of much value to all of us. Operating on a professional island is limiting our possibilities. Also in my work I am regularly confronted with issues that are not easy to respond to and I find it always inspiring and helpful to talk to colleagues from other countries and other organisations to hear their opinion.

Why should we reinvent the wheel? There is so much knowledge out there to get. And you will have much knowledge to share. Sharing and being able to support others is also of much value to the one who shares.

So, what would I advise you? Subscribe to our digital newsletter, follow developments in Europe and contribute whenever you have time and the possibility to do so. It is not just the event that could inspire you in your work, it is building a network with colleagues in Europe and contacts that can be useful for you for a long time. And if English is a problem? I know that Iva Prudlova has developed a wonderful English course for prison staff!

Thank you.

EuroPris Newsletter can be downloaded at <http://www.europpris.org/>.

national prison agencies
Women prison
Governor
prison facilities
international exchanges
professional island

vězeňské služby
ženská věznice
ředitel
vězeňská zařízení
mezinárodní výměny
profesní ostrov – zde míněno pracovní prostředí
omezené do jednoho místa

issues that are not easy to respond to
Why should we reinvent the wheel?

problémy, na které není jednoduché reagovat/řešit
Proč bychom měli znovuobjevovat kolo?

Poznámka překladatele:

výraz: female prison je v současnosti mírně na ústupu
governor = director

MECHANIKA VALDICE

HISTORIE URČENÁ K ZAPOMENUTÍ

JOSEF NEJEDLÝ

O vězeňském zařízení s názvem Kartouzy již bylo napsáno dost a dost. Původně kartuziánský klášter nedaleko Jičína byl již za doby podunajské monarchie nechvalně proslulým tvrdým vězením. V první republice trestnice pro muže, jež měla obdobný věhlas i za druhé světové války. Tradice byla dodržena také v době pozdější. I v současnosti patří valdická věznice mezi nejprísnejší zařízení svého druhu v republice. Dle velmi sporadických vzpomínek nedobrovolných obyvatel z doby druhé poloviny 20. století to bylo neslavně vyhlášené vězení, o kterém se raději nehovořilo. Nebylo vůbec jednoduché z nemnoha útržků hovorů s pamětníky a z několika dostupných písemných podkladů sestavit čtivou a zajímavou informaci. Jedním z podnětů je i naprosto běžný, nyní již historický dokument z první poloviny třicátých let minulého století, potvrzení o vykonání praxe z roku 1933 v Trestnici pro muže v Kartouzích. Zajímavý je i tím, že na jedné listině jsou použita hned tři různá razítka této věznice. Ovšem existují i jiné doklady...

Tyto řádky nechtějí v žádném případě suplovat činnost renomovaných badatelů, zabývajících se třeba regionální historií. Přesto se lze domnívat, že prostřednictvím tohoto článku se alespoň poodhalí téměř neuvěřitelný příběh jednoho vězeňského zařízení. Vlastně pouze jeho části. Neobyčejný příběh sám začíná již počátkem padesátých let minulého století. Informace o tom, co vyráběli vězňové ve Valdiciích, jaká tam působila výrobní družstva, nebo firmy, to se dá i dnes vcelku s trochou námahy dohledat. Ovšem bylo tam i něco navíc! V určité přísně střežené části tohoto zařízení byl mnoho let provozován utajený výrobní program. A přesto, nebo snad právě proto informace o takové činnosti příliš rozsáhlé, téměř žádné. Pro badatele jsou tedy zásadním pramenem útržky dochovaných archivních dokumentů, stejně jako náhodně zaznamenané informace a vzpomínky z obou stran mříží. Dokresluje to obrázek neznámé oblasti tehdejšího pracovního zapojení vybraných odsouzených. Některé činnosti v tomto zařízení nejsou totiž doposud dopodrobna probádány. To je právě případ pracoviště či družstva Mechanika Valdice, které zde kdysi téměř čtyři desetiletí úspěšně působilo.

Pokud z pracovního nebo naprosto jiného důvodu zavítá návštěvník do tohoto zařízení, naskytne se mu nevšední možnost seznámit se do slova jediným pohledem s celým historickým areálem. Totiž – počátkem osmdesátých let bylo vedením Správy SNV ČSR podřízeným

vězeňským zařízením v republice doporučeno, aby zabezpečila zhotovení modelu věznice. Ve valdické věznici zhruba během dvou let zhotovil ve volném čase jeden z odsouzených, jistý Loučka, profesí truhlář, dokonalý model věznice. Místní odborná veřejnost se s modelem seznámila poprvé v roce 1983. S pomocí dalšího vězně, elektrikáře, byla provedena elektroinstalace modelu. Toto dílo z hlediska současného nezaujatého a kritického posuzování je i dnes divácky opravdu velmi zajímavé a atraktivní. Je zhotoveno v přesném měřítku, do dnešních dnů naprosto zachovalé a pro případné návštěvníky a zájemce o historii věznice k dispozici plně funkční. Podle toho, jak probíhaly různé etapy výstavby, přestavby a úpravy věznice, byla později, dá se říci průběžně, prováděna

i aktualizace modelu, aby odpovídal realitě.

Na připojených reprodukcích dobového modelu věznice lze bez problémů a naprosto přesně určit, kde se v prostoru valdické věznice původně dílny a pracoviště Mechaniky nacházely. Z čelního pohledu vlevo od hlavního vstupu do věznice byla podlouhlá budova se čtyřmi střešními nástavbami. Konečně – přiložené reprodukcce jsou opravdu působivým dokladem toho, jak tehdy Valdice vypadaly.

PROČ A PŘÁVĚ TAM

Věznicí za léta její existence prošlo množství odsouzených. Napjatá mezinárodní situace počátku padesátých let a doba tzv. studené války byla v podstatě startovacím

impulsem nejruznějších oficiálních, povětšinou však neveřejných a přísně utajovaných iniciativ. Za připomínku stojí vznik ministerstva národní bezpečnosti, vybudovaného po sovětském vzoru počátkem padesátých let, do jehož organizačního schématu bylo vězeňství postupně beze zbytku začleněno a direktivně celostátně sjednoceno. Důvod byl vcelku logický - bylo třeba zajistit jednotnou, centrální organizaci. Vzhledem k roztržitému výkonu vězeňství mezi čtyři státní nadřízené orgány - ministerstva spravedlnosti, národní bezpečnosti, národní obrany a vnitra docházelo k samovolnému, nekoordinovanému a neřízenému vývoji. Vězeňství v resortu ministerstva spravedlnosti odpovídalo potřebám justice, ministerstvo národní bezpečnosti upřednostňovalo požadavky bezpečnosti. Teprve v roce 1951 byla zřízena Ústřední evidence vězňů, ve které byli evidováni i vězni v zařízeních MNB a MNO. (Do té doby byla evidence vězňů vedena Kriminální ústřednou v Praze a v Kriminálněúřadovně v Bratislavě.)

Ještě v průběhu roku 1952 bylo ve správě MS 226 trestních ústavů a věznic a k tomu ve správě MNB 109 dalších vězeňských zařízení.

K 1. září 1952 bylo do organizační struktury ministerstva národní bezpečnosti kompletně začleněno české a slovenské vězeňství. Dochází k celostátnímu organizačnímu sjednocení a současně je Sbor vězeňské stráže začleněn jako jeden z útvarů do jeho modifikované organizační struktury. Následně se tedy bývalí již příslušníci SVS stávají ze zákona příslušníky SNB. Jsou zařazeni do velitelské podřízenosti SNV. Byl to jeden z mnoha impulsů, který korespondoval se sovětským vzorem a výrazně vězeňství na mnoho let ovlivnil. Dne 11. září 1953 bylo ministerstvo národní bezpečnosti opět podle sovětského vzoru zrušeno. Nejednalo se však o návrat do doby před zřízením MNB. Naopak, stará firma dostala v podstatě pouze novou fasádu. Veškeré jeho organizační složky bezproblémově přecházejí do ministerstva vnitra.

Nutno připomenout, že do kompetence ministerstva vnitra patřila koordinace činnosti zvláštních služeb orgánů republiky při řízení bezpečnostních sborů, podpora nejruznějšího technického vybavení složek ozbrojených bezpečnostních sborů, určených k plnění zvláštních úkolů při ochraně ČSSR atd. Tehdejší specializované orgány (útvary) ministerstva vnitra pro realizaci některých, zejména technických a technologických záměrů, hledaly možnosti úspěšné, avšak před ve-

řejností naprosto utajené realizace. To bylo jedním z důvodů, že téměř deset let po skončení války, tedy v roce 1954, bylo na nejvyšších ministerských místech rozhodnuto o zřízení přísně utajované technické výroby. Jako logické se nabízelo umístění do jednoho z mnoha vězeňských zařízení. Organizačně to nebyl až tak velký problém, neboť v tu dobu již veškerá vězeňská zařízení republiky byla součástí organizační struktury ministerstva vnitra, kam vězeňství bylo přesunuto. Jako nejvhodnější pro realizaci se nabízela a následně byla vytipována valdická věznice. Příslušné orgány unitárního ministerstva vnitra vybrané umístění schválily, určily valdickou věznici jako nejvhodnější a rozhodly o zřízení specializované provozovny a vývojového pracoviště přímo v jejím areálu. Bez jakéhokoliv přerušení tato činnost pokračovala i po bouřlivém roce 1968, ovšem v režii tehdejšího federálního ministerstva vnitra. O činnosti družstva Mechanika Valdice nepronikla na veřejnost žádná zmínka; bylo jedním z důsledně sledovaných úkolů Správy zpravodajské techniky podle potřeb a speciálních požadavků nadřízeného orgánu, následně existovalo desítky let autonomně uvnitř valdické věznice. O jeho činnosti do povědomí veřejnosti veřejně nehovořilo; bylo jedním z trvalých a přísně sledovaných úkolů Správy zpravodajské techniky SNB - VI. správa SNB. Pracoviště Mechanika Valdice zajišťovalo po celou dobu své existence zejména vývoj a výrobu speciálních zařízení. Ovšem to byla pouze část z pestré škály jeho činností.

Závažným a nezanedbatelným kritériem tohoto rozhodnutí ministerstva vnitra o speciálním využití byla také skutečnost, že právě sem byli umísťováni vybraní vězni s relativně dlouhou dobou výkonu trestu

odněti svobody. Z velkého počtu odsouzených byli vybíráni zejména technicky zdatní jedinci, kteří i intelektuálně byli výrazně zdatnější nežli ostatní příslušníci vězeňské populace a s jejichž budoucí činností se v tomto specializovaném oddělu počítalo.

Uvnitř valdické věznice (v průběhu let se označení věznice měnilo; od roku 1953 se setkáváme s názvem Uzavřený ústav nápravných zařízení MV, v roce 1954 s Věznici č. 2, od roku 1955 s Nápravně pracovním tábořem č.1 a v letech 1961 - 1965 s Útvarem nápravných zařízení MV), nakonec od roku 1965 v Ústavu nápravné výchovy Valdice, jak se od 50. let postupně oficiálně měnily názvy vězeňských zařízení v tehdejší Československu, bylo postupně vybudováno vysoce specializované a moderně vybavené pracoviště. To plnilo úspěšně a v naprostém utajení vůči civilní i širší vězeňské veřejnosti svoji úlohu až do počátku let devadesátých. Veškerá jeho činnost byla důsledně utajena jak vůči ostatním oddělením věznice, tak také vůči místnímu vězeňskému personálu. Po listopadu 1989 zde nastává útlum činnosti a posléze i k likvidaci pracoviště. Za celou dobu existence nebyly činnost pracoviště ani jeho výrobní program vyzrazeny. Personál byl přísně prověřován a věžňové přidělení k práci podepisovali prohlášení mlčenlivosti.

SPECIALIZOVANÁ PRACOVÍŠTĚ

V podstatě se jednalo o specializované technické a vývojové pracoviště, organizačně i správně přímo podřízené 2. Správě ministerstva vnitra – státní bezpečnosti, OTK středisko 440 Mechanika v Praze. Významnou roli v tomto směru hrál i útvar Zpravodajské techniky správy SNB téhož ministerstva. Podstatnou část výrobního programu tvořil zejména technický vývoj nejrozličnějších, především však miniaturizovaných technických prostředků určených k operativní činnosti. Výrobní program zahrnoval zhotovování přístrojů a pomůcek určených k použití vybranými příslušníky bezpečnostních složek republiky. Zařízení vyrobené ve valdické Mechanice měla velmi dobrou technickou kvalitu a byla používána orgány rozvědky a kontrarozvědky. S některými zařízeními a přístroji mohli ve stanovených případech pracovat také příslušníci policie a dalších bezpečnostních složek. Výrobní program totiž zahrnoval i části telefonních ústřední, odposlechové zařízení a podobně, o jejichž existenci civilní odborníci v tu dobu neměli ani tušení. Vyráběly se zde třeba patentní tužky se zabudovaným fotoaparátem, trezorové zámky, miniaturní nahrávací zařízení, odposlouchávací a další podobné přístroje. Na tehdejší dobu skutečně špička technického vývoje. V podstatě všechno, co bylo využíváno k agenturní nebo rozvědné činnosti a co nebylo z nejrůznějších důvodů možno oficiálně získat z jiných zdrojů. Když některé zařízení tedy nebylo možné získat ze západu jinou cestou nežli okopírováním, provádělo se to zde. Je doloženo, že odsouzení přidělení na tato vybraná pracoviště k výkonu trestu odnětí svobody podali během této doby i značné množství zlepšovacích návrhů, za které byli honorováni. A některé byly využity i pro potřeby vězeňství.

ODSOUZENÍ VYRÁBĚJÍ POUTA

Připomenout lze třeba i to, že běžně používaná pouta měla v padesátých až sedmdesátých letech závažné funkční vady. Někteří odsouzení byli schopni je relativně snadno a rychle otevřít i pouhým kouskem drátu. Jiní byli zase schopni je násilím rozevřít. Vedení sboru proto požadovalo tyto nedostatky odstranit. Konstruktivním i výrobním řešením byli ve Valdicih v rámci svého pracovního zařazení pověřeni sami odsouzení. Upravená pouta, vylepšená ve valdické provozovně Mechanika, vyrobená za využití realizace místního zlepšovacího návrhu, byla již bezchybná. O různorodosti výroby

svědčí i skutečnost, že odznak Vzorový pracovník z konce sedmdesátých let, který byl určen pro odsouzené jako ocenění za vzorné plnění pracovních povinností, byl ražen přímo ve valdickém zařízení. Byl dokonce na rubu označen číslem a postupně byl udělován ve všech vězeňských zařízeních Československa od roku 1978 až do roku 1990, kdy byl bez náhrady zrušen.

Relativní výhodou pro vybrané vězně bylo to, že Mechanika byla po celou dobu své existence plně pod dohledem ministerstva vnitra a později federálního ministerstva vnitra. Vězeňský dozorový personál na tomto pracovišti tvořili výlučně, a to až do konce roku 1990, důstojníci vnitra. Nic se neměnilo ani po roce 1969, kdy výkon českého vězeňství převzala do své organizační struktury justice. V Mechanice pracovalo v době největšího rozvoje zhruba 100 až 150 vězňů, všichni skutečně technicky a odborně velice zdatní lidé.

Vybraní odsouzení určení k práci na těchto pracovištích byli svým způsobem výjimeční a od ostatní vězeňské populace si drželi i jistý odstup. Jejich životní a pracovní podmínky byly výrazně lepší než na kterémkoliv jiném pracovišti ve Valdicih. Opravdovou zvláštností i ve valdických podmínkách byla skutečnost, že vězeňové pracoviště Mechaniky pracovali za odměnu obdobnou časové mzdě. Výjimečné bylo i to, že zde byl pouze jednosměnný provoz, dodržovaly se volné soboty a neděle i státem uznávané svátky. Taková privilegia žádná další valdická provozovna neměla. Vězeňové určení pro pracoviště Mechaniky byli i ubytováni společně na tehdejším oddělení C v celách číslo 101 -115 vždy zhruba po deseti osobách na cele.

PROVOZ A KONTROLNÍ ČINNOST

Na všech specializovaných pracovištích valdické Mechaniky prováděli běžný rutinní, profesní vězeňský dozor výlučně uniformovaní příslušníci vnitra po roce 1969 (tzv. referenti režimu), dopravovaní sem

k výkonu služby odkudsi zvenčí. Nikdo nevěděl ani nezjišťoval odkud. Samozřejmě, že tito nevaldičtí zde zajišťovali stejným způsobem i odborný technický dozor. Personál pracoviště Mechaniky tvořilo asi 30 příslušníků ministerstva vnitra, přičemž vždy dva z nich v týdenních intervalech vykonávali dozorcí činnost nad kázní a pořádkem zaměstnaných vězňů. Vedoucím, náčelníkem (jak znělo tehdejší označení) byl vždy příslušník bezpečnosti, důstojník příslušného oddělení správy pražského celostátního ministerstva vnitra, později federálního ministerstva vnitra.

Pokud bylo nutno vykonávat i další, např. periodické prohlídky tohoto specializovaného pracoviště, jak stanovoval požární či jiný předpis (některé jednou za dva měsíce, jiné jednou za půl roku), byl k takovému druhu kontroly oprávněn pouze vybraný a stanovený valdický vězeňský funkcionář, vyšší důstojník. Ten ovšem musel být na pracoviště vždy několik dní před akcí ohlášen. Kontrola určené oblasti a prostor se prováděla výlučně za doprovodu tam sloužícího příslušníka a pověšinou v čase, kdy se na oddělení nepracovalo. Například stanovené požární prohlídky se konaly pouze v nočních hodinách. Na vstupních kovových dveřích jednotlivých dílen Mechaniky byla špehyrka – okénko, kterým se určený pracovník věznice přesvědčil, zda nedošlo k požáru či jiné mimořádné události. Do prostoru dílny bez předchozího souhlasu nadřízeného příslušníka ministerstva vnitra zodpovědného za chod pracoviště a doprovodu vstoupit nesměl. Nikdo nepovolaný se na pracoviště Mechaniky Valdice bezdůvodně dostat nemohl.

Zajímavou a z pochopitelných důvodů neinzerovanou tamní aktivitou bylo provádění před vnějším světem přísně utajené instruktáže osob. Ty se zde seznamovaly s poznatky o různých technikách směřujících k získávání důležitých informací, týkajících se nových perspektivních technologií, zdokonalovaly se v dovednostech při používání přístrojů apod. Vše s cílem ulehčit určenému uživateli jeho činnost.

Čtenář si může podle připojených fotografií učinit obrázek o tom, jak nenápadně vyhlížela budova, v níž se pracoviště Mechaniky nacházela. Dokonce i to, jak vypadalo (po opravě fasády) její označení provozním logem.

TÉMĚŘ ZAPOMENUTÁ PAMĚTNÍ MEDAILE

Ve druhé polovině devadesátých let se zcela náhodně objevila v konvolutu nepříliš zajímavých příležitostných odznaků nenápadná atematická medaile. Shodou šťastných okolností se našel pamětník, který ji dokázal určit. Bez znalosti předchozích informací by bylo ovšem velmi obtížné identifikovat a následně zařadit tuto jubilejní ražbu.

Před rokem 1989 bylo naprosto běžným společenským zvykem a praxí připomínat jak v civilních podmínkách, tak i v nejrůznějších bezpečnostních sborech zejména pracovní výročí. Vhodné a atraktivní se povětšinou jeví vydání příležitostné ražby. Čtvrt století existence a činnosti specializovaného zařízení federálního ministerstva vnitra již stálo za povšimnutí! Jak již bylo dříve napsáno, na pracovištích Mechaniky Valdice bylo možno vyrobit cokoliv. A to cokoliv ve výborné kvalitě. To přimělo příslušné

ministrské orgány k rozhodnutí, aby odpovídajícím způsobem ocenili vybranou skupinu tamních příslušníků. Vedení valdického pracoviště Mechanika uložený úkol obratem splnilo. Rozhodnutí zřídil při příležitosti čtvrtstoletí činnosti pamětní ražbu, medaili, realizovalo. Medaile byla zhotovena ve valdické provozně v omezeném, limitovaném počtu stovky kusů. Medaile je vyrobena z hliníkové slitiny, povrchově dotvořená barevným emailem, patinovaná do barvy zlatavé, o neobvyklém průměru 45 mm. Autor návrhu je neznámý. Jednoduchý, nenápaditý výtvarný návrh však nevyšel ze žádné umělecké dílny nebo ateliéru – je dílem jednoho z odsouzených, jehož jméno se ani pečlivým studiem skrovných dochovaných materiálů a rozbořením informací od žijících pamětníků již nepodařilo dohledat. Medaili byl následně odměněn a dekorován vybraný okruh příslušníků a dalších činitelů Mechaniky. Udělování bylo provedeno výlučně v rámci speciálního útvaru Federálního ministerstva vnitra; příslušníci útvaru Sboru nápravné výchovy ČSR Valdice, dokonce ani tehdejší vedoucí funkcionáři, se na dekorování nepodíleli.

Jednostranná medaile, kterou jsme čtenáři představili, je v podstatě jednorázová pamětní ražba, umě-

1979 Mechanika Valdice
pamětní medaile

lecky a výtvarně nenáročné a přísně atematické miniaturní dílo. Drobná a nepříliš atraktivní plastika dotvořená výrazným barevným emailem, která by za běžných okolností veřejnost asi příliš nezaujala. Ovšem důvod, proč vlastně byla udělována, jí dává punc jisté neobvyklosti. Je zajímavým, mlčenlivým, a přesto výmluvným svědkem doby dávno minulé.

Náhodně objevená nevelká jubilejní medaile, dobové dokumenty a fotografie upozornily na bedlivě utajované okolnosti z dlouhé historie valdické věznice, o kterých ani pamětníci mnohdy nic nevěděli.

Poukázka SNV Valdice 2 Kčs

Poukázka SNV Valdice 100 Kčs

Odznak Vzorný pracovník
vyrobena v Mechanice Valdice

PENÍZE, NA KTERÉ SE ZAPOMNĚLO

JOSEF NEJEDLÝ

Platidla ve všech svých podobách jsou důležitým, sice mlčenlivým, přesto navýsost výmluvným svědkem hospodářských, politických a kulturních událostí společenského a historického vývoje státu, který je vydával nebo který jejich vydávání povolil. Kdo kromě nemnoha pamětníků a specialistů měl ještě donedávna vůbec tušení o existenci poukázkových platidel Ministerstva vnitra ČSSR (resp. později i SNV ČSR a ZNV SSR), používaných desítky let uniformovanými příslušníky několika významných ozbrojených sborů republiky?

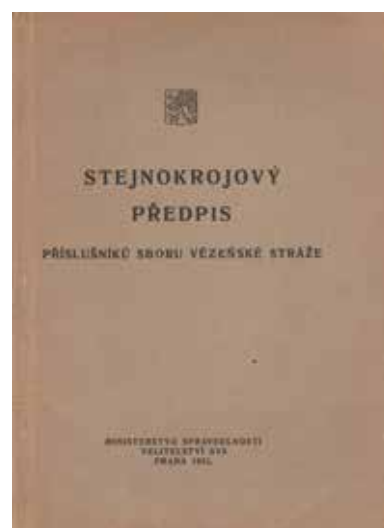
Přiblížení pravdivého a reálného obrazu minulosti je přínosem každého objektivního bádání. Tentokrát zaměříme pozornost na vysvětlení aktivit souvisejících s emisními operacemi ve vězeňství. Zajímavá nejen profesně, ale i laicky byla i historie řízení speciálního hotovostního peněžního oběhu a správa zásob tzv. poukázkových platidel. Jak probíhalo jejich uvedení do vnitřního oběhu v bezpečnostních ozbrojených sborech na území bývalé Československé republiky? Mnoho otázek, na které se pokusíme najít odpověď. Existenci poukázkových platidel ministerstva vnitra provází vlastně již od padesátých let minulého století permanentní proces změn. Cílem byla racionalizace hotovostního peněžního oběhu, pokladních a emisních operací a činností prováděných v bezpečnostních ozbrojených sborech. Jedním z mezníků bylo převedení příslušníků Sboru vězeňské stráže do řad SNB počátkem padesátých let. Tím započala i společná cesta vězeňství a policie v organizační struktuře ministerstva vnitra téměř do konce let šedesátých. Vývojový proces byl potom v roce 1969 výrazně poznamenán federativním uspořádáním ČSSR a následným organizačním převedením (tzv. delimitací) Sboru nápravné výchovy MV ČSSR z působnosti celostátního ministerstva vnitra do rezortů ministerstev spravedlnosti dvou samostatných republikových vězeňských sborů (Sbor nápravné výchovy ČSR a Zbor nápravnej výchovy SSR). Ty byly napříště zařazeny do výlučné kompetence nově konstituovaných národních republikových ministerstev spravedlnosti.

DŮSTOJNÁ REPREZENTACE STÁTNÍ MOCI

Solidní, dobově slušivé jednotné vystrojení – k tomu měla svým dí-

lem přispět i poukázková platidla. Speciální peníze ministerstva vnitra a jejich nenápadní předchůdci z padesátých let. Dokládá to např. předpis Služební kniha MAT-int-3,1953 – Vystrojování příslušníků Národní bezpečnosti. Platidla byla v hovorovém příslušnickém slangu od okamžiku svého vzniku a uvedení do oběhu nazývána především body. Body – v době tzv. přidělového hospodářství (50. léta) existovaly v civilním sektoru nejen potravinové přidělové lístky, ale např. i tzv. šatenky; v pravidelných termínech byly jednotlivé hodnoty, nazývané body, oficiálně uvolňovány a občany realizovány k zakoupení ošacení, obuvi apod. V podstatě obdobná situace byla i ve sboru. Trvala i poté, co přidělové hospodářství bylo v roce 1953 zrušeno. Zkrátka – vžitý název přetrvál! Dlouhodobé používání peněžních poukázek má ovšem svůj prvopočátek v tzv. oděvních knížkách z 50. let. Později v šedesátých letech za organizačního působení tehdy ještě celostátního ministerstva vnitra byl běžně používán i název poukázky. Československá poukázková platidla MV, používaná uniformovaným i neuniformovaným policejním personálem např. SNB a příslušníky dalších bezpečnostních ozbrojených sborů republiky, spadajících do kompetence MV, se mohou chlubit víc jak čtvrtstoletím existence. Tato separátní měna neměla v československé finanční historii obdobu. V současnosti je pouze historickým faktem. Ať již dnes odborníci (ekonomové a historici) hodnotí jejich účelnost či potřebnost jakkoli, byla tato neobvyklá platidla v československém prostředí nezpochybnitelnou skutečností a dlouholetým fenoménem.

Vydání a používání resortních poukázkových platidel určených pro uniformované příslušníky složek mi-

nisterstva vnitra a další osoby vykonávající službu v civilním obleku v bezpečnostních ozbrojených sborech republiky bylo v praxi MV převratnou novinkou. Po jejich původu je nutno pátrat u tehdejších orgánů intendantní služby Ministerstva vnitra ČSSR.

Vývojovým mezníkem počátkem druhé poloviny 60. let 20. století se stala příprava a realizace rozhodnutí pro vydání a používání peněžních poukázek. Vydavatelem a emitentem těchto poukázek, nominálně kopírujících oficiální měnu, se stalo celorepublikové československé ministerstvo vnitra.

Nutno upozornit, že až do konce roku 1968 se nacházely v gesci a organizačním uspořádání MV jak složky SNB, StB a VB, tak také (tehdy) celorepublikově řízené vězeňství, tedy bývalý Sbor nápravné výchovy – SNV MV (ČSSR). Zásadní změny v organizačním uspořádání státu a jeho orgánech způsobené překotným celospolečenským vývojem druhé poloviny šedesátých a počátku sedmdesátých let se samozřejmě projeví i v praxi používání resortních peněžních poukázek.

Je třeba se seznámit se situací, na kterou všechny tyto finanční operace po dlouhá léta navazovaly. Počátek nutno hledat hned po roce 1945 v oblasti vystrojování uniformovaných příslušníků bezpečnostních ozbrojených sborů republiky a s tím spojené ústrojové kázní. Jedno od druhého oddělit nelze. Odpovídá to tradičnímu republikovému trendům. V každém státě je zájemem vládnoucí garnitury mít kvalitně a výrazně vystrojenou (a samozřejmě i vyzbrojenou) každou silovou složku státní moci. K nim patří armáda a další ozbrojené bezpečnostní sbory – policie, vězeňství, ostraha hranic apod.

Ihned po skončení druhého celosvětového válečného požáru se intendantní a další orgány snažily více méně úspěšně do stejnotoků jednotného stříhu „obléci“ příslušníky každé z výše zmíněných složek. Jak to dovolovaly ekonomické podmínky, dostávali příslušníci možnost v souladu s platnými předpisy „fasovat“ výstrojní součástky (výstrojní náležitosti), na které jim příslušný předpis dával nárok. Měli možnost „dokupovat si“ i opotřebované výstrojní součástky, aby byli vždy předpisově ustrojeni a byli řádnými a důstojnými reprezentanty státní moci.

ODĚVNÍ KNÍŽKY

Organizačně byl celý systém kvalifikovaně propracován – od seznamů nároků každého uniformovaného příslušníka až po předpisy k uvolňování jednotlivých součástek k nákupu. Za organizačně nejvýhodnější považovali intendantní důstojníci již koncem čtyřicátých let tzv. „oděvní knížky“. Dokládají to vnitřní normy jako např. čl. 4. Rozkazu ministra vnitra č.4/1957 a vydaný služební předpis MV-int-

-II-1 „Vystrojování příslušníků ministerstva vnitra a veřejné bezpečnosti, čj. H-880/32-1957). Řešení je v současnosti již zapomenuto, ale ve své době bylo naprosto racionální a dobře sloužící svému účelu. „Vnitřácká“ veřejnost, ke které od počátku 50. let patřilo i vězeňství, se s nimi setkávala téměř dvacet let.

Jednotlivé výstrojní součástky byly v oděvních knížkách popsány a cenově ohodnoceny. Po uvolnění je příslušní funkcionáři intendantní služby ve stanovených krajních výdejních mohli dle potřeby a v souladu s nároky příslušníků vydávat (prodávat). Celá tato oblast byla „v režii“ intendantních důstojníků, kteří za ni byli zodpovědní. Výstrojní materiál vydávali výslovně proti předložení příslušných „bodů“. Oděvní knížky z padesátých let či vydání pozdější představujeme prostřednictvím vybraných reprodukcí vzorů některých dochovaných příloh původního, tehdy platného předpisu ministerstva vnitra. Výtvárně to nebyla žádná umělecká díla, byl to ryze účelový tisk. Šlo

o drobné brožurky či knížečky s předtištěnými názvy materiálu, podle tehdejší terminologie zvané „poukazy“. V příslušnické hantýrce však šlo vždy o „body“. Na „poukaz“ měl každý oprávněný příslušník nárok dle platného předpisu (např. Prozatímní směrnice pro naturální vystrojování příslušníků StB a VB, Příloha k Instrukci číslo 7/1961 čl. 38).

Byly vydávány zejména uniformovaným příslušníkům u policejních a vězeňských útvarů a dále i osobám, které vykonávaly přechodně službu v civilním oděvu. Při realizaci nákupu se jednotlivé „poukazy“ odstříhovaly a cena vydávaného zboží se přímo do poukázky doplňovala podle aktuálního, v ten rok platného ceníku. Po vyčerpání všech ústřížků poukázek z knížky se použité „poukazy“ vracel zpět výdejce. Poukázky tohoto vzoru byly po odstřížení a zúčtování poté natrvalo připevněny k účetnímu dokladu jako jeho nedílná součást a po zákonem stanovené skartační době beze zbytku skartovány. Stejně tak i vyčerpané „poukazy“.

Ekonomický vývoj měl svoji dynamiku a pokračoval modernějším směrem. Prosadil se názor, že bude ekonomičtější i jednodušší nahradit kompletně celý detailně zpracovaný dosavadní systém oděvních knížek a s ním spojený administrativní proces jejich evidence něčím novým. Tím měla být poukázková platidla MV. Přípravné práce vyústily ve vydání nového předpisu, Nařízení MV č. 21/1966 z prosince 1966 – Změny v naturálním vystrojování příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy).

VNITRO VYDÁVÁ PLATIDLA

Výstrojní poukázková platidla ministerstva vnitra byla oficiálně směnitelnými náhražkami platidel zvláštního druhu. Splňovala v podstatě téměř všechny požadované teoretické aspekty i právní náležitosti. Zásadní podmínkou existence a konkrétního vydání takového druhu platidla bylo, aby šlo o oficiální platební prostředek, vydávaný výlučně v souladu s úředním rozhodnutím služebních institucí a určený k používání. Další nezbytnou podmínkou naplnění jeho funkčnosti (oběhu) bylo zejména platné rozhodnutí konkrétního státního orgánu (v tomto případě ministerstva vnitra) a dále i příslušného orgánu finančního (Hospodářské správy MV).

V podstatě: poukázkové platidlo ministerstva vnitra bylo vnitřní účelové platidlo, jehož oběh byl stanoven a přísně detailně vymezen oficiálním platným předpisem.

Důvod vzniku poukázkových platidel lze dohledat již v průběhu první poloviny šedesátých let. K finálnímu řešení dochází na přelomu roku 1965/1966, kdy byl zpracován a vydán zvláštní předpis ministerstva vnitra. Z hlediska historického ekonomického představuje pro badatele v oboru policejní, vězeňské, a tedy speciální finanční historie zásadní zdroj informací. Dokladem je i citace části Nařízení MV č. 21/1966.

„... zavádím dnem 1. ledna 1967: poukázková platidla MV vydávaná příslušníkům v hodnotách 1, 3, 5, 25, 50 a 100 jednotek na úhradu objednaných a odebíraných součástek výstroje v rozsahu stanoveném v Prozatímních směrnících pro naturální vystrojování příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy...”

Tehdejší náměstek ministra vnitra plukovník Jindřich Kotal svým rozhodnutím normu uvádí „do života“. Nařízení MV detailně upravuje část finanční problematiky dvou vý-

znamných bezpečnostních ozbrojených sborů republiky ve vztahu k vystrojování jejich uniformovaných příslušníků. Do komplexního řešení byli zahrnuti také příslušníci, kteří ve službě v souladu s platným předpisem stejnokroj na veřejnosti nepoužívali. Jde o zásadní zdroj informací, který byl následně v průběhu let a vývoje upravován, novelizován, doplňován a měněn. Původní předpis stanovil, že od počátku roku 1967 uniformovaní (a další) příslušníci SNB a SNV používali poukázková platidla ministerstva vnitra. Mnoho let předtím známé a používané „oděvní knížky“ se tak doslova přes noc staly minulostí. Vzhledem ke skutečnosti, že jejich skartační titul byl stanoven na 5 let (S-5), byla celá tato agenda počátkem 70. let kompletně skartována. Nová praxe především v oblasti intendantní služby v podstatě nedala ani možnost porovnávání předností či záporů při jejich dlouholetém používání. V současnosti je detailněji o této problematice informován pouze omezený okruh badatelů a některých ještě žijících pamětníků zařazených tehdy k intendantní a finanční službě. V obrazové části se s některými historickými podobami oděvních knížek a výběrem jejich vývojových tvarů čtenáři seznámí, stejně tak jako s výběrem původních platných předpisů.

HODNOTOVÁ ŘADA

Dlužno připomenout, že hodnotová řada poukázkových platidel ministerstva vnitra „vzor 1967“ přesně a naprosto logicky kopíruje tehdejší nominálové složení státních platidel – tedy 1, 3, 5, 10, 25, 50 a 100 Kčs. Kromě této paralelní řady nominálů se průběžně používaly také poukázkové peníze MV ve velmi neobvyklých hodnotách – např. hodnoty 850 Kčs nebo 1940 Kčs. V podstatě to byla hodnota (jednorázová) základního vybavení příslušníka výstrojnými náležitostmi dle jeho zařazení do příslušné vystrojovací skupiny. Příslušníci, podobně jako civilní veřejnost, se trvale setkávali s neobvyklými a neoblíbenými hodnotami 3 Kčs a 25 Kčs. Pravděpodobně nejpozoruhodnější je skutečnost, že po roce 1969, kdy se československá měna vrátila k tradičním, v minulosti používaným hodnotám, jakými byly před měnovou reformou obíhající nominály v hodnotě dvoukoruny nebo dvacetikoruny, se tato zásadní změna nedotkla soustavy vnitřních platidel MV. Poukázková platidla ministerstva vnitra po celou dobu jejich existence a používání nikdy původní nastartovanou hodnotovou řadu nezměnila. Pro potřeby inten-

danční služby byly vydány perfektní vzorníky. V reakci na nově vzniklé společenské změny byla tato platidla kontrasignována razítkováním, ale k dalšímu přiblížení běžným zvyklostem v tehdejší civilní sféře nedošlo.

FEDERALIZACE ČSSR

Celospoolečenské podmínky a zejména změna politické situace v návaznosti na tzv. „pražské jaro“ ovlivnily restrukturalizaci státní moci. Příslušníci zařazení k intendantní službě museli při používání peněžních poukázkových platidel MV na tyto změny operativně reagovat. V relativně krátké době po jejich zavedení se celý systém od základu měnil. Není se co divit, šlo o finance.

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci jednoznačně stanovil, že do výlučné působnosti jednotlivých národních republik budou od jeho účinnosti náležet mimo jiná i ministerstva spravedlnosti. V návaznosti na přerozdělení kompetencí týkajících se bezpečnostních ozbrojených sborů republiky po celém čtvrtstoletí působení v rámci organizační struktury ministerstva vnitra bylo celostátní vězeňství - Sbor nápravné výchovy MV (ČSSR) - z organizačních struktur MV působících nadále na federální úrovni vyňato. Dochází k jeho rozdělení na dvě národní části. Ty jsou okamžitě začleněny do organizační struktury národních republikových ministerstev spravedlnosti ČSR a SSR. Podobně došlo i k přerozdělování části kompetencí v dalších strukturách MV. Odborná i laická veřejnost se od ledna 1969 setkává s „vnitřními“ federálními, českými a slovenskými ... Ovšem zvnějšku, tedy na stejnozemí, se to nikterak neprojevovalo.

SPOLEČNÝ POČÁTEK SPOLEČNÉ POUKÁZKY

Uniformovaní příslušníci SNB a SNV a vymezené kategorie pracovníků ministerstva vnitra (např. ti, kteří vykonávali službu v civilním oděvu), bez ohledu na to, u jaké součásti byli služebně zařazeni, byli výdejci vybavení a vyzbrojení shodně podle platných vnitřních oborových předpisů. Pokyny upravovaly všechny náležitosti, týkající se nároků, vydávání, používání a velmi podrobně také nakládání s vnitřními peněžními poukázkami. Výstrojní rozkazy stanovily již v „Základních ustanoveních“, že se naturální výstrojní náležitosti příslušníkům poskytují v několika různých formách. Rozkaz z roku konkretizuje hodnoty poukázkových platidel ministerstva vnitra na odběr stejnozemí součástí uvedených v Kčs. Součástí předpisu jsou „Zásady pro přiznávání poukázkových platidel ministerstva vnitra a peněžního příspěvku“. Pro po-

třeby intendantní služby a všech výdejen v republice zpracovává a vydává hospodářský útvar MV pod vedením mj. Voštického tzv. vzorníky.

Předpis zahrnoval podmínky při běžném používání poukázkových platidel. Zájem samozřejmě vzbudí „žádanka o přiděl“ poukázkových platidel MV na poskytnutí zálohy. V podstatě to je upozornění na konkrétní výši nároků. Realizace byla provedena dvěma jednorázově použitelnými poukázkovými platidly MV. Jejich nominální hodnoty zněly na 850 Kčs a 1940 Kčs (!) V československé i české finanční historii naprosto nezvyklé nominály.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O PLATIDLECH MV

Přehledné tabulky konkrétně dokládají nominálovou (hodnotovou) skladbu a základní technické podrobnosti jednotlivých typů (vzorů) poukázkových platidel MV (původně celostátního, dále federálního, českého a slovenského), která byla dána do vnitřního vymezeného oběhu v určených organizačních složkách ministerstva vnitra. Platidla byla v oficiálním vnitřním oběhu a používání od 1. ledna 1967 jak u SNB, tak i v SNV. Od roku 1969 bylo rozhodnuto o tzv. kontrasignaci (orazítkování). Pro Federální MV ČSSR písmeno „F“, pro MV ČSR písmeno „Č“ a pro MV SSR písmeno „S“.

Nominálová skladba (přehled)
poukázkových platidel MV vzor 1967 (a vzor 1969), základní řada (I.)

850 Kčs	185 x 90 mm
1 940 Kčs	185 x 90 mm

Nominálová skladba (přehled)
poukázkových platidel MV vzor 1967 (a vzor 1969), běžná řada (II.)

1 Kčs	87 x 53 mm
3 Kčs	95 x 57 mm
5 Kčs	100 x 62 mm
10 Kčs	105 x 65 mm
25 Kčs	95 x 57 mm
50 Kčs	95 x 57 mm
100 Kčs	95 x 57 mm

* Poukázková platidla MV vzoru 1967 (nerazítkovaná) byla v platnosti a vnitřním oběhu od roku 1967 do 31. 12. 1968. Používána byla příslušníky SNB i SNV.

** Poukázková platidla MV vzoru 1969 (kontrasignace písmenem „F“ v kruhu o průměru 20 mm na pravé lící straně nominálu vpravo od označení hodnoty) byla v platnosti a vnitřním oběhu součástí FMV od roku 1969 do roku 1993. Je doložena existence několika druhů kontrasignace (písmena „F“), která se liší zejména tzv. řezem písma. Okruh osob oprávněných k používání poukázkových platidel tohoto vzoru se rozšířil od 1. 1. 1969 na příslušníky Pohraniční stráže a příslušníky Vojsk Ministerstva vnitra ČSSR.

*** Poukázková platidla MV vzoru 1969 (kontrasignace písmenem „Č“ v trojúhelníku o stranách 20 mm na pravé lící straně nominálu vpravo od označení hodnoty) byla v platnosti a vnitřním oběhu MV ČSR od roku 1969 do roku 1993. V SNV ČSR platnost a oběh tohoto vzoru platidel trvala od roku 1969 do dubna 1970, kdy byl definitivně ukončen. Je doložena existence několika druhů kontrasignace (razítka), kte-

rá se liší tvarem trojúhelníku i tzv. řezem písma

**** Poukázková platidla MV vzoru 1969 (kontrasignace písmenem „S“ ve čtverci o straně 20 mm na pravé lící straně nominálu vpravo od označení hodnoty) byla v platnosti a vnitřním oběhu MV SSR od roku 1969 do roku 1993. V ZNV SSR platnost a oběh tohoto vzoru platidel trvaly od roku 1969 do dubna 1970, kdyby byly definitivně ukončeny. Je doložena existence několika druhů kontrasignace (razítka), lišících se řezem písma.

Kromě výše popisovaných oficiálních kontrasignovaných (razítkovaných) vzorů byly zjištěny i varianty tvaru platidla. Např. hodnota 50 Kčs s přetiskem „Č“ používaná od roku 1969 je na délku téměř o centimetr kratší a o 5 mm vyšší nežli standardní typ. K této neobvyklé variantě tvaru evidentně došlo v tiskárně nepozorností při finálním ořezávání.

VYSTROJOVACÍ SKUPINY

Podle služebního zařazení byli uniformováni příslušníci SNB, tedy i vězeňští a po roce 1969 i příslušníci SNV ČSR a ZNV SSR, rozdělení do skupin a vystrojování prostřednictvím krajských výdejen dle tří základních výstrojních norem. Každá z nich měla odlišnou výši příznaků poukázkových platidel.

Výstrojní normy dle odst. 3 základních ustanovení Směrnice č. 26/1968

norma „S“

pro příslušníky vykonávající službu ve stejnokroji

norma „OS“

pro příslušníky vykonávající službu v občanském oděvu a ve stejnokroji

norma „O“

pro příslušníky vykonávající službu v občanském oděvu

ROČNÍ NÁLEŽITOST

POUKÁZKOVÝCH PLATIDEL MV

Poukázková platidla ministerstva vnitra daná do oběhu v roce 1967 a stanovený peněžní příspěvek se podle normy přiznával příslušníkům a příslušnicím, kteří vykonávali službu ve Sboru národní bezpečnosti a jeho orgánech a dále i v orgánech celostátně řízeného vězeňství (Sbor nápravné výchovy MV). Stejně tomu bylo i po roce 1969 ve vězeňství ČSR a SSR do dubna 1970. Konkrétní výše příspěvku byla stanovena platným vnitřním předpisem.

Norma	S*)	OS**)	O***
Příslušníci	1 940	850	50
Příslušnice	1 740	800	50

Výdej poukázkových platidel ve výši stanovené předpisem se prováděl dvakrát ročně, a to 15. června a 15. prosince za uplynulou dobu. Předpis stanovil, že poukázková platidla ministerstva vnitra, která byla vyplacena v den výplaty, příslušníci nevraceli, i když nárok na tyto náležitosti třeba vzápětí po jejich výplatě zanikl.

MOŽNOST VÝMĚNY ZA OFICIÁLNÍ MĚNU

Poukázková platidla ministerstva vnitra opravňovala držitele - příslušníka k odběru a nákupu potřebných stejnokrojových součástek. Hodnota jedné jednotky poukázkových platidel byla již původní vnitřní normou oficiálně stanovena a činila 1 Kčs. Tato zásadní informace byla uváděna i ve všech dalších novelizacích předpisů.

Ve výjimečných případech, stanovených náčelníkem hospodářské správy ministerstva vnitra, bylo možno poukázková platidla vyměňovat za peníze, tedy za oficiální státní měnu. V tom případě ovšem po srážce 15 % hodnoty v Kčs. Výši srážky určoval platný předpis. Doba platnosti těchto platidel byla neomezená. Peněžní náhrada za poukázková platidla MV se proplácela pouze na žádost oprávněné osoby po schválení náčelníka příslušné služební součásti centrály ministerstva vnitra.

Za poukázková platidla MV mohla být v době jejich používání proplácena oprávněným osobám - příslušníkům peněžní náhrada pouze v přesně stanovených případech:

- příslušnicím za dobu, během níž používají občanský oděv v těhoství;
- příslušníkovi za dobu, v níž mu bylo nařízeno nebo povoleno náčelníkem součásti používat k výkonu služby přechodně občanský oděv;
- příslušníkovi zařazenému v normě „S“ nebo „OS“ za dobu odvelení do školy nebo kurzu, kde byl povinen nosit občanský oděv;
- příslušníkovi přemístěnému z normy „S“ do normy „OS“ nebo „O“, resp. z normy „OS“ do „O“;
- příslušníkovi za dobu strávenou v placené činné záloze;
- příslušníkovi propuštěnému ze služebního poměru za nevyužitá poukázková platidla ministerstva vnitra (po uhrazení zálohy poukázkových platidel ministerstva vnitra, byla-li poskytnuta);
- pozůstalým po zemřelém příslušníkovi za vrácený počet poukázkových platidel ministerstva vnitra.

Za poškozená nebo zničená poukázková platidla ministerstva vnitra se poskytovala náhrada za stejných

podmínek, které byly stanoveny obecně platnými právními předpisy o platidlech a nakládání s nimi (Nařízení č. 7 /1954 Sb., vlády Československé republiky o oběhu zákonných peněz a Směrnice č. UL01/60 Státní banky československé o poskytování náhrady za peníze poškozené).

- v případě roztrhaných, rozstříhaných nebo ohořelých poukázkových platidel ministerstva vnitra se náhrada poskytovala pouze při předložení více než poloviny nominálu;
- v žádosti o náhradu oprávněná osoba musela uvést, jak k poškození došlo a v jakém množství požaduje náhradu;
- poškozená poukázková platidla ministerstva vnitra bylo nutno k žádosti přiložit.

Za ztracená poukázková platidla ministerstva vnitra či za tato platidla zcela zničená se zásadně náhrada neposkytovala vůbec.

Nároky na výstrojní náležitosti, jejichž částí byla i poukázková platidla ministerstva vnitra, se přiznávaly zásadně podle údajů uváděných v tzv. „kádrovém rozkaze“. Proč v rozkaze? Rozkaz proto, že šlo jak u orgánů SNB, tak i v případě Sboru nápravné výchovy ze zákona o ozbrojený, vojensky organizovaný bezpečnostní sbor, kde se jakékoli zásadní rozhodnutí, zkrátka vše, rozhodovalo a nařizovalo touto formou. V podstatě, řečeno současnou terminologií, to bylo personální rozhodnutí o služebním zařazení a s tím spojených nárocích každého jednotlivce. Výdej těchto vnitřních poukázkových platidel se následně prováděl na základě příslušné části předpisu a tou byl „Výkaz vydaných poukázkových platidel ministerstva vnitra“.

Potřebné množství poukázkových platidel, určených co do množství jednotlivých kusů nominálů, vyžadoval průběžně příslušný inventarizovaný pracovník v ústředním skladu ministerstva vnitra, u něhož byla součástí v materiální péči. Poukázková platidla byla pro výplatu za příslušné pololetí roku předepisována ve výši pololetních částek. Veškerá platidla, která výdejna od příslušníků získala při koupi výstrojních součástek, byla komisionálně inventarizována a následně předávána hospodářskému ústředí ministerstva k dalšímu potřebnému přerozdělování a oběhu.

STEJNOKROJ VZORU „OLIVA“

Od druhé poloviny roku 1967 a postupně i v letech následujících dochází podle dlouhodobého celostátního plánu k přestrojování a vybavování příslušníků bezpečnostních ozbrojených sborů republiky novým typem stejnokroje (tzv. vzor OLIVA). Tato modernizace a vývojový trend pokračuje bez ohledu na skutečnost, zda jednotlivé bezpečnostní ozbrojené sbory v důsledku organizačních změn a vývoje později organizačně podléhaly ministerstvu s celostátní či pouze republikovou působností. Na základě platných nařízení a předpisů, o kterých již byla zmínka v úvodu, byly poskytovány zálohy poukázkových platidel příslušníkům těch součástí, které byly postupně přestrojovány.

Reakce hospodářských orgánů ministerstva vnitra na změny přelomu let 1968/1969 byla včasná a racionální: od počátku roku 1969 vstoupila v platnost a účinnost nová úprava, „Směrnice pro naturální vystrojování příslušníků“, ovšem již jen „Sboru národní bezpečnosti“. V tomto okamžiku d.f. začíná další etapa českého a slovenského vězeňství. Článek 7, odst. 1 až 3 stanovuje, jak musí být nově poukázková platidla MV označována. Pro ilustraci doslovné znění:

„Čl.7

(1) PP MV opravňují příslušníka k odběru výstrojních součástek. Doba jejich platnosti je neomezená. Hodnota jedné jednotky PP MV činí 1 Kčs.

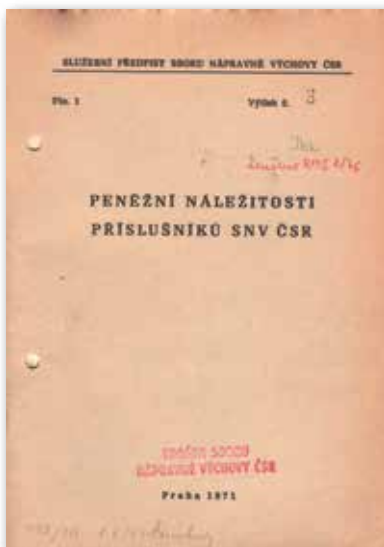
(2) PP MV a „Poukaz“ včetně stvrzenky se označují podle jednotlivých ministerstev vnitra těmito značkami:

- U útvarů FMV písmena „F“ v kruhu
- U útvarů MV ČSR písmena „Č“ v trojúhelníku
- U útvarů MV SSR písmena „S“ ve čtverci.

(3) Uvedené značky se umísťují:

- Na všech PP MV na pravé straně mezi označenou hodnotou PP MV
- Na všech poukazech a stvrzenkách v pravém dolním rohu.“

Tolik citace. Je doloženo, že po celou dobu platnosti peněžních poukázek MV upravených razítkováním vydržela tato praxe beze změny a jakýchkoliv úprav (!) až do ukončení platnosti a stažení peněžních poukázek z oběhu na počátku devadesátých let.

VÝVOJ VE VĚZEŇSTVÍ (SNV ČSR A ZNV SSR) OD ROKU 1969

Celostátně organizované a řízené československé vězeňství k 31. 12. 1968 v republice končí. V souvislosti s výše zmíněnými celospolečenskými změnami je nutné připomenutí dalšího vývoje tohoto segmentu finanční problematiky v českém (a slovenském) vězeňství. Instrukce náčelníka týlového odboru nově vytvořené správy Sboru nápravné výchovy ČSR (dále jen „SNV ČSR“) z roku 1969 o úkolech útvarů SNV ČSR a Ústřední výdejny SNV ČSR stanovily, že s účinností od 1. 1. 1969 se ruší v nárokových náležitostech vyplývajících z norem „OS“ a „S“ poukázková platidla ministerstva vnitra. Místo nich se pro všechny útvary českého vězeňství zavedla finanční (korunová) náležitost ve stejné hodnotě. Byly zavedeny osobní účty jednotlivců, centrálně vedené v Ústřední výdejně SNV ČSR. Do nich byly následně nárokové náležitosti ve stanovených termínech převáděny. Pro přechodové období (15 měsíců), tedy až do úplného stažení

z oběhu v SNV ČSR (a ZNV SSR), byla používána výhradně upravená, kontrasignovaná verze poukázkových platidel ministerstva vnitra i v českém a slovenském vězeňství. Poukázková platidla, která oprávněný příslušník nebo příslušnice obdrželi, byla však v tuto dobu výhradně k jednorázovému použití. Oprávněné osoby předložením poukázek v příslušné výdejně jimi požadované výstrojní náležitosti po převzetí „zaplatili“, ovšem rozdíl jim byl již pouze zapisován na osobní konto.

Neobvyklé peněžní nominály (hodnoty 850 Kčs a 1 940 Kčs), vydávané vždy pouze konkrétní osobě, byly (do roku 1970) přísně zúčtovatelné, opatřené evidenčním číslem (na rozdíl od dalších nominálů tzv. běžného vzoru) a na další osobu nepřenositelné. Tento druh poukázkových platidel byl při vyúčtování vrácen výlučně ústřední výstrojní výdejně SNV. Výdejna jej následně protokolárně předávala příslušnému orgánu Federálního ministerstva vnitra. Případný finanční rozdíl mezi cenou příslušníkem zakoupených výstrojních náležitostí a sumou poukázkových platidel, které měl k dispozici, byl na místě (ve výdejně) vyrovnán peněžními poukázkami v hodnotách od 1 do 100 korun. Nutno zdůraznit, že poukázková platidla tohoto vzoru použili příslušníci (zpravidla po přijetí do služebního poměru) jednorázově a více se s ním nesetkali.

Razítkovaná platidla vzoru 1969 se v SNV ČSR a ZNV SSR používala až do dubna roku 1970. V případech, že nebyla poukázková platidla ministerstva vnitra vzoru 1967 (nerazítkovaná) příslušníky SNV utracena, musela být vyměněna za stejnou hodnotu orazítkovaných. V této podobě se používala dále až do počátku roku 1970. Poté byla od příslušníků SNV ČSR (a ZNV SSR) převzata „in natura“ zpět do depozita a stažena z oběhu. Následovala registrace do účetní evidence příslušného útvaru a následně v poměru 1:1 převedení na osobní účty příslušníků.

Počínaje dnem 1. 1. 1970 započala pro SNV ČSR provádět výdej naturálních součástek v plném rozsahu nově zřízená Ústřední výdejna SNV ČSR v Praze. Dne 29. 1. 1970 je podle zvláštní Instrukce č. 2/1970 vydané náčelníkem týlového odboru správy SNV ČSR započato s prováděním soupisu a následným

odevzdáním poukázkových platidel ministerstva vnitra od osob, které je ještě měly v držení. Předpis ukládal intendantům a finančním orgánům SNV ČSR do konce března 1970 provedení stažení všech poukázkových platidel MV vzoru 1967 a vzoru 1969. Týkalo se to veškerého personálu SNV ČSR. Byly provedeny soupisy (seznamy) odevzdaných poukázkových platidel od jednotlivých útvarů. Sestavy finančních zásob platidel bylo možno do 31. 3. 1970 spolu s originály jednotlivých nominálů platidel předat Ústřední výdejně SNV ČSR. Po tomto termínu se jimi již nikdo v SNV ČSR nezabýval.

Současně byl realizován zcela nový systém v naturálním vystrojování příslušníků SNV ČSR. Typickým znakem bylo zřízení osobních účtů jednotlivců. Hodnoty vrácených poukázkových platidel ministerstva vnitra byly zapsány příslušníkům SNV ČSR do jejich osobních účtů v československých korunách v poměru 1:1.

Všechna poukázková platidla MV používaná příslušníky SNV ČSR byla podle předpisu odevzdána a z vnitřního vězeňského finančního oběhu vyřazena. K datu 30. dubna 1970 byla předána hospodářské správě MV ČSR.

Dnem 30. dubna 1970 končí definitivně éra používání poukázkových platidel ministerstva vnitra v českém vězeňství.

Ve stejnou dobu skončila platnost těchto poukázek také ve vězeňství slovenském. Řešení nově vzniklé ekonomické situace ovšem bylo v obou národních republikách od tohoto okamžiku již značně odlišné.

NOVÁ FINANČNÍ KONCEPCE

Začínají se „psát“ další kapitoly finanční historie slovenského a českého vězeňství, které v krátkosti zmíníme. V návaznosti na nově vydanou instrukci správy SNV ČSR byly po dobu cca tří let zavedeny a používány v útvarech SNV ČSR výlučně „osobní účty příslušníků“. Zavedením osobních účtů byl získán přehled o celkovém stavu finančních nároků příslušníků Sboru. Jediná Ústřední výdejna SNV ČSR (1969) prováděla výlučně vystrojování všech příslušníků tohoto ozbrojeného bezpečnostního sboru. Byl zaveden nový administrativní systém, odlišný od ministerstva vnitra. Vyžadoval poměrně složitou administrativu. Přes určité klady se brzy po jeho zavedení začaly projevovat potíže a negativní jevy. Po důkladné analýze situace dochází k vydání novely vnitřního předpisu „Směrnice

pro naturální výstrojní náležitosti příslušníků SNV ČSR“. Uvažovalo se o tom, aby pro potřeby uniformovaných příslušníků českého vězeňství byla opět zavedena poukázková platidla. V paměti byly bezesporu dobré zkušenosti ještě z doby, kdy vězeňství bylo organizační součástí ministerstva vnitra. Navíc u „vnitra“ jejich používání pokračovalo především bez komplikací.

Vedení SNV ČSR v roce 1972 učinilo zásadní rozhodnutí: poukázková platidla v obměněné hodnotové řadě budou opět ve Sboru zavedena. Jejich vydavatelem bude ale Sbor nápravné výchovy ČSR. Současně budou zrušeny osobní účty příslušníků. Poměrně složité jednání s tehdejšími Federálním ministerstvem financí ČSSR, jmenovitě s II. odborem ministerstva, bylo úspěšné.

V březnu 1973 byli vedoucí funkcionáři SNV ČSR podrobně informováni o stavu a průběhu přípravných prací a organizačních opatření. Byly sděleny podmínky potřebné pro definitivní tiskovou realizaci prvního (a také jediného) vydání peněžních poukázek. Stalo se tak dopisem Federálního ministerstva financí ze dne 29. 3. 1973, který měl č. j. FMF II/4.415/73. Dopisem ze dne 5. 4. 1973 (č. j. SNV-1065/825-73) vedení SNV ČSR sděluje, že podmínky stanovené ministerstvem budou respektovány a dodrženy.

Po dohodě s ústředím Státní banky československé, v souladu s úpravou dohledu na ochranu měny, a to ve smyslu ustanovení § 33 písm. a) zákona č. 133/1970 Sb., o působnosti federálních ministerstev, a § 3 písm. a) zákona č. 144/1970 Sb., o Státní bance československé, s přihlédnutím ke kladnému stanovisku ministerstva spravedlnosti ČSR rozhodlo v květnu 1973 Federální ministerstvo financí dopisem č. j. II/8.396/73 povolit výrobu a používání poukázek na odběr výstroje v zařízeních Sboru nápravné výchovy ČSR.

Dále bylo rozhodnuto o hodnotové skladbě poukázek a jejich dalších detailních náležitostech. Bylo povoleno vytisknout a používat poukázky v zúčtovacích cenách po 1, 5, 10, 20, 50, 100 a 500 Kčs. Dochází k upuštění od hodnotové skladby nominálů bývalých poukázkových platidel MV, používaných až do roku 1970 také v českém vězeňství. Původní řada nominálů byla poplatná sovětskému vzoru z padesátých let. Veřejnost si ji však neoblíbila, nevžíla se. Upustilo se od používání této cizí nominálové řady i při realizaci nových typů obecně platných nominálů. Stejně tak i u těchto „příslušnických“ platidel.

HODNOTOVÁ skladba poukázkových platidel SNV ČSR vzor 1973

Hodnota	Rozměr	Počet vydaných kusů
1 Kčs	90 x 54	1 000 000
5 Kčs	98 x 61	400 000
10 Kčs	108 x 67	150 000
20 Kčs	115 x 74	120 000
50 Kčs	121 x 78	120 000
100 Kčs	128 x 82	160 000
500 Kčs	135 x 85	42 200

Ochranné prvky poukázek byly obdobné jako u „normálních“ platidel, přesně vymezeny pokyny Státní banky československé a podmínkami ministerstva financí. Na platidle je uveden vydavatel: Správa sboru nápravné výchovy ČSR. Nezbytnou náležitostí těchto platidel bylo označení série a čísla nominálu, výše hodnoty v korunách, rok výroby a poznámka, že výroba a používání poukázek v českém vězeňství bylo „Schváleno FMF a SBČS pod č. j. II/8.396/73“. Kromě takto vytištěných platidel byly pro potřeby intendantů důstojníků a dalších pracovníků vytištěny oficiální srovnávací vzory, tzv. „anuláty“. Číslovou řadu tvořily pouze nuly. Každá hodnota je navíc označena dírkovým slovem „SPECIMEN“

Tisk provedla ve vysoce profesionální kvalitě a relativně velmi krátké době Státní tiskárna cenin v Praze 1, Růžová 6. Jedna kompletní sada zhotovených tiskových vzorů poukázek od každého druhu byla předána vydavatelem před jejich vydáním do oběhu k posouzení a zaevidování II. odboru Federálního ministerstva financí a Správe 25. ústředí Státní banky československé. První a také jediná emise těchto peněžních poukázek nového tvaru, na svou dobu technicky naprosto dokonalých, byla vytištěna v nákladu 50 milionů Kčs a následně dána do oběhu s uvedením roku vydání „1973“.

SLOVENSKÁ SKUTEČNOST

Slovenské vězeňství řešilo od roku 1969 problém poněkud odlišným způsobem. Nový výstrojný předpis zavedl od dubna 1970 do oběhu příslušnická poukázková platidla velmi kuriosních nominálů.

HODNOTOVÁ skladba poukázkových platidel ZNV SSR vzor 1970

1 Kčs	105 x 66
3 Kčs	105 x 66
5 Kčs	105 x 66
10 Kčs	105 x 66
25 Kčs	105 x 66
50 Kčs	105 x 66
100 Kčs	105 x 66
400 Kčs	105 x 66
425 Kčs	105 x 66
870 Kčs	105 x 66
970 Kčs	105 x 66

Všechny nominály poukázkových platidel ZNV SSR vzoru 1970 jsou tištěny na běžném kancelářském papíře jednoduchou (a levnou) rozmnožovací technikou, jsou tištěny jednostranně.

Mají shodné rozměry.

Barva poukázek je odlišná (viz obr. v příl.) a také tak i otisk razítek výdejny.

Vzorníky k poukázkovým platidlům pro výstrojný výdejny ZNV SSR vydány nebyly; byla k dispozici pouze kompletní řada znehodnocená přetiskem „VZOROK“.

POUKÁZKY VZOR 1975

Provedení tisku poukázek vzoru 1970 bylo technicky na nevyhovující úrovni. Potřebná ochrana platidel proti padělání či jinému zneužití byla nulová. Proto po vyhodnocení českých zkušeností (koncem roku 1973) přistoupilo vedení ZNV SSR k přípravám na realizaci tisku nové slovenské řady poukázkových platidel. Po jednání tehdejší správy Zboru nápravnej výchovy SSR s orgány Státní banky Československé a Federálním ministrem financí byl průběh jednání obdobný řešení v ČR. Také závěry byly shodné i pro ZNV SSR. Slovenské poukázky měly všechny technické i ochranné prvky jako „civilní“ platidla, pouze s jedinou výjimkou: jejich používání a oběh bylo také, jako v českém případě, omezeno pouze pro slovenské vězeňství a jeho uniformované příslušníky. Byly vytištěny v celkové sumě 35 milionů Kčs.

Byl vydán vnitřní předpis a používání nestálo nic v cestě. Technicky nedokonalé vydání poukázek z roku 1970 bylo staženo z vnitřního „vězeňského oběhu“ a podle předpisu beze zbytku skartováno.

HODNOTOVÁ skladba poukázkových platidel ZNV SSR vzor 1975

1 Kčs	90 x 54
5 Kčs	98 x 61
10 Kčs	108 x 67
20 Kčs	115 x 74
50 Kčs	121 x 78
100 Kčs	128 x 82
500 Kčs	135 x 85

Poukázky byly ve slovenském vězeňství beze změny používány de facto ve třech obdobích:

1. ZNV SSR 1975-1990
2. ZNV SR 1990-1992
3. ZVJS 1992-1994

Výstrojní předpisy operativně reagovaly na vnější podněty ekonomického i společenskopolitického rázu. Změny na společensko-politické scéně i nové státní uspořádání ve svém konečném důsledku měly za následek stažení poukázek z oběhu a jejich úřední likvidaci. Současně s tím bylo rozhodnuto o jiné ekonomické formě náhrad výstrojních náležitostí příslušníků.

Platnost vězeňských příslušnických poukázkových platidel na Slovensku byla ukončena na základě Rozkazu č. 5/1993 generálního ředitele ZVJS dnem 31. 12. 1994. Bylo rozhodnuto o jejich stažení z oběhu a následné archivaci v délce 5 let. K datu 31. 12. 1999 účetně evidoval ZVJS poukázková platidla v celkové hodnotě 34 819 316,- Sk a v následujícím rozdělení (viz tabulka):

torie v období druhé poloviny 20. století. Snad i hodnocení jejího vývoje v uvedeném časovém úseku... To bylo třeba podat s připomenutím širšího kontextu tehdejší společenské i ekonomické struktury. Ačkoli z hlediska historického pohledu jde pouze o nedlouhé období, bez uvedených organických souvislostí a návazností by jeho obraz nebyl úplný. To je totiž z mnoha důvodů pro takto specifikované téma zásadní. Determinanty vývoje mají kořeny v létech, která předcházela tomuto období, ale také v politických souvislostech a skutečnostech odehrávajících se mnohdy ještě mimo území našeho státu. Historický dosah a přelomový charakter tohoto období nás nutí k tomu, abychom si uvědomili, co vše se v době kriticky vyhocené společenské situace vůbec může přihodit.

a doby, v níž spatřily světlo světa. Tak i nenápadný kousek papíru nás učí o tom, že nezbytná míra znalosti resortních dějin u každého jednotlivého příslušníka současných bezpečnostních sborů je předpokladem pro celkové pochopení toho, co spojuje služební tradice s jeho vlastní identitou a individuální odpovědností, novým závazkem hájit čest Sboru v budoucnosti.

Autor děkuje kolegům a spolupracovníkům za spolupráci při vyhledávání podkladů, za pochopení a pomoc při téměř detektivním pátrání v historických archivních materiálech po zapomenutých informacích a dokumentech. Stejně tak patří dík nejmenovaným uniformovaným i neuniformovaným příslušníkům za jejich trpělivost, s níž kvalifikovaně a s velkou dávkou porozumění od-

Složení poukázkových platidel ZNV SSR vzoru 1975, určených k oficiální likvidaci 31. 12. 1999

Hodnota	Počet ks	K likvidaci	Hodnota likvid.
1,-	15 386 ks	15 367 ks	15 367,- Sk
5,-	29 086 ks	29 067 ks	145 385,- Sk
10,-	22 405 ks	22 386 ks	223 860,- Sk
20,-	29 575 ks	29 556 ks	591 120,- Sk
50,-	59 290 ks	59 271 ks	2 963 550,- Sk
100,-	99 064 ks	99 045 ks	9 904 500,- Sk
500,-	41 944 ks	41 925 ks	20 962 500,- Sk
Celkem	296 617 ks		34 806 282,- Sk

U každé hodnoty určené k likvidaci byl vždy účetní inventarizační rozdíl v počtu 19 ks. Z tohoto množství si NBS – „Zbierkovy fond Muzea mincí a medailí“ - ponechal po čtyřech kusech a „Muzeum Zboru“ po 15 kusech od každé nominální hodnoty. Konkrétní úřední skartace (fyzická likvidace poukázek) po provedení standardního schvalovacího řízení proběhla dne 31. 5. 2000 v určených prostorech a pod dohledem komise, jmenované Národní bankou Slovenska.

OHLEDNUTÍ NA ZÁVĚR

Do rukou čtenářů se dostává pojednání o jedné nepříliš známé kapitole československé a následně české a slovenské finanční a měnové his-

Prameny přinášející jisté množství odborných, především historicko-ekonomických informací lze ještě dohledat. Vybrané ukázky peněžních poukázek MV a poukázek SNV a ZNV upozorňují čtenáře i po tak dlouhé době, která od doby zániku jejich platnosti uplynula, na skutečnosti a souvislosti, které by neměly být zapomenuty. Jedná se o pouhé důsledně účelové tištěné nominály s atematickým tiskem, které zdaleka nejsou uměleckými díly, přesto patří mezi platidla. A ta, ve všech svých podobách, jsou vždy důležitým historickým materiálem. Tyto papírové exponáty seznamují čtenáře s funkcí neoficiální měny. Jsou nejen dávno zaniklými a nepoužívanými platidly, ale především zůstávají výmluvným svědkem země

povídali autorovi během dlouhých let výzkumů a práce na tomto příspěvku na množství doplňujících dotazů. Autor věří, že se i tyto řádky mohou stát impulsem k další badatelské činnosti a přispějí k šíření tolik potřebné vězeňské osvěty.

LUBOMÍR BAJCURA

ROZLOUČENÍ S DOKTOREM SOCHŮRKEM

Dne 28. ledna 2018 krátce před jedenáctou hodinou večer dotlouklo srdce vyčerpané po dvouletém boji se zákeřnou onkologickou chorobou. Zemřel PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. Tato zpráva se ještě téže noci šířila mezi lidmi, kteří ho měli rádi, do poslední chvíle na něho mysleli, podporovali ho v boji s nemocí a bolestmi. Odvahu mu dodávat nemuseli, té měl po celý život na rozdávání.

Všichni smuteční hosté, kterých se v libereckém krematoriu 2. února sešly snad více než dvě stovky, se shodli na tom, že oni byli jen špičkou ledovce z velkého množství lidí, kteří na Jana Sochůrka vděčně vzpomínají. Byli to kolegové z vězeňství, kde působil ihned po skončení svých univerzitních studií od roku 1973, byli to studenti různých kurzů na mnoha vysokých školách a kolegové z Akademie Vězeňské služby ČR, kde působil jako učitel a výzkumný pracovník posledních 16 let, a kolegové z katedry sociálních studií a speciální pedagogiky Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci, kde působil celé poslední dvě desítky let.

V podstatě do posledních možných chvil se svým příznačným intelektuálním nasazením intenzivně pracoval. Na jeho stole v Akademii VS ČR zůstaly po jeho náhlém odchodu do nemocnice rozložené otevřené knihy, dokumenty a lístky s poznámkami k práci, od které ho svou krutou silou nečekaně a navždy koncem října 2017 odtrhla postupující nemoc. Odolával jí statečně. To mohou potvrdit účastníci Penologických dnů, které v Akademii VS ČR založil a jejichž prvních pět ročníků zorganizoval. Osobně moderoval pátý ročník této konference penitenciaristů 20. a 21. září 2017 a v roli hostitele vysloveně zazářil bez jakékoli známky oslabení, jaké by po několika operacích jistě bylo omluvitelné. V zájmu konference plně zúročil svou dlouholetou profesní a učitelskou zkušenost.

Každý člověk v životě hraje několik rolí. Přinejmenším roli profesní, roli ve své rodině a mezi přáteli. Lidé obvykle znají o druhém jen jednu,

či dvě role z mnoha, které osoba neopakovatelně zastává, celek nahlížíme vždy jen zčásti. Pak si klademe otázku: Kdo to vlastně byl?

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D., (15. 11. 1950 – 28. 1. 2018) byl psycholog, vysokoškolský pedagog a výzkumný pracovník. Zaměřoval se zejména na penitenciární psychologii, forenzní psychologii, adiktologii aplikovanou v podmínkách vězeňství a viktimologii. První dosud stále citovanou vědeckou studii zaměřenou na zacházení s drogově závislými vězni publikoval již v roce 1976 a od té doby se stal autorem, či spoluautorem mnoha vědeckých publikací, článků a vysokoškolských učebnic.

Po celý profesní život se podílel na penologických výzkumech nejen v rámci České republiky, ale i na mezinárodní úrovni. O své poznatky se dělil s kolegy na konferencích a při přednáškách na Technické univerzitě v Liberci, ale i na dalších univerzitách v České republice i v zahraničí. Během 44 let své praxe pomáhal v profesní orientaci a odborném růstu více než jedné generaci vězeňských specialistů, ale i odborníků v dalších oborech, kteří se k němu rádi hlásí jako ke svému učiteli. V odborné práci byla pro něho charakteristická kritičnost, objektivita a přísně vědecká metodologie ověřování faktů. Přitom byla pro něho příslovečná hluboce lidská empatie, ochota ke spolupráci a schopnost citlivé podpory odborného rozvoje mladších kolegů, jimž zůstává příkladem v profesi i v soukromém životě.

Ministr spravedlnosti České republiky JUDr. Robert Pelikán, Ph.D., v loňském roce již potřetí oceňoval práci zaměstnanců a příslušníků Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR jako jednotlivců i kolektivů v mnoha kategoriích a nejvyšší ocenění, uvedení do „Síně slávy“, udělil 26. června 2017 právě Janu Sochůrkovi. Laureát poděkoval za své ocenění několika slovy, z nichž citujeme:

„Skromným dílem jsem se pokusil rozšířit nepříliš početnou penologickou literaturu ve formě učebních textů nebo statí v odborných časopisech.

Zejména jsem se snažil seznámit odbornou i laickou veřejnost s tím, jak je práce ve vězeňství těžká a náročná zejména na psychiku všech, kteří tam pracují.

Vím, a to přináší kritická sebezkušenost, že ne všechno se mi podařilo na sto procent. Některé věci bych dnes řešil úplně jinak než v okamžiku, kdy se řešit musely. Snad jich nebylo moc. Ale takový už je život.“ Svůj přínos označil slovem „skromný“ a takový byl i v soukromém životě.

Ve volném čase se zabýval na vysoké odborné úrovni rybařením, zkrášloval prostředí kolem své chalupy a rybníka, byl nadšeným příznivcem sportu, fandil hlavně našim hokejistům a fotbalistům. Kvůli fotbalu se podíval i na slavná hřiště v Evropě, například hřiště fotbalového klubu Arsenal v Londýně. Jako turistovi mu nestačilo jen ležení na pláži, ale zajímal se o domácí i zahraniční památky a dějiny lidstva. V kultuře nezůstával pozadu a často navštěvoval divadlo v Liberci, ale i divadla v Praze, měl rád operu i muzikály. Vášnivě povzbuzování k odvaze, jednotě a naději ve sborovém zpěvu „Vapensierosul'alidorate“ z opery Nabucco Giuseppe Verdiho jsme slyšeli až za dveře jeho pracovny a zaznělo i nad jeho rakví. Často citoval dlouhé odstavce z klasické literatury české i zahraniční. Asi uměl z paměti všechny epigramy Karla Havlíčka Borovského, úryvky z Haškova Švejka, jimi vtipně glosoval složité problémy odborné i starosti všedního života. Své referáty často opíral o moudré citáty antických i jiných klasiků, někdy překvapil recitací lyrických veršů Puškinových. Jeho zájmy byly ale všestranné a těžko se dá najít nějaký obor, o kterém by nic nevěděl.

Za všechny zdrcené pozůstalé, kolegy a přátele při rozloučení s Janem Sochůrkem promluvila jeho dlouholetá spolupracovnice Mgr. Květa Sluková, Ph.D., a zmínila se i o nezměrném úsilí, které své práci věnoval nedbaje odpočinku:

„Němí a bezradní zůstáváme stát nad tímto zážitkem a pro jeho nej-

bližší, nejvíce postižené, jen těžko nalézáme vhodná slova útěchy. V takových okamžicích se mohou vynořit pochybnosti o smyslu všeho konání a dostaví se otázka: Je vůbec naše pracovní nasazení přiměřené? Je a bylo všechno tak naléhavé a důležité i tváří v tvář smrti?" Ano, těžko hledáme slova útěchy pro jeho rodinu. Vždycky byl hrdý na to, že mohl své vlasti vychovat

tři syny, čestné a poctivé občany. V posledních dnech se jako dobří andělé u jeho lůžka střídaly jeho manželka a dcera. Těm všem chybí starostlivý manžel a otec. Jeho ztráta je pro ně nenahraditelná. Jen vzpomínky, plynoucí čas a láska, přenášené do dalších generací, mohou vyplnit prázdné místo a zhojit nyní čerstvě palčivou bolest. Nechtě jsou i tyto řádky také projevem

účasti a soustrasti.

Ano, Jan Sochůrek nám chybí. Chybí nám jako psycholog forenzní a penitenciární, penolog, adiktolog, viktimolog či prostě kolega a přítel. Jeho dílo zůstává pro nás závazkem, abychom chránili čest jeho památky a ve všem dobrém, co začal, pokračovali.

ZA JANEM SOCHŮRKEM ...

PHDR. JAN SOCHŮREK, PH.D. (15. 11. 1950 – 28. 1. 2018)

Když se v říjnu roku 2015 ujal Jan Sochůrek smuteční řeči na poslední cestě PhDr. Milušky Urbanové, CSC., netušil, že i on se stane záhy obětí nevyléčitelné nemoci a ocitne se vedle ní v penologickém nebi. Svůj nekrolog věnovaný Miluše Urbanové a otištěný v posledním čísle časopisu České vězeňství č. 4 z roku 2015, s. 21, uvedl slovy „Byla a navždy zůstane jednou z předních představitelů české forenzní, zejména penitenciaristické psychologie a penologie. Je autorkou mnoha odborných publikací a dalších vědeckých prací, řešitelkou nebo spoluřešitelkou řady vědeckých výzkumů a studií.“ Jako by předem charakterizoval i sám sebe. A takový Jan Sochůrek opravdu byl.

MILOSLAV JŮZL

Doktor Jan Sochůrek se narodil 15. listopadu (den úmrtí J. A. Komenského) ve Varnsdorfu. Po studiu oboru psychologie na Filozofické fakultě Karlovy univerzity se v roce 1973 začal věnovat penitenciaristické praxi v Liberci jako penitenciaristický a forenzní psycholog. O deset let později jsem se s ním seznámil osobně. Tehdy štíhlý, s plavou kšticí na hlavě, nadějný specialista a stále ještě plný entuziasmu již v té době přicházel na poradách psychologů a pedagogů se svými avantgardními názory na stavění a úlohu psychologa ve vězeňství. Jan byl svým způsobem i rebelant a otevřený kritik nejen vězeňských nešvarů z každého režimu. A to každému nevonnělo.

Když si dr. Sochůrka v roce 2003 vybrala tehdejší generální ředitelka Vězeňské služby ČR Kamila Melcová, jako tiskového mluvčího, považovala to za šťastnou volbu. Jan měl totiž skvělou průpravu na tuto pozici měl dar řeči a byl skvělý analytik i sociálně zdatný. Dovedl tak svou nadřazenou účelně chránit i bránit proti pomluvám bezskrupulózních nactiutřačů, vyšňořených politickou minulostí. Vzhledem k tomu, že jim dr. Sochůrek začal být nepohodlný, osočili jej veřejně z mlácení vězňů. Jeho – humanistu a člověka jemných noblesních způsobů! Takovéto provinění nesmělo být trpěno, a proto se raději, v zájmu klidu ve vrcholovém managementu vězeňské služby, dr. Sochůrek stáhl do stínu a tišiny tehdejšího Institutu vzdělávání, dnes

Akademie Vězeňské služby ČR. Celou kauzu pak řešil soud, neboť takové nařčení si nelze nechat líbit. Soud dr. Sochůrek vyhrál, nebylo mu nic prokázáno. Navíc bylo zjištěno, že v inkriminované dny, kdy se měl dopustit fyzického ubližování vězňům, byl v Bulharsku na dovolené. Při konfrontaci u soudu dotyčný označil místo něho jiného člověka, tudíž to vše skončilo ve prospěch dr. Sochůrka; užil si ale několik měsíců nejistoty a trpkosti a možná i strachu o sociální jistoty. Obvinění bylo postaveno na vykonstruovaných skutečnostech a výpověď žalujícího byla soudem označena jako nevěrohodná. Jsem přesvědčen, že utrpení, které si musel vystát a jehož se do konce života nedokázal zbavit, se zhmotnilo v jeho těle ve zhoubnou nemoc. A píšou o tom proto, abych po jeho smrti konečně dotáhl jeho rehabilitaci v očích těch, kteří ještě po patnácti letech tápají, k jeho očištění. Koneckonců by ministr spravedlnosti neuvedl dr. Jana Sochůrka do Síně slávy, kdyby měl pochybnosti. Čas odhalí pravdu (Seneca).

Jana Sochůrka naštěstí trvale přitahovala věda a výzkumy v oblasti penologie a penitenciaristiky. Proto své zkušenosti v těchto disciplínách zúročil v Akademii Vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem. Tam se konečně ocitá na klidné životní rovině. Kromě toho pedagogicky působil i na další akademické půdě – Technické univerzitě v Liberci. Úzce spolupracoval s kolegyní Květuší Slukovou a společně také publikovali

řadu odborných pojednání z oblasti penologie, viktimologie a penitenciaristiky. K jeho stěžejním dílům patří třídílný triptych pod názvem Kapitoly z penologie, vydaný v roce 2007 v Liberci, jenž je vysoce erudovanou propedeutikou k hlubšímu studiu penologie a penitenciaristiky. Dr. Sochůrek se věnoval i organizování konferencí a seminářů, jež skvěle moderoval. Nezapomenutelné jsou jeho Penologické dny, jichž byl duší, a pro rok 2018 již plánoval další. Když na nich vystoupil se svými přednáškami, ukázal všem přítomným, kdo je tady profesorem těchto nauk.

Jako osobnost se Jan Sochůrek vyznačoval hlubokým humanismem, moudrostí a vzdělaností. Pakliže lze doktora Aleše Kýra považovat za novodobého Františka Josefa Řezáče, pak je Jan Sochůrek včelena reinkarnace docenta Jiřího Čepeláka. A já si marně lámu hlavu, kdo zacelí mezeru po jeho opuštěné židli.

A tak, jak jsem své poselství zahájil slovy dr. Jana Sochůrka, dovoluji si je ukončit parafrází jeho slov: „Všichni, kdo ho znali, obdivovali nejen jeho vitalitu a skromnost, ale i velký rozhled, znalosti, životní zkušenosti, velkorysost, přejícnost a ochotu pomoci. Jeho úmrtí je velkou ztrátou pro českou penologii, penitenciaristickou psychologii a všechny, kdo jsme měli tu čest se s ním osobně poznat a setkávat.“

„Opustil nás laskavý člověk, kolega, učitel a rádce dr. Jan Sochůrek“. (Ing. František Vlach, ředitel Akademie Vězeňské služby ČR).

KAPLAN MARTIN ŠKODA: METANOIA II JE ÚČINNOU POMOCÍ VĚZŇŮM PO PROPUŠTĚNÍ

GABRIELA KABÁTOVÁ

ČEHO SE TÝKÁ VÁŠ NOVÝ SPOLEČNÝ PROJEKT CB LIBEREC A MVS, METANOIA II, ZMĚNA MYSLI, NĚKDY I VE SMYSLU POKÁNÍ? MOHL BYSTE VYSVĚTLIT TEOLOGICKÉ VÝZNAMY TOHOTO SLOVA A PAK I STRUČNĚ POPSAT TENTO NOVÝ PROJEKT?

Asi nejprve zarazí v názvu číslice dvě. Zkusme si představit vězně, který během svého pobytu ve věznici pocítí provinění za svůj spáchaný skutek, setká se s duchovním a je jím veden k tomu, aby změnil své jednání a chování a v konfrontaci se skutkem i tento podle svých možností odčinil. Právě ta změna mysli a jednání ve spojení s vírou, která se děje ještě během pobytu ve vězení, je takovou první fází. Druhou fází je řekněme praktická část po propuštění z vězení, kdy se člověk snaží postavit na vlastní nohy a prakticky činit to, k čemu ho jeho Metanoia vybízí. Přičemž ta druhá fáze po propuštění je samozřejmě mnohem těžší a její uskutečnění se neobejde bez kvalifikované pomoci zvenčí. Metanoia tedy v širším smyslu znamená obrácení se od dosavadního způsobu života, změnu smýšlení, jednání, hlubší změnu praktického života, obrácení k Bohu. Paradoxem služby, nejen duchovního ve vězení, zůstává skutečnost, že jej vězni nezdídky vyhledají právě s žádostí o tu praktickou pomoc. Ale i to má vzhledem ke specifčnosti vězeňského prostředí svoji logiku a Bůh to umí použít k dobrému.

CO POVAŽUJETE ZA NEJVÝZNAMNĚJŠÍ MOŽNOST VE CHVÍLI, KDY SE PROJEKT VLASTNĚ JEŠTĚ TESTUJE?

Především projekt řeší v malém rozměru tolik potřebnou pomoc právě v období po propuštění, které je mnohdy obdobím pro bývalého vězně nejtěžším. Dále vidím smysl projektu v tom, že dokázal

spojit svojí otevřeností právě různé subjekty s různým typem pomoci v ekumenické spolupráci. Má ambice vhodně zapojit zázemí, které mohou poskytnout církve, a zároveň využít bohatých zkušeností z práce s vězni, jako má křesťanská organizace MVS. V oblasti pomoci propuštěným je projekt otevřený

spolupracovat s dalšími vhodnými subjekty.

PŘINÁŠÍ VÁM TO RADOST?

Ano. Člověk hledá neustále nové impulzy a motivy pro další službu a práce v projektu takovým impulzem pro mě osobně je.

PROČ VÁS NAPADLO, ABY VZNIKL PROJEKT META-NOIA II VE SPOLUPRÁCI S MVS, NENÍ TO VLASTNĚ ZVLÁŠTNÍ?

Ano, je to šilené... Ne, teď vážně. Myslím, že tato spolupráce je smysluplná a svým způsobem i přirozená. Podnětů bylo víc. Původní nápad vzešel z Koncepce českého vězeňství do r. 2025, kde je v jednom z bodů uvedeno, že věznice mají spolupracovat s církvemi a církevními organizacemi při resocializaci vězňů osob, a také z dlouhodobé podpory Sboru CB v Liberci službě ve vězení. Ředitel Věznice Stráž pod Ralskem, kde pracuji jako kaplan, Ladislav Blahník mě vyzval, abych popřemýšlel o koncepci a já měl v srdci nějak pospojovat všechny ty úžasné lidi, kteří vězňům a propuštěným slouží v našem regionu. Sbor byl zase otevřený podpoře služby i finančně. Pak se uskutečnila řada jednání a nejlogičtější bylo spojit se s organizací, která má dlouhodobou moudrost a zkušenost v práci s propuštěnými osobami a stejně tak možnosti jim pomoci v praktických věcech a působí v této oblasti v regionu. No a tou je právě MVS. Díky spolupráci mnoha nadšených lidí se pak podařilo projekt vypracovat a zahájit první kroky v jeho realizaci.

JAK MOC MŮŽE PROPUŠTĚNÝM VĚZŇŮM POMOCI, KDYŽ DOSTANOU FINANČNÍ INJEKCI – ROZUMNOU CESTOU, TEDY PO ČÁSTECH, NEBO SKRZE NÁKUPY S MENTORY APOD. POMOC PO VÝSTUPU Z VÝKONU TRESTU? CO NAOPAK DĚLÁ S LIDMI PO VÝSTUPU NEDOSTATEK POTRAVIN A OBLEČENÍ?

Po celé roky své duchovenské praxe ve vězeňství obhajují mnozí vězni svoji následnou trestnou činnost tím, že z věznic odcházejí prakticky bez prostředků a že jim nezbyvá nic jiného než znovu pokračovat v páčání trestné činnosti. Jako důležitou vidím v případě poskytované pomoci vždy potřebu určitého kontraktu s klientem. To znamená pevně dohodnutý rámec a také formu poskytované pomoci, která umožňuje zároveň duchovním pozitivně dále působit na propuštěného tak, aby žil v souladu jak se zákonem světským, tak i božím.

JAK VZNIKL VE SBORU V LIBERCI NÁPAD POMÁHAT POTŘEBNÝM LIDEM PO PROPUŠTĚNÍ?

Ve věznici hodně velká část odsouzených přijde za duchovním s tím, aby pomohl řešit právě jejich neutešenou situaci po jejich propuštění. Ta je trápí a v případě, že se jim ji nepodaří úspěšně zvládnout, končí zase rychle ve vězení. Jinými slovy, dosáhnout na zákonem poskytovanou pomoc nějaký čas trvá a jíst musí člověk zpravidla každý den. Díky jinému systému odmě-

ňování vězňů za práci ve vězení oproti minulosti si pracující odsouzení nenašetří většinou potřebnou částku do začátku a pronásledují je navíc značné dluhy. To všechno dává prostor pro systematickou, ale i odbornou pomoc právě po propuštění. Důležitá je ale i zpětná vazba, možnost ověřit si získané informace apod. Tady je nutná spolupráce více lidí a vytipování vhodné pomoci pro konkrétní osobu. Liberecký sbor, jak již bylo řečeno, dlouhodobě pozitivně vnímá službu v rýnovické a strážské věznici. Mnoho vězňů našlo svoje zázemí pomocí služby kazatele Jana Valeše st. v jablonckém sboru CB. Ve Stráži pod Ralskem zase spolupracuji já například s římskokatolickými duchovními a propuštění mohou najít zázemí v domě Dismas, spravovaném touto církví. Liberecký sbor tuto službu podporuje i finančně sbírkou ve sboru. Vnímám jsem však nutnost dát nějaký rámec, skrze něj bychom mohli lépe pomáhat společně, jelikož se služba odsouzeným a propuštěným postupně rozrůstá. Myšlenku projektu jsem předložil libereckému Staršovstvu (vedení sboru), těm se nápad líbil a společně jsme ho dopracovali až do podoby projektu. Projekt získal podporu členů sboru a pak už nic nebránilo jeho realizaci. Co se týká praktické pomoci propuštěným, tak vnímám, že to je velice potřebná záležitost.

MŮŽETE NĚCO ŘÍCT O SOBĚ A SVĚ KAPLANSKÉ PRÁCI? CO JE PRO VÁS HLAVNÍM HNACÍM MOTIVEM, KTERÝ VÁS DRŽÍ UVNITŘ VĚZNICE?

Smysl kaplanské práce vidím v tom, že se vnímám jako člověk povoláný právě ke kategoriální pastoraci tohoto druhu. Pomáhat lidem, kteří se ocitli jako vězni na okraji společnosti. Pomáhat jim najít smysl života na cestě k víře v Boha a ve spásu zkrze Krista. To je totiž pro ně, a nejen pro ně, jediná šance. Neznám totiž nikoho z lidí, kdo by dokázal opravdu odpustit všechny hříchy. Mnoho z těchto lidí ani neví, k čemu na světě jsou. Nic neumí, nic neznají, nic nechtějí, jsou i podle nich na nic. No a co s takovým životem?! Prosedět ho v kriminále? Taký nejsou schopni či uschopnění s tím doopravdy něco udělat. Dělají věci, které nechtějí dělat, ale nemohou si pomoci a pak končí ve vězení. To je prostor pro Krista. Vězení je právě pro mnohé příhodným zastavením v životě, aby mohli poprvé upřímně přijmout svůj vlastní život a začít ho měnit. To je přeci úžasná příležitost. K tomu na druhé straně žádný speciální lidský program bez víry, žádný způsob zacházení, žádné galeje samy o sobě člověka ještě nezměnily. Musela být i jiná motivace. Smysl vidím

v tom, dávat skrze evangelium odpověď na onu 70procentní recidivu, která netrápí zdaleka jen pracovníky věznic. Třeba skrze ty obrácené a polepšené následovníky. A další smysl vidím v tom, že další křesťané pomáhají takovým lidem venku. Pomáhají těm, u nichž to má smysl, a systematicky. Pomáhají jim najít místo ve sborech a věnují se jim i v otázce praktické pomoci. Výborné je, že jako kaplan takové lidi znám a můžeme konat pastorační vězňů společně a v návaznosti i po jejich odchodu z vězení.

KDYŽ PŘIJDETE MEZI VĚZNĚ, JAK SE CÍTÍTE? JE TO UŽ ÚNAVNÉ, NEBO VÁS TO NABÍJÍ ENERGIÍ? JE VE VĚZENÍ BŮH? NEBO SPÍŠE, KDY TAM BOHA NECÍTÍTE?

Věznice je složitý organismus a já se cítím někdy unavený z celkové komunikace napříč vězeňstvím. Když bych se mohl věnovat jen samotným odsouzeným, tak to by bylo výborné, ale jako všude... všechno má souvislosti. Z důvodů psychohygieny se snažím vymýšlet nové věci a účastnit se s vězni např. akcí mimo věznici. Letos jsme se např. zúčastnili běhu „Yellow Ribbon“ nebo se věnujeme brigádám na zámku Lemberk, během kterých se vždy najde prostor pro hlubší rozhovor i trochu neformální obecnost, jinak než ve vězeňské kapli. Pak mně dává energii, když mohu oslovovat návštěvníky věznice z řad jiných pracovníků institucí a někdy i škol právě v kapli nejen smyslem práce kaplana. K tomu učím občanskou nauku na středním odborném učilišti pro vězně. Prostě vytvářím si drobné radosti i v práci a službě, pokud to jde. Nevím, jestli jako kaplan dokážu úplně nevnímat boží přítomnost, ale co ve vězení vnímám určitě, to je přítomnost někdy až hmatatelného zla duchovní povahy. To je však zcela přirozené v kontextu toho, kdo a jak se do vězení dostává.

CO BYSTE VE VĚZEŇSTVÍ ZMĚNIL, KDYBYSTE MOHL ZMĚNIT COKOLIV MÁVNUTÍM PROUTKU?

Postoj některých lidí k výkonu trestu jako takovému ve věznici i mimo ni. V minulosti jsem také více let školil zaměstnance věznice v komunikaci a etice a často jsem slýchal, že jediné správné vězení je koule na noze, kamenolom a čtyři kulometné věže v rozích. Na takový názor se vždy vyplatila otázka: A jak byste chtěli, abychom se zachovali, kdyby se sem dostalo vaše dítě? Pak byla diskuse trochu otevřenější. To souvisí i s neustálým hledáním toho, co s vězeňstvím jako takovým. Přál bych proto vězeňství jasný směr, stabilizaci a jednoduchou, srozumitelnou administrativu.

WWW.VSCR.CZ

Příběh Honzy, který se svou mámou běžel štafetu

Honza byl ještě na střední normální kluk a sportovec. Později se ale zamotal do závislosti na drogách a přidala se i trestná činnost. Odpykal si tříletý trest. Dnes má stále zaměstnání, do vězení se už nikdy nechce vrátit. Spolu se svou mámou Víťou loni běžel štafetový běh Yellow Ribbon Run.

Rozhovory s Honzou a jeho mámou Víťou si můžete přečíst na www.rubikoncentrum.cz/pribehy

Uplatnění bývalých vězňů na trhu práce je důležitým klíčem ke snižování recidivy

Organizátoři Yellow Ribbon Run

www.yellowribbon.cz
www.zlutastuzka.cz

Organizátoři

RUNCZECH

RUBIKON
CENTRUM

■ **Žlutá stužka** je symbolem návratu bývalých vězňů do společnosti. Vychází z písničky „Tie a Yellow Ribbon Run Round the Old Oak Tree“.

Yellow
Ribbon
Run

Dejme vězňům druhou šanci

- **Sportisimo 1/2Maraton Praha**
7. 4. 2018
- **Volkswagen Maraton Praha**
6. 5. 2018
- **Volkswagen Maraton Praha 2RUN**
6. 5. 2018
- **O2 Pražská štafeta 4x5**
13. 6. 2018

■ **RUBIKON Centrum**, hlavní koordinátor Yellow Ribbon Run, je nezisková organizace. Pomáhá lidem, kteří chtějí překročit svou trestní minulost na jejich cestě zpátky do společnosti.

■ **Vězeňská služba ČR**, instituce, která zajišťuje výkon trestu odnětí svobody, ale chce vězňům pomoci i se zapojením do života venku.

■ **Probační a mediální služba ČR** je státní organizace zmocněná ke kontrole odsouzených vykonávajících alternativní trest. Dalším úkolem PMS ČR je pak zprostředkování řešení konfliktu mezi pachatelem a obětí.

■ **RunCzech**, pořadatel Volkswagen Maratonu Praha se do projektu zapojil proto, že vidí smysl ve spojení radosti ze sportu a podpory dobré věci.

YELLOW RIBBON RUN 2018